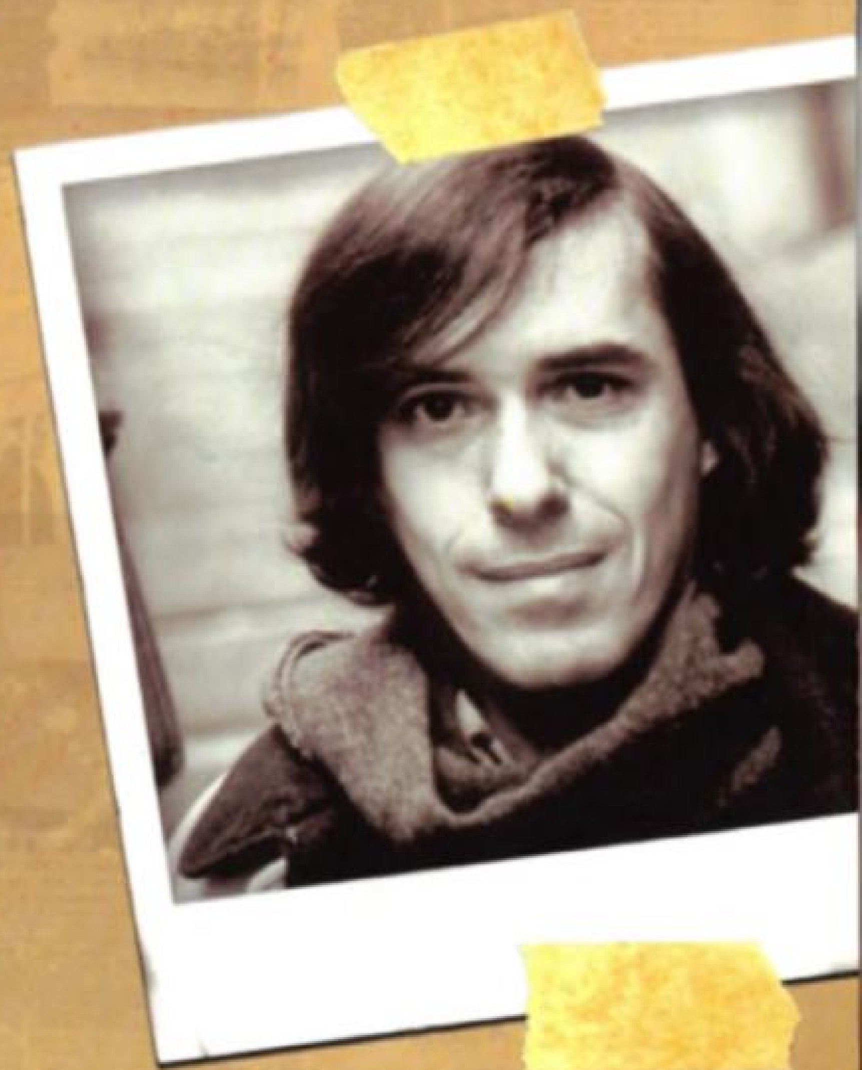
Mircea Cărtărescu

BAROANE!

HUMANITAS

Mircea Cărtărescu BAROANE!

MIRCEA CĂRTĂRESCU s-a născut pe 1 iunie 1956 în Bucureşti. A absolvit Facultatea de limba şi literatura română a Universităţii din Bucureşti în 1980. În prezent este conferenţiar dr. în cadrul Facultăţii de Litere a Universităţii din Bucureşti. Este poet, prozator, eseist, critic literar şi publicist, membru al Uniunii Scriitorilor şi al ASPRO.

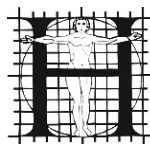
A publicat următoarele volume: *Faruri, vitrine, fotografii,* poeme, Cartea Românească, Bucureşti, 1980; *Poeme de amor,* Cartea Românească, Bucureşti, 1982; *Totul,* poeme, Cartea Românească, Bucureşti, 1984; *Visul* (în ediţiile următoare *Nostalgia),* povestiri, Cartea Românească, Bucureşti, 1989; Humanitas, Bucureşti, 1993 (tradusă în franceză, germană, italiană, suedeză, norvegiană, spaniolă maghiară şi slovenă, în curs de apariţie în engleză); *Levantul,* poem epic, Cartea Românească, Bucureşti, 1990; Humanitas, Bucureşti, 1998; *Visul chimeric,* studiu critic, Litera, Bucureşti, 1991; *Travesti,* roman, Humanitas, Bucureşti, 1994 (tradus în franceză, olandeză, norvegiană, spaniolă şi maghiară); *Dragostea,* poeme, Humanitas, Bucureşti, 1994; *Orbitor* vol. I, roman, Humanitas, Bucureşti, 1996 (tradus în franceză, suedeză, maghiară şi bulgară); *Dublu CD,* poeme, Humanitas, Bucureşti, 1998; *Postmodernismul românesc,* studiu critic, Humanitas, Bucureşti, 1999; *Jurnal,* Humanitas, Bucureşti, 2001; *Orbitor* vol. II, roman, Humanitas, Bucureşti, 2002 (tradus în bulgară şi în curs de apariţie în franceză şi suedeză); *Enciclopedia zmeilor,* carte pentru copii, Humanitas, Bucureşti, 2002; *Pururi tânăr, înfăşurat în pixeli,* publicistică, Humanitas, Bucureşti, 2003; *Parfumul aspru al ficţiunii,* audiobook, Humanitas, Bucureşti, 2003. *Plurivers* vol. I şi II, poeme, Humanitas, Bucureşti, 2003; *Cincizeci de sonete,* poeme, Brumar, Timişoara, 2003; *De ce iubim femeile,* povestiri şi audiobook, Humanitas, Bucureşti, 2004; *Jurnal,* vol. II, Humanitas, Bucureşti, 2005. Volume de versuri de Mircea Cărtărescu au mai fost publicate în Irlanda, Statele Unite, Italia şi Germania.

Cărţile sale au fost premiate de Academia Română, Uniunea Scriitorilor din România şi din Republica Moldova, ASPRO, Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti, Asociaţia Editorilor din România, precum şi de revistele *Cuvântul, Ateneu, Flacăra* şi *Tomis.* Au fost nominalizate în Franţa pentru premiile Medicis, Le meilleur livre etranger, Prix Union Latine. În 2005 versiunea italiană a *Nostalgiei* a fost distinsă cu premiul Giovanni Acerbi.

Mircea Cărtărescu

BAROANE!

– 2005 –

Coperta colecției GABI DUMITRU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României CĂRTĂRESCU, MIRCEA

Baroane! /Mircea Cărtărescu. - București: Humanitas, 2005

ISBN 973-50-1082-8 821.135.1-92

HUMANITAS, 2005

ISBN 973-50-1082-8

Redactor VLAD RUSSO
Tehnoredactor DANIELA HUZUM
Corector NADEJDA STĂNCULESCU
Apărut 2005 BUCUREȘTI-ROMÂNIA
Lucrare executată la S.P. „BUCUREȘTII NOI”

Am adunat în paginile următoare o parte dintre editorialele pe care le-am publicat în 2004 și 2005 în *Jurnalul Național.* Spre lauda sa, directorul acestui cotidian, publicistul Marius Tucă, nu mi-a impus nici un subiect și nu mi-a cenzurat nici o virgulă din textele scrise, nici măcar când ele, probabil, erau departe, politic, de linia ziarului. De fapt, în perioada cea mai tensionată, de dinainte de alegeri, m-am așteptat din clipă-n clipă să fiu extras, ca un corp străin (poate chiar ca un glonte), din *Jurnal,* ceea ce, uneori spre ușurarea, alteori spre frustrarea mea, nu s-a întâmplat. Îi mulțumesc lui Marius Tucă pentru asta.

Nu vreau să scriu, în această pagină, încă un articol pe lângă cele, prea multe și așa, care urmează. Ajunge să spun că m-am străduit să scriu pentru un public foarte larg în așa fel încât părerile mele să fie nu doar înțelese, ci și, cumva, interiorizate de oamenii care le citesc. E ușor să fii lizibil, e mult mai greu să fii *credibil.* Dacă publicul acestui cotidian – ca și cel, mult mai divers, al acestei cărți – simte că, atunci când am dreptate și atunci când mă înșel, scriu cu aceeași bună-credință, având ca ghid doar bietul meu discernământ, înseamnă că nu-mi irosesc vremea degeaba cu niște rânduri sortite să trăiască o zi.

Nu mă erijez, prin aceasta, nici în gazetar, nici în analist politic, nici în moralist. Ideologia (de orice fel) nu e partea mea tare. Veți găsi în paginile următoare simple păreri ale unui om care scrie, de un sfert de veac, tot felul de lucruri, având clipă de clipă-n minte cuvintele lui Demetriu Ladima: „Eu sunt un om care scrie. Dacă nu scriu ce cred, la ce să mai scriu?”

NOILE „CTITORII”

Cine nu-și amintește faimoasele „ctitorii” ale epocii Ceaușescu? Cine nu râde astăzi de grandomania, demnă de un Bokassa ori de un Kim Ir Sen, care a produs faraonicele proiecte ale Casei Poporului, ale Magistralei Albastre, ale atâtor și atâtor combinate și oțelării care nu produceau mai nimic, mâncând în schimb avuția națională și ucigând mediul cu noxele lor? Puneam toate acestea, pe-atunci, pe seama unui complex personal al dictatorului, bicisnic într-o țară bicisnică și compensând printr-un gigantism ruinător. Totul în jurul lui trebuia să fie grandios și făcut să dureze o veșnicie. Ce contrast față de lumea contemporană, a microcipurilor, a descentralizării, a comunicațiilor în rețele orizontale, câtă neînțelegere grotescă (dar cu tragice consecințe) a mersului civilizației! Timp de treizeci de ani am produs dinozauri năuci, mândri de mărimea lor, care-au pierit cu toții la fel: striviți de propria lor greutate și acoperiți de ridicol.

E cât se poate de simplu, privind în urmă, să blamăm, pentru orice acces de megalomanie, sistemul comunist. Nu din prostia noastră au ieșit acei monștri, ci pentru că sistemul îi producea, inevitabil, pe bandă rulantă. Dar pe seama cui să mai punem gigantomania noastră de azi?

Errare humanum est, perseverare diabolicum, sună un vechi dicton. Se pare, într-adevăr, că n-am învățat nimic din trecutul nostru recent. Continuăm cu seninătate să construim Case ale Poporului ca niște furnici incapabile să urmeze altceva decât instinctele moștenite. Răsar mai departe în jurul nostru tot soiul de dubioase ctitorii, care nu se deosebesc nici cu un fir de păr de cele vechi. Credem mai departe în blocuri social-politice, religioase sau culturale mamut, centralizate și ierarhizate rigid, tinzând să elimine prin forță orice opoziție sau concurență. Ca să-nțelegem de ce se-ntâmplă astfel, avem de ales între două explicații posibile: ori am rămas mai departe comuniști, ori comunismul n-a fost decât o altă față a bizantinismului, înapoierii și corupției noastre

dintotdeauna. Din această dilemă tristă nu prea e cale de ieșire.

Vom avea în curând o nouă Casă a Poporului, aproape la fel de încăpătoare, în Catedrala Mântuirii Neamului, lucrare inutilă și ubuescă, fără corespondent în lume. Se pare că alte neamuri nu simt o atât de fierbinte nevoie de mântuire ca noi, sau au simțit-o cu secole-n urmă, în adevărata vreme a catedralelor. Am văzut proiectul: e o biserică la scară inumană, într-o linie tradiționalistă (poate cu minuscule, inobservabile ambiții postmoderne), incomparabil mai urâtă decât cea de la Curtea de Argeș sau decât Stavropoleos. Dar ce vorbesc eu de aceste capodopere? Cea mai mică, mai neînsemnată bisericuță de țară acoperită cu tablă îi va fi mereu superioară, pentru că își are demnitatea, legitimitatea și folosul ei, fiind pe măsura oamenilor și pentru oameni. Căci n-am știință de mântuiri colective, ale unor „neamuri” întregi, ci doar de suflete care se mântuiesc individual și care – după cuvântul Evangheliei – n-ar trebui să facă gesturile devoțiunii, fariseic, în locuri pompoase, roade ale unor ideologii învechite și suspecte.

Avem deja încă o Casă a Poporului în Institutul cultural român recent înființat, megalopolis cu o mie de moașe, o mie de atribuții și nici umbra măcar a unei utilități practice. Orice ageamiu în domeniu știe că propaganda culturală (în sensul bun al cuvântului), răspândirea valorilor românești în lume nu se fac așa, că nimeni n-are-ncredere, peste hotare, în cultura de partid și de stat, girată de Președinte și de un comitet de funcționari fără nici o legătură cu cultura vie și adevărată (printre ei, de neînțeles, și câțiva intelectuali de frunte care girează acest nou dinozaur). Suntem oare cu adevărat un bantustan? Nu mai învățăm o dată să mâncăm cu furculița și cuțitul, să ne mișcăm în lume și altfel decât Dinicu Golescu în bizarele lui straie orientale? Oare chiar nu știm să gândim decât în ierarhii ultracentralizate, astăzi abandonate în această lume dinamică și în continuă mișcare? Nu e cazul ca președintele și premierul unui stat modern să se pună în fruntea culturii. Cultura nu are nevoie de un comandant suprem și nici de cartiere generale, ci de mișcare, de o mobilitate a ideilor și a traseelor pe care numai fundațiile mici și dinamice, ca și inițiativele și contactele personale le pot asigura. Un colos ca Institutul cultural român va

avea o sumedenie de efecte perverse deloc greu de anticipat, dintre care unele sunt deja vizibile: blocaje și „săpări" între diversele lui nivele labirintice, promovarea preferențială a artiștilor „de partid" (cu sfidarea cinică a oricărei noțiuni de valoare), clientelism și lichelism cultural, persistența în așa-zisele „valori ale specificului național", fără nici o legătură cu modernitatea. Să nu ne facem iluzia că, dacă există azi în România autori la fel de valoroși ca Brâncuși, Enescu sau Eliade (și de ce n-ar fi?), ei vor fi promovați de Institut. Funcționarii lui – coloși ai gândirii ca Mironov sau Țârlea – vor fi prea ocupați cu mulgerea acestei vaci generoase ca să mai aibă vreme și de asta.

Același gigantism totalitar îl întâlnim și în Uniunea Scriitorilor, un fel de sindicat național fără echivalent în lume, ce se susține în întregime pe baza masei electorale a vreo două mii de mediocri, ca și în multe alte spații ale vieții noastre publice, încă înfiorător, înfiorător de prostești și de corupte. Totul la noi trebuie, mai departe, să fie mare, total, exhaustiv dacă se poate. Jocuri piramidale din care câștigă câțiva și care sfârșesc, matematic, în ruină.

3 martie 2004

PRAGMATII..

Să ai simț etic în România, să crezi cu adevărat în principii sau în legalitate, să rămâi consecvent în credințele tale înseamnă să fii un mare naiv. Vei umbla mereu cu capul spart, cum spune proverbul, vei muri sărac, iar copiii tăi, mergând pe trotuar, vor fi stropiți de sus până jos de copiii în automobile de lux ai celor ce au știut că banii și puterea, iar nu principiile, te fac om. După o generație, ticăloșia și corupția vor fi uitate, proprietatea va fi sfântă – indiferent de originea ei – și totul va arăta cât se poate de onorabil. Istoria se scrie la noi, de două sute de ani, în acest fel. Nu e de mirare că ea arată așa cum arată.

O, avem și moraliști, nu ducem deloc lipsă de ei. Primim mereu lecții de civism de la foști membri în C.C. al P.C.R., de la redactori-șefi ai fostelor oficioase ale aceluiași partid unic. Ce dacă ieri lăudau un tiran? Azi sunt decorați de un „democrat”. Știm cu toții aceste lucruri, le vedem zilnic și ne-am blazat de ele. Mulți dintre noi ne-am propus de mult să nu ne mai mire nimic. Dar în fiecare zi se-ntâmplă, totuși, în scumpa noastră țărișoară, lucruri care te lasă iarăși cu gura căscată, și care te fac să repeți mereu și mereu: corupția nu trebuie căutată în economie, nici în politică, ea ține de mentalități, de suflete friabile, de conștiințe de vânzare. Mă tem că și atunci când va fi clar că e mai rentabil să fii moral decât corupt, noi tot corupți vom rămâne, fiindcă lipsa de simț etic ne-a devenit a doua natură.

E oare posibilă în altă parte decât la noi o biografie ca a lui George Pruteanu? Acest om, pe care-l cunosc de multă vreme, mă fascinează ca un extraterestru. Coriolan Drăg… e mic copil pe lângă el. Măcar personajul lui Caragiale credea sincer în revoluție la tinerețe și în tiranie în final. Pruteanu a traversat tot spectrul politic – și, aș spune, tot spectrul imaginii sale în ochii comunității – netulburat, cu un cinism și o demagogie care înmărmuresc. E o performanță de Cartea recordurilor: să treci din Piața Universității în PNȚ, din PNȚ în PSD și de aici să ajungi coleg cu Vadim Tudor nu e la-ndemâna oricui. Să fii numit „românul arhetipal” de către un

filozof într-o pagină ditirambică și apoi, după doi-trei ani, să fii făcut de doi bani de același filozof. Să fii un intelectual de certă erudiție și totuși să mănânci unguri pe pâine. Să fii un bun filolog și totuși să propui în parlament o aberantă și populistă lege de „protejare” a limbii române. Să te-nsoțească rumori de mic infractor și să lupți contra decăderii moravurilor. Și câte și mai câte imposibilități psihologice ce se rezolvă toate prin micul artificiu al renunțării la conștiință… Într-un fel, filozoful cu pricina a avut dreptate când a văzut în George Pruteanu „românul arhetipal”.

Pentru că în viața multor, foarte multor semeni ai noștri se petrece la un moment dat o ruptură, o clipă în care fiecare dintre ei se-ntreabă: oare să rămân sărac și obscur, dar cinstit, sau să renunț la luxul conștiinței și să-mi meargă bine? Opțiunea aceasta se întâmplă tot mai devreme la noi, și implică tot mai neașteptate persoane. Un tânăr literat, pentru care aveam simpatie și chiar admirație, a făcut de curând o opțiune bizară. Când l-am întrebat cum se face că a ajuns în acel loc nepotrivit pentru el, mi-a spus cu o anume bravadă ce nu i se potrivea: „M-am săturat să mor de foame de partea binelui. Vreau să văd puțin și cum e de partea răului.” Cred că nici nu și-a dat seama cât de înspăimântătoare, de dostoievskiană (în sensul lui Raskolnikov) e fraza aceasta. Pentru că, dacă există pe lume un pact cu Diavolul, el constă tocmai în renunțarea deliberată la conștiință, perdantă la noi în plan material, în favoarea unei gândiri „pragmatice” în stare să te realizeze, „să te facă om”. De curând, într-o discuție, un prieten a făcut un joc de cuvinte care mi-a plăcut mult, numind pramatiile pragmatice, care tind să devină un etalon social la noi, „pragmatii”… Da, vom deveni curând o lume de *pragmatii,* de mercenari inteligenți, după expresia lui Nicolae Filimon: „Fă-te om de lume nouă/ Să furi cloșca de pe ouă”…

Rândurile acestea mi-au fost prilejuite de o știre citită ieri, în tren, pe când treceam pe lângă jalnicele ruine de fabrici, depozite de fiare ruginite, țevi cu izolația de vată de sticlă ieșită pe la articulații ce urâțesc Valea Prahovei. Credeam, într-adevăr, că nici o evoluție a vreunui personaj public nu mă mai poate mira, și totuși mi-a sărit inima, m-am frecat la ochi și-am mai citit o dată. Era chiar așa: vechiul meu prieten Dan Pavel,

politolog combativ, militant ani de zile pentru valorile democrației de tip american, i-a devenit recent consilier politic lui… Gigi Becali și partidului pe care acesta și l-a tras recent! Ce mai e de spus când vezi așa ceva? Ne-am obișnuit să fie cumpărați fotbaliștii. Cazul lui Alin Teodorescu ne-a obișnuit și cu piața sociologilor. Știam că mulți analiști politici au și ei tariful afișat pe ușă și că l-ar consilia și pe Bin Laden dacă ar fi solicitați, și totuși mărturisesc că în acest caz sunt șocat. Să te închini vițelului de aur după ce zece ani ai părut a lupta contra lui mi se pare cam mult chiar și pentru un compatriot.

Dar, ca-ntotdeauna, închei prin a-mi zice: mult o să-i pese lui Dan Pavel că sunt eu șocat! Eu voi rămâne cu șocul și el cu foloasele. Câinii vor lătra și caravana va trece cum trec toate-n lumea asta, căci „toate-s praf, lumea-i cum este, și ca dânsa suntem noi…”

30 martie 2004

„BIG BROTHER”:

DOAR O CHESTIUNE DE SEX?

Ca tot românul imparțial, aș vrea să-mi spun și eu părerea în privința atât de discutatei emisiuni de divertisment „Big Brother”. Nu că părerea mea ar conta prea mult. Și poate că nici n-ar fi bine să conteze. M-aș simți împovărat de răspundere dac-aș ști că aș putea opri difuzarea emisiunii la simpla exprimare a unei opinii negative. Fiindcă nu am stofă de cenzor. Tot ce vreau, de fapt, cu acest articol este să arăt că răul acestei emisiuni (și cred, într-adevăr, că ea face foarte mult rău) trebuie căutat în altă parte decât îl caută toată lumea.

Scandalul în privința acestei emisiuni a pornit, la noi, de la faptul că, în cadrul ei, doi tineri au făcut sex în direct. Reprezentanții comisiei de cultură a Parlamentului, ai CNA-ului, ai societății civile etc. au fost incendiați de nemaipomenitul eveniment petrecut sub o pătură. Postul de televiziune a fost amendat și a reacționat în consecință, venind cu contraexemple: ce s-a întâmplat la noi e nimic față de aceeași emisiune din alte țări, unde de mult s-a făcut sex normal în direct, iar acum s-a trecut la tot felul de variații, de pildă un fierbinte și fără perdea sex oral întâmplat, mi se pare, la Budapesta. Și de-aici controverse, strigăte și admonestări între apărătorii din oficiu ai moralei publice (aceiași dintotdeauna, care mai de care mai imorali ei înșiși) și apărătorii la fel de indecenți ai sexului la vedere…

Aceste dispute sunt însă perfect inutile. Atâta vreme cât am permis ca o astfel de emisiune să existe în spațiul public românesc, nu mai avem dreptul moral la nici un fel de obiecție. Odată acceptată regula jocului, trebuie să acceptăm și consecințele ei. În toată disputa s-a uitat un lucru fundamental, dincolo de care totul e vorbă-n vânt: că „Big Brother” e un „reality show”, adică un gen de divertisment cu totul și cu totul diferit de celelalte. El pune probleme etice fundamentale, legate de demnitatea umană și de dreptul unui om de a renunța chiar și pentru un timp, chiar și liber consimțit, la distincția dintre public și privat în privința propriei persoane.

Nu de sex e vorba aici, ci de faptul că două persoane *reale* fac sex *real* în fața noastră, renunțând la pudoarea și demnitatea lor personale. Într-un film porno se vede mult mai mult decât au arătat tinerii de sub pătură, se vede de

fapt tot, dar protagoniștii sunt actori și acționează sub acoperirea unei pături mult mai opace decât una de lână: cea a convențiilor genului. Filmul se desfășoară într-un alt plan decât realitatea, e regizat și jucat de profesioniști. Ticălosul dintr-un film nu e trimis în realitate la închisoare. Pe când în „Big Brother” tinerii nici măcar nu se întruchipează pe ei înșiși, ci *sunt* ei înșiși.

Nu scena de sex în sine trebuie blamată. Cenzurarea sau amendarea ei n-are nici o îndreptățire legală. În definitiv, cei doi puteau să fi mimat, sub pătură, contactul sexual. Și-n orice caz, nimic din lista seacă a lucrurilor neacceptate pe un post public nu le poate fi reproșat: nu s-a văzut nici un organ sexual sau vreo altă parte impudică a corpului. Până și filmele erotice soft – ba chiar aproape orice film – arată mai mult decât s-a văzut în faimoasa scenă. Ceva cu mult mai grav se petrece zi de zi în acest show. Dacă am fost de acord cu ideea că niște oameni pot fi lipsiți – chiar și liber consimțit – de intimitate și expuși privirii publice zi și noapte, timp de câteva luni (abdicând prin aceasta de la calitatea de ființe umane libere și demne), va trebui să acceptăm tot ce decurge de aici: sex în public, nevoi fiziologice în public, spălarea rufelor în public. Dacă vom căuta un mare vinovat pentru tot ce se-ntâmplă în casa de sticlă va trebui, după ce am ațintit degetul în toate direcțiile, să-l întoarcem în cele din urmă spre propriul nostru piept.

Termenul de „Big Brother” desemnează dictatorul dintr-o lume totalitară. Stalin, Hitler, Pol Pot, Ceaușescu au fost „Big Brothers”. Lumea lor era transparentă: nici un cetățean nu avea dreptul la viață personală. Ochiul fratelui cel mare îi urmărea peste tot, iar controlul său era absolut. Conceptul de „reality show” exploatează tocmai ideea că-n fiecare dintre noi trăiește un mic dictator, un voyeur ce dorește-n secret să ridice acoperișul vecinului său și să-l vadă-n fundul gol sub duș, sau făcând sex, sau pur și simplu stând la televizor, ca să capete astfel o formă de ascendență și control asupra lui. Este singurul fel de spectacol incompatibil cu o lume democratică, deși, ironic, el nu poate apărea *decât* într-o lume democratică. Este un efect pervers, o malignizare a divertismentului. Acest gen de joacă de-a totalitarismul murdărește, cred eu, pe toată lumea, dar în primul rând pe cel care privește, pe mine, Fratele cel Mare din fața ecranului. Cei doi tineri au făcut sex în fața mea pentru că

asta am așteptat, în secret, tot timpul. Eu, spectatorul indiscret și tiranic, sunt cel care i-am privat de dreptul uman la pudoare, la decență, la intimitate. Să nu protestăm deci la faptul că ni s-a oferit exact ce am vrut. Să ne-ntrebăm în schimb de ce trebuie să existe o emisiune care transformă, în fața și-n spatele ecranului, oamenii decenți în oameni fără rușine.

6 aprilie 2004

GESTUL LUI GROȘAN

Am prieteni care aleargă după onoruri oficiale. Pentru ei, să fie decorați de către instituții cât mai înalte, să se pozeze cu funcționari de stat, să umble în automobile ministeriale sau prezidențiale reprezintă o culminare a imaginii de sine. N-am înțeles niciodată ce e-n mintea lor: cu ce te fac aceste lucruri mai bun sau mai adevărat? Crești în ochii celorlalți? Nici măcar. Astăzi, la noi, o decorație nu mai valorează nici cât tinicheaua din care e făcută. Nici premiile artistice altădată de prestigiu nu mai fac doi bani, mai ales că nu te alegi de obicei decât cu o bucată de hârtie (imaginați-vă un turneu de tenis în care câștigătorul ia doar o diplomă!). Trebuie să fii foarte nesigur de tine și foarte neajutorat ca să te mai bucure o foaie caligrafiată, venită din partea unor foruri care n-au, de fapt, competența să te prețuiască. Mai ales că azi până și artiștii sunt cu grijă catalogați politic în două categorii: ai noștri și ai lor, și gratulați ca atare cu premii și decorații. Dacă azi nu mai poți avea încredere în Academie, nici în uniunile de creație (adică în instituțiile care-ar trebui să poată decide între valoare și nonvaloare, dar n-o fac, pentru că sunt politizate și clientelare ca mai toate instituțiile noastre), cu atât mai puțin poți crede în tinichelele oficiale distribuite la nivele ce n-au nimic de-a face cu cultura și arta. Ai binemeritat, chipurile, de la patrie, ce să zic…

Nu mă plâng că am rămas fără decorație. Am și eu „recunoașterea" mea, de la regimul Constantinescu: o medalie cu panglică albastră și un titlu de comandor, dacă-mi aduc bine aminte. La înmormântare, voi avea dreptul la câteva salve de tun. E singurul avantaj pe care medalia asta mi-l aduce. Nu m-am dus s-o iau în cadru oficial, așa că m-am trezit într-o zi cu ea acasă. Când s-o face fiul meu mai mare, am să i-o dau să se joace cu ea, așa cum, în copilăria mea, îmi decoram și eu tovarășii de joacă cu medalia „încheierea cooperativizării agriculturii", primită de tatăl meu pentru că lucra la un ziar agricol…

Într-adevăr, nu nivelul de la care primești o distincție te onorează, ci contextul ei: competența celui care-o

acordă, moralitatea lui, anturajul în care te găsești. Dacă primesc o medalie alături de câteva lichele, cum ar putea ea să mai însemne ceva pentru mine?

Recent, scriitorul Ioan Groșan a refuzat public, pe un ton tăios, o asemenea distincție venită de foarte sus. După părerea mea, bine a făcut. Mi-e chiar ciudă că n-am fost și eu decorat, ca să pot face același lucru. Nu sunt de acord cu tot ce face Groșan și cu unele modele scriitoricești ale lui, dar în cele din urmă el s-a dovedit un om dintr-o bucată care, prin acest gest, a crescut în ochii mei și-ai multor altora. Mai ales că refuzul său vine într-un context în care se caută cu tot dinadinsul spălarea imaginii iliesciene, de parcă revoluția, piața Universității, mineriadele etc. etc., cu sinistra implicare a „bunicuței" în cursul evenimentelor, nici n-ar fi existat. Îți vin mereu în minte versurile cântecului lui Andrieș: „Oare chiar am uitat?/ Oare chiar am iertat?/ Oare chiar toți sunt foști?/ Oare chiar suntem proști?" În afară de asta, ce competență culturală sau literară poate avea cel care l-a decorat de curând pe Păunescu? Cât te poate încălzi o asemenea „recunoaștere"? Se pare însă că, din lunga listă de scriitori peste care s-au revărsat onorurile publice, Groșan e singurul care a făcut acest gest. Ceilalți vor fi prezenți, „cu emoție", în cine știe ce sală de marmură unde, lipiți de pereți, ca școlarii, vor aștepta să fie chemați, unul după altul, ca să-și primească răsplata. Cândva, Isus a vindecat zece leproși. A doua zi, unul dintre ei s-a înfățișat înaintea lui, i-a căzut în genunchi și i-a mulțumit. Iată, le-a spus Isus discipolilor, din zece mântuiți doar unul a venit să aducă mulțumiri. Ceilalți nouă unde sunt? N-ar trebui deci doar să aclamăm gestul lui Ioan Groșan, ci să ne și întrebăm dacă ceilalți chiar au uitat, dacă chiar au iertat…

Un singur om a refuzat premiul Nobel vreodată. Este filozoful francez Jean-Paul Sartre, care-a făcut-o din motive politice. Dar gestul în sine e atât de enorm, încât aproape că motivul nici nu mai contează. Prin el, Sartre se spală de multe păcate în ochii mei, și chiar capătă un fel de suprapremiu: din lungul șir de laureați, el este Marele Absent, cel ce nu va fi uitat niciodată. La fel, dintre cei patru legendari membri ai formației „The Beatles", singurul care a înapoiat reginei cea mai înaltă distincție a Imperiului Britanic a fost John Lennon, spiritul demn și nonconformist prin excelență…

Nu vreau să spun prin asta că trebuie refuzate toate onorurile, ci că ar trebui să fim atenți la cine le dă și în ce context le dă. Și să ne-ntrebăm mereu: oare-ntr-adevăr acest onor mă onorează, sau el este pentru mine o dezonoare? Căci trebuie să te temi de greci chiar și când fac daruri. Mai ales atunci, aș zice…

13 aprilie 2004

O MODESTĂ PROPUNERE PENTRU PRIMARI

Toți prietenii mei – oameni serioși, din lumea culturală – mă tachinează pentru faimoasa mea înclinație pentru jocurile pe computer. „Cum, tu, un autor cu pretenții de profunzime, ditamai universitarul, te joci ca un copil în loc să stai în bibliotecă sau să mergi la întruniri, să participi la viața civică…” Da, recunosc, mă joc pe computer. Și nu numai cine știe ce jocuri sofisticate. Mă distrez de multe ori și cu shootere de duzină. Viața în lumea de azi e atât de decepționantă și de tensionată, încât ți-ai pierde mințile repede dacă n-ai avea și unele mici satisfacții. Unii beau, alții merg la meciuri, alții își cumpără case și mașini. Eu mă joc pe computer.

Dar susțin că nu-mi pierd totuși vremea cu aceste jocuri. Am învățat mult din ele. Ele sunt, în primul rând, un univers întreg, atât ca diversitate cât și ca valoare. Cele mai bune dintre ele îți descătușează fantezia și-ți pun mintea la-ncercare la fel de intens ca o grea problemă de trigonometrie. Altele sunt neliniștitoare și sumbre. Ce e mai bun și ce e mai rău în oameni, tandrețea și agresivitatea, sunt aici extreme: bucurie pură, copilărească, pe de-o parte, sânge și oroare de cealaltă.

Multe dintre aceste jocuri ar putea fi foarte bune teste psihologice. În cursul lor treci prin situații-limită, de care de obicei ești ferit în viață. Cei mai mulți oameni se consideră buni pentru că n-au fost încă puși cu adevărat la-ncercare. Dar poți ajunge să afli ce zace-n tine răspunzând la anumite întrebări etico-psihologice de tipul „ce-ai face dacă…?” Raskolnikov a aflat că-n el zace un ucigaș tranșând dilema: ce-ai face dacă ar trebui să omori o bătrână nemernică, știind că asta îți va deschide drumul spre bogăție și faimă? Întrebarea studentului petersburghez are și variante: ce-ai face dacă ai ști că primești un milion de dolari cu condiția ca, apăsând pe-un buton, să moară un necunoscut din Australia? Sau: ai ucide-n fașă un copilaș dacă ai afla că el va deveni un criminal de talia lui Hitler? Sau: dacă dintr-un incendiu ai putea scoate doar un lucru, ce ai scoate: un copil sau o operă de artă unicat, de o inestimabilă valoare? Etc. etc. Un cunoscut al meu, om foarte credincios, a fost pus, într-un joc pe computer, în fața situației de a dărâma o

biserică. A constatat atunci, cu uimire, că ştia încă prea puține despre el însuși. Necesitatea strategică a jocului l-a făcut să distrugă biserica fără să clipească, așa cum, probabil, ar fi făcut-o și-n realitate… Abia după ce a-nchis computerul, amicul meu a început să simtă remușcările de rigoare: „Dacă am fost pus la-ncercare chiar în clipa aceea? Dacă mântuirea mea a atârnat de alegerea mea de atunci?”

Jocuri minunate sunt cele de simulare, de tipul „SimCity” sau „Tycoon”, în care construiești orașe, mijloace de transport, chiar sisteme economice-ntregi. Nici un primar, cred eu, n-ar trebui să fie instalat în funcție înainte să treacă testul jocului „SimCity”. Ar trebui lăsați să-și pună acolo-n aplicare ideile aberante despre gestionarea unui oraș, înainte să ne nenorocească pe noi. Ar vedea acolo cum moare un oraş din cauza nepriceperii, a cârpăcelii, a corupției consilierilor locali. Înainte să apară gropile-n asfaltul nostru, ar vedea cum apar ele pe ecran, cum mănâncă șoselele ca o cangrenă dacă departamentul de întreținere a infrastructurii nu-și face datoria. La primele mele contacte cu „SimCity” vedeam cu jale cum mi se duceau orașele de râpă din lipsă de apă, de salubrizare, din faptul că uitam să mă sfătuiesc cu experții. Cu timpul, am devenit însă un bun primar în lumea virtuală, și nu pot spune cât de mândru sunt când îmi apare (foarte rar) pe ecran inscripția: „Cetățenii sunt foarte mulțumiți de tine”.

Și mai înveți ceva din astfel de jocuri. Și anume că este înspăimântător de greu să te descurci cu un buget mic. Ca-n legile lui Murphy, ce merge rău tinde să meargă tot mai rău. O piață mică tinde să se micșoreze și mai mult, un oraș sărac tinde să devină și mai sărac. Pentru că peste tot apar cercuri vicioase. Turismul nostru, de pildă, se urnește foarte greu și datorită unei astfel de bucle perverse: nu vin turiști străini pentru că infrastructura hotelieră e învechită, dar ea nu poate fi renovată pentru că nu vin turiști străini aducători de capital… Toate acestea sunt evidențe la scara mică a jocurilor de simulare strategică

Așa se face că, de multe ori, îi las pe amicii mei, intelectualii de elită, să pună țara la cale la întrunirile lor, pe când eu închid ușa biroului și mă așez la postul meu de comandă, comod și fascinant ca o carlingă de avion, ca să-ncep un nou vis cu ochii deschiși în care, ca în

Brazii, să nu-mi mai târăsc bocancii plini de noroi prin realitate, ci să plutesc, înaripat, într-o zare de aur…

20 aprilie 2004

POLONIA ESTE ÎN EUROPA, ROMÂNIA NU

Am avut întotdeauna un complex față de Occident, și asta e firesc și explicabil. Oricât de „protocroniști” ne-am arătat uneori, am știut în sufletul nostru că lumea cu adevărat civilizată și-a trimis doar o palidă umbră până la noi. Caragiale prețuia mai mult Ardealul, unde ajunseseră „picioarele încălțate” ale Germaniei, decât Bucureștiul, „capul păduchios” al Orientului. Ce mi se pare mai ciudat e că ne-am considerat mereu pe picior de egalitate cu toate țările din Europa Centrală și de Est doar pe baza faptului că au avut și ele, ca și noi, nefericirea de a fi făcut parte din „lagărul” comunist. Am avut mereu tendința să observăm uniformizarea pe care comunismul ar fi adus-o pretutindeni unde a fost impus cu forța și să minimalizăm diferențele. Azi ni se pare normal ca, de vreme ce alte țări foste socialiste ca Polonia, Cehia sau Ungaria au intrat sau sunt foarte aproape să intre în Uniunea Europeană, să fim și noi primiți fără vorbă multă. Cred că majoritatea românilor își închipuie că economia, infrastructura, mentalitățile din acele țări sunt cam ca ale noastre, singura diferență fiind nivelul de trai puțin mai ridicat. Realitatea crudă și dură este însă cu totul alta.

M-am întors zilele acestea dintr-o călătorie în Polonia mult mai deprimat decât am fost întorcându-mă, altădată, din America sau din Germania. Măcar atunci știam că fusesem în altă lume, incomparabilă cu a noastră, și îmi răbdam resemnat șocul întoarcerii în mizeria noastră cea de toate zilele. N-aș fi crezut însă niciodată că Polonia (tot o țară din Est, nu-i așa?) este atât de incomensurabil avansată față de noi în toate domeniile imaginabile. Știusem, bineînțeles, despre istoria lor strălucitoare și tragică, despre cultura lor seculară, despre Cracovia care-ntr-o vreme a fost capitala Europei și care acum e un mare muzeu. Cunoșteam și istoria lor recentă, relativa libertate câștigată, sub comunism, prin revolte disperate ca aceea din 1956. Nu mi-era străin faptul că polonezii au avut tot timpul, în ultimii patruzeci de ani, cabarete politice și că au călătorit

pretutindeni liber (diferență esențială față de comunismul concentraționar românesc), și desigur aveam idee de frământările dramatice din anii ’80, de sindicatul liber Solidaritatea, de legea marțială… Măcar diferența dintre eroica biserică poloneză și rușinoasa noastră preoțime închinată (ieri și azi) unui ateu ar fi trebuit să-mi spună ceva.

Cu toate acestea, am fost și eu atât de orbit de prejudecata omogenizării comuniste, încât nu mi-a venit să cred când, în loc de o țară semiruinată, „în curs de dezvoltare”, mai mult sau mai puțin ca a noastră, am întâlnit o lume cu mult mai aproape de Germania decât de noi sub toate aspectele: șosele impecabile, o economie care funcționează, orașe cu centre istorice renovate, pline de turiști (ce diferență față de Brașovul, Sibiul și Sighișoara noastră, atât de valoroase ca potențial și atât de criminal lăsate să se macine și să se ruineze) și sate cu olane nemțești pe fiecare acoperiș. Am vizitat ziare și edituri independente, centre culturale nesupuse propagandei de partid și de stat, am descifrat mecanismul prin care scriitorii polonezi sunt popularizați la toate târgurile internaționale de carte – pe când prezențele noastre sunt mai mereu jenante… Dincolo de toate acestea însă, aerul occidental al fiecărui colțișor din acea țară întinsă mi s-a părut mai presus de orice contestare. Curățenie, prosperitate, oameni bine îmbrăcați, în flagrant contrast cu gloata care invadează orașele și satele noastre. Unde e pegra lor, unde e lumea lor proastă, scufundată într-o sărăcie endemică?

Comparația făcută cu un ochi obiectiv, lipsit de sentimentalisme, între Polonia și România se poate rezuma în câteva cuvinte: Polonia este în Europa, România nu este. Și (o spun cu o tristețe nesfârșită) deocamdată nici nu merită să intre. Și mă tem că nici când vom fi, în sfârșit, acceptați din considerente geopolitice, tot n-o să fim europeni. Nu pentru că țara noastră n-ar putea ajunge să semene cu una adevărat europeană, ci pentru că românul încă nu vrea sau nu poate să fie european. „Frumoasă țară”, se zicea cândva despre România, „păcat însă că-i locuită…”

A trebuit să văd cu ochii mei starea de lucruri pe care am schițat-o aici ca să-nțeleg că, poate mai mult decât de cortina de fier dintre Vest și Est (ce, în definitiv, a durat mai puțin de jumătate de secol), bătrâna Europă e

divizată de veacuri de faimoasa linie a lui Huntington ce desparte nu țări, ci mentalități, lumi culturale și religioase din care, invers decât în doctrina marxistă, decurg realitățile economice. Polonia slavă ar fi trebuit să fie ortodoxă, iar România latină – catolică. Ironia istoriei a făcut să fie altfel. Iar ce secolele consfințesc, geopolitica de azi, oricât de înțeleaptă, e greu să mai repare…

27 aprilie 2004

AMERICA MEA

Acum doi ani am fost invitat la un festival de poezie în Luxemburg. Acolo am locuit în tot soiul de castelușe și orangerii și-am fost îndopați până la refuz cu somon, caviar și creveți. Totul era excesiv de opulent, respira acea prosperitate de film glamoros care până la urmă devine indecență. Am fost cu atât mai mirat când, la ședința de deschidere a festivalului, directorul manifestării a ținut un discurs în termeni pe care-i știam cât se poate de bine. Am aflat din nou ceea ce mi se spusese și în țară de-atâtea ori: cât de putred e capitalismul, ce rău e în societățile consumiste, cum se alienează omul în lumea occidentală. Am mai aflat că forțele revoluționare sălășluiesc azi mai ales în lumea a treia, și mai cu seamă în țările arabe. Mai presus de orice, am aflat ce imperiu criminal e America, și mi s-a fluturat prin față și o scrisoare de protest, în numele poeziei și al libertății umane, împotriva intervențiilor americane în Afganistan și Irak, pe care ni s-a cerut s-o semnăm în corpore. S-au citit apoi poezii. Mai toate cu același profil. Invitații erau mai cu seamă din rândul „forțelor revoluționare”. Dar până la urmă tot America s-a dovedit cea mai tare din parcare: o poetă new-yorkeză i-a uimit (cred) până și pe magrebieni urlând literalmente un poem în care America era mereu numită „rogue state” (stat tâlhăresc). Apoi s-a luat pauză și ni s-au adus din nou frumoase tarte cu caviar…

Prima mea călătorie după revoluție a fost în Statele Unite. Timp de trei luni am străbătut ținutul dintre cele două oceane, am văzut bună parte din marile orașe, am vizitat câteva campusuri universitare, am fost prin muzee, biblioteci și librării. Am încercat să fac abstracție de marele mit american cu care noi toți am trăit sub comunism atâtea zeci de ani. Am vrut să văd totul cu ochii mei și să judec cu mintea mea. Am întâlnit o lume extraordinar de diversă, imposibil de redus la câteva clișee pozitive sau negative. Dar atunci mi s-a părut, fără nici o-ndoială, una dintre cele mai bune și mai frumoase lumi construite vreodată de om. Nu am întâlnit acolo acel „comunism la vârf” despre care a vorbit cineva, nici

puerilismul, nici „lipsa de rădăcini”, nici incultura, nici măcar obezitatea pe care-ar produce-o hrana de la fast-foods. M-am întors din Statele Unite încântat și fericit, mai mult, mândru că oamenii au putut clădi o asemenea societate.

La-ntoarcerea în țară însă doi distinși intelectuali români s-au străduit, o noapte-ntreagă, să mă convingă că n-am văzut bine, că am umblat peste tot în America având ochii larg închiși. Atunci am fost teribil de șocat auzind că pământul pelerinilor și-al părinților fondatori e, de fapt, „cea mai nedemocratică țară din lume”. Cum? Mai nedemocratică decât Cuba? Decât Coreea de Nord? Da, chiar așa. Și, pe măsură ce whisky-ul își cobora nivelul în sticlă, America se zugrăvea tot mai monstruoasă. O dominație a banului, a forței militare brutale… Rasistă, sexistă… Distrugătoare a adevăratei culturi… Am făcut în acea noapte greșeala să mă angajez în discuție. Încă nu știam că nu poți discuta cu oameni care deja cunosc adevărul absolut. M-am simțit adânc rănit în credințele mele și mai ales descumpănit: dacă era chiar așa? Dacă seducția superficială și perfidă a Americii (un fel de „Matrix” sau de opiu pentru popor) îmi anesteziase simțul critic? Mi-am revăzut înfrigurat lecturile și amintirile. Am recitit revistele cu dezbaterile din lumea americană… În ciuda avertismentelor vigilente ale celor doi, dragostea mea pentru această lume – deloc ideală, așa cum s-ar fi vrut comunismul, dar în care eu am trăit câteva luni experiența unei adevărate bucurii – a supraviețuit. Și supraviețuiește mai departe.

De-atunci, am suportat mai ușor șocurile succesive, tot mai întețite. Să fii azi antiamerican e foarte „trendy”, chiar și-n Statele Unite. Eram la Berlin când au căzut turnurile gemene. A doua zii mii de oameni au ieșit în stradă nu în semn de protest împotriva terorismului internațional, ci contra militarismului american. O carte ca „Macdonaldizarea societății” „demonstrează” foarte serios că restaurantele MacDonalds, simbolurile Americii, sunt urmașele directe ale sistemului de incinerare a cadavrelor de la Auschwitz. Mi-am păstrat la urmă exemplul cel mai simpatic. Un tânăr antiglobalist protesta într-o scrisoare, în *Dilema,* împotriva consumismului din lumea noastră alienată și povestea că un prieten elvețian venit în România cumpărase de-aici un săpun „Primăvara”. Dar de ce, îl întrebase junele, că

doar ai la tine acasă sute de feluri de săpunuri produse de marile firme. „Pentru că miroase altfel!” îi răspunsese elvețianul. Într-adevăr, mizeria miroase altfel, poate chiar fascinant pentru cel trăit într-o plicticoasă prosperitate.

Nu sunt analist politic, sunt un simplu muritor. În judecățile mele mă ghidez după ceea ce văd cu ochii mei. Încerc să filtrez informațiile care vin către mine și să nu mă las manipulat sau sedus. Este, firește, extrem de greu. Poate că vreodată mi se vor deschide ochii și voi fi de acord cu poeta americană care vede-n țara ei un stat tâlhăresc. Deocamdată însă, nici măcar politica lui George Bush n-a reușit să altereze splendoarea tomnatică a Americii mele, amintirile mele din Iowa City și San Francisco și New Orleans, alergarea mea de Forrest Gump prin peisaje ce nu erau de pe lumea aceasta.

4 mai 2004

VA CĂDEA BUCUREȘTIUL?

Lume, lume! Mare spectacol mare! Înfruntare de giganți în pulberea Bucureștilor! În fine, Marinărașul cel Viteaz (ce ocupă, râzând mânzește și privind cerul cu un singur ochi, colțul din dreapta al ringului) are acum un adversar pe măsură: Mircea zis Americanu, megacampionul topurilor de popularitate, mai tare ca Armata și Biserica la un loc! Îl puteți zări în colțul din stânga, cu o figură împietrită de Putin pokerist. Târgoveți, dați năvală la panaramă! Până la 30 de ani, reducere 50 la sută! După treizeci de ani, doi pe-un bilet!

De ce oare pe meleagurile dâmbovițene totul se reduce la derizoriu și circ? Ce farsă mai e și asta? Ce marionetă de bâlci ni se mai servește, cu surle și trâmbițe, ca onorabil candidat la tot soiul de funcții publice? După o matură chibzuință, Partidul Social Democrat din România a scos din mânecă asul cel mare și neașteptat pentru Primăria Capitalei: ministrul de externe Mircea Geoană. La nivelul populist și iresponsabil la care s-a gândit această decizie, în locul lui Geoană ar fi putut fi foarte bine Geanina Corondan, Anghel Iordănescu (că tot s-a făcut nemembru), preafericitul Teoctist sau Huidu și Găinușă. Filozofia care-a stat în spatele deciziei PSD e șmecherească și primitivă, în ton cu toată politichia ce se face la noi, și se poate rezuma simplu: să câștigăm noi alegerile, că după aceea mai vedem…

Pe dom' Băsescu îl știm și-l răsștim, deși nu știm esențialul despre el: a vândut sau n-a vândut flota aia până la urmă? Dar, vorba ceea: nici cine l-a împușcat pe Kennedy, ca să nu mai vorbim de cine-a făcut (și-apoi a desfăcut) revoluția noastră, n-o să știm prea curând. Sigur, un tip nu prea frecventabil, deși mai răsărit decât precedenții „opoziționiști" de la primărie: Halaicu sau Lis. Greu de spus dacă el biruie gropile din asfalt sau gropile-l biruie pe el. Totuși, nu se poate să n-ai nițică simpatie pentru acest Popeye care încă rezistă, de unul singur, într-o luptă mereu inegală cu caracatița cu o mie de tentacule a Puterii. Gândiți-vă: atât prefectul, cât și toți primarii de sector îi sunt adversari de moarte. Gândiți-vă câte lațuri i se-ntind, cum e lucrat din toate puterile și la

toate nivelurile… E de mirare cum n-a fost „mătrăşit" pân-acum, ca atâţia alţii.

Despre Mircea Geoană omul de rând nu ştie prea multe, dar îl plasează totuşi uimitor de sus în topul preferinţelor lui. La Washington vorbea, probabil, o frumoasă engleză de lemn. La Bucureşti vorbeşte o frumoasă română de lemn. L-am auzit vorbind o orăntreagă la televizor fără să spună absolut nimic. Omul din popor are admiraţie pentru tipii sobri, siguri de sine şi care vorbesc curgător, pentru că oricum nu-l interesează ce spun, totul e să aibă papagal. Politica noastră se face cu chipuri, nu cu idei. Trage-ţi o cravată, o faţă hotărâtă şi (dacă-ţi permite zestrea genetică) o pereche de ochi albaştri, şi vei urca în topul preferinţelor cu viteza unei nave cosmice. Ai putea recita timp de o oră la televizor tabla-nmulţirii sau cartea de telefon, şi tot ai urca mai departe. De ce-ar fi Mircea Geoană un bun primar al Bucureştiului? Ce competenţă are pentru asta şi unde şi-a dovedit-o? Ce a administrat până acum? Întrebările acestea simple pare să nu şi le fi pus nimeni.

Bucureştiul este un fief al opoziţiei. A fost astfel de la-nceput. Bucureşteanul a votat şi a ales la primărie adevărate catastrofe umane, cum au fost Crin Halaicu şi (via Ciorbea) Viorel Lis, doar ca să-şi dovedească mândra, încăpăţânata identitate politică. Nici măcar faimosul Ilie Năstase nu i-a convins să voteze cu un candidat PSD-ist. Şi pe Băsescu l-au ales, în bună parte, din aceleaşi raţiuni. Până acum, din nefericire, bucureştenii n-au avut parte de un candidat al opoziţiei demn de ei. Lipsa de ofertă credibilă, pentru toate funcţiile, e o veche boală a opoziţiei noastre. Dar de acest lucru trebuie ţinut seama în lupta pentru Primăria Capitalei: spre deosebire de alţi cetăţeni ai scumpei noastre patrii, bucureşteanul nu votează feţe, ci idei.

Băsescu nu e cine ştie ce popular ca persoană, dar el reprezintă opoziţia. Şubredă, tot mai încolţită de o putere ce se vrea unică, la care sunt banii şi autoritatea, dar, oricum, tot opoziţie se cheamă. Oamenii cârtesc, îi numără gropile, dar sunt obişnuiţi cu el. Geoană e un extraterestru picat pe neaşteptate în dispută, dar care va fi susţinut, din partea puterii, cu o logistică pe care mi-o imaginez fabuloasă. Care dintre marionete va zăcea curând delabrată în ţărâna ringului?

De fapt, nu-i vorba aici nici de Geoană, nici de Băsescu, nici de meciul lor de kick-boxing pentru aplauzele galeriei. Ceea ce se petrece de fapt sub ochii noștri este o sforțare supremă de îngenunchiere politică a unui oraș, cel mai mare și mai important al României.

Greu de spus dacă va cădea sau nu Bucureștiul. Oricum, niciodată n-a fost într-un pericol mai mare. Dacă bucureșteanul, ultimul român rămas în opoziție, va vota de data asta cu puterea, pentru mine va fi un semn că speranța de pluralism și diversitate în spectrul nostru politic se va duce curând de râpă.

11 mai 2004

RUȘINEA DE A FI ROMÂN?

„Să mai terminăm o dată cu rușinea asta de a fi români”, îmi spunea de curând un prieten, faimos scriitor, care citise un articol al meu despre Polonia, publicat în această rubrică. I se păruse că, pentru că Polonia ieșea acolo mult mai bine decât România, eu aș fi avut o perspectivă cumva „mizerabilistă”, defăimătoare despre români ca neam, ca suflet colectiv. Însă în articolul cu pricina eu nu vorbeam despre sufletul românesc în opoziție cu cel polonez, ci despre economia românească în opoziție cu cea poloneză, despre realitatea socială a României, istoria României, biserica românească etc. în contrast cu analoagele lor poloneze. Constatam cu tristețe handicapul cu care ne înscriem în tentativa de integrare europeană față de țările din est care-au și intrat de curând, ceea ce, zic eu, nu e nici un paradox, se vede de fapt cu ochiul liber. Îmi exprimam părerea că România nu e încă pregătită să intre în Uniunea Europeană. Îmi mențin această părere, care mi-e confirmată nu numai de observațiile cotidiene ale oricui care n-a pierdut orice legătură cu țara reală, ci și de însuși faptul că n-am intrat în 2004 în UE, ci vom intra, dacă vom remedia câte ceva din marile noastre probleme, abia în 2007. Nu cred că prin constatările mele despre corupția mediului politic românesc, despre sărăcia endemică a satelor noastre, despre obediența bisericii noastre mi-am manifestat „rușinea de a fi român”. Ele nu-nseamnă nici că nu văd progresele care se fac. Firește că sunt schimbări, dar ritmul lor e extrem de lent și de haotic, iar cele fundamentale au fost prea adesea întreprinse doar ca urmare a presiunilor externe.

Caragiale a suferit enorm pentru atitudinea lui critică față de lumea românească. A fost numit „ultimul ocupant fanariot” și acuzat de antiromânism. Exilul său s-a produs în mare parte datorită amărăciunii provocate de aceste acuzații. Oare el nu vedea transformările prin care trecea România vremii lui? Chiar în timpul vieții sale regele Carol I și liberalii construiau România modernă. De ce Caragiale n-a elogiat aceste progrese? De ce lumea românească din scrierile lui e atât de „mizerabilistă”, atât

de lipsită de orizont? Oare din cauza „rușinii de a fi român”? Peste tot artiștii și ziariștii au făcut față atacurilor de acest fel: atitudinea acidă, violentă împotriva unor realități naționale le-a fost luată drept nelealitate și trădare. Cum apare Irlanda în opera lui Joyce? Dar Austria în cea a lui Thomas Bernhard? Dar America („Amerika”, ortografiată „nazist”) în poemele lui Ginsberg? Azi națiunile „denigrate” se mândresc cu acești scriitori, îi consideră printre valorile lor esențiale.

E nesănătos și neprofesional să vezi mereu „partea plină a paharului”. Ziaristul trebuie să descopere erorile, răul din viața unei comunități. Chiar dacă exagerează (și va exagera uneori, căci arta e o chestiune de temperament), viziunea lui, deformată, e cea veridică psihologic, nu „obiectivitatea” care, ca și statisticile, este de atâtea ori un simplu decor de carton.

În articolul despre Polonia nu opuneam un „ethos” polonez unuia românesc. Pentru că pur și simplu nu cred că există așa ceva. Cred că „sentimentul românesc al ființei” e pur și simplu o speculație, cam ca acelea care spuneau odinioară că Muscalul este așa, Neamțul așa, Rusul așa, Ungurul altfel etc. Eu nu explic succesul lui Tolstoi prin marele suflet rus, ci prin calitatea literară a scrisului său. Dac-aș fi un denigrator al neamului românesc, aș fi găsit zilele acestea cel mai bun prilej să afirm că „românul tot român rămâne”, adică hoț și ticălos. Un militar român din Irak, care mai avea o săptămână până la întoarcerea în țară, a găsit cu cale să fure câteva ceasuri de mână și un card pentru nu știu ce dintr-un magazin american. Nu mă-ndoiesc că fapta lui, mediatizată pretutindeni, a putut întări clișeele antiromânești în medii unde aceste clișee sunt deja puternice (m-am lovit eu însumi de ele de nenumărate ori). Dar asta e problema acelor medii xenofobe și șovine, nu a noastră. Problema noastră e să-l pedepsim pe acel militar pentru fapta lui. Nu cred că el a întinat onoarea armatei române sau a țării noastre. Nu cred că el reprezintă „românul” generic, sufletul românesc. Nu mi se face rușine că sunt român auzind despre astfel de fapte, cel mult rușine că sunt om.

Andrei Pleșu avea mare dreptate într-un articol recent, în care privea ironic protestele noastre împotriva „atentatelor la imaginea României” săvârșite (conspirativ, desigur…) de către diverse emisiuni, reportaje, cărți etc.

străine. Nu *imaginea* României trebuie să ne preocupe, scria el pe bună dreptate, ci *starea* României. *Starea de lucruri* trebuie îndreptată pentru ca „atacurile orchestrate antiromânești” să înceteze.

Cât despre rușinea de a fi român, o las celui care cunoaște și mândria de a fi român. Eu sunt român pur și simplu, asta nu mi-o poate lua nimeni. Dar n-am putut înțelege niciodată ce-nseamnă să fii mândru că ești „om și nu animal, bărbat și nu femeie, grec și nu barbar”…

18 mai 2004

POVESTE CU OCHI ALBAȘTRI

Când călătorești foarte mult cu avionul (și ceri mereu locul de la fereastră, sperând că nu ești deasupra aripei), îți dai seama de la o vreme că începi să recunoști locurile deasupra cărora zbori. Că începi, mai bine zis, dincolo de măreţele peisaje lăsate de Dumnezeu în această lume binecuvântată, să discerni diversele mărci pe care oamenii le-au lăsat pe pământ. În diferitele părți ale lumii, semănăturile arată de fiecare dată altfel, șoselele altfel, orașele și satele au structuri de organizare diferite… De neuitat pentru mine sunt, de exemplu, Manhattanul ca o floare de mină cu ace de cuarț sclipind în soare, coasta mării Tireniene plină de insule peste care norii se-ngrămădesc ca un topping de frișcă pe când apa, în jur, e limpede și ultramarină, Marea Baltică străbătută de un șir de mori de vânt gigantice, rotindu-și lent palele de aproape o sută de metri diametru, amestecul de gheață și vegetație al Islandei, insula în formă de rățușcă numită cândva, de cei vechi, Ultima Thule…

De fiecare dată când mă-ntorc și zbor peste România sunt emoționat: înțeleg atunci de ce odinioară pribegii sărutau pământul natal când se-ntorceau din exil. Există, într-adevăr, un patriotism frumos și unul urât. Cel urât este naționalismul impus ca un fel de religie de stat: sufocant, imperativ, sforăitor. Cel frumos se-ntâlnește, uneori, în competițiile sportive internaționale. Să-ți susții echipa națională nu e atunci o obligație, ci o bucurie. Recunosc din avion România, mai ales sudul ei, peste care am zburat mai des. De la-nceput satele noastre, văzute de sus, contrastează cu cele aflate mai la vest. Casele, mai întâi, sunt dispuse neregulat și orientate la întâmplare. Se-ntind de-a lungul șoselei sau al unei ape, formând șiruri lungi, ramificate uneori în formă de furcă. În Vest, dimpotrivă, satele au tendința să fie rotunde, cu un centru bine delimitat. Dar cel mai sigur semn că ești deasupra spațiului național sunt acoperișurile. În alte părți ele sunt de olane roșii, perfecte și părând nou-nouțe. Împreună cu așezarea „la linie" a caselor, impresia e de sătuc de păpuși sau din picturile naive. La noi, cele mai multe sunt de tablă ruginită sau de gudron. Sărăcia este

pretutindeni evidentă. Par niște măsele cariate îmbrăcate-n metal, ce-ți aduc aminte că pe esticii care călătoresc în vest tot după dantura neîngrijită îi recunoști cel mai bine… Și totuși, în ciuda acestei sărăcii, a acestui bricolaj la care te-ndeamnă lipsurile (casele noastre, multe, nu sunt făcute de zidari, ci de înșiși gospodarii care stau în ele, după cum vezi încă și azi, în spatele blocurilor, locatari meșterind pe sub Dacii), te cuprinde un fel de duioșie privind de sus pădurile, câmpurile și satele care pentru tine înseamnă „acasă”: „Locul nostru, săracul!”, cum suspina-n sine un personaj de roman. Toți suntem, aici, foarte recenți urmași de țărani, și asta nu se șterge așa ușor.

Dar la ultimele mele zboruri am fost surprins de cu totul altceva. Avionul decolează, îți spui în gând rugăciunea (vai, doar în astfel de momente ne amintim cât suntem de neînsemnați) apoi te-nalți tot mai sus peste… Dar ce sunt astea? Cu un an sau doi în urmă Otopenii, la marginea marelui oraș, erau o comună oarecare. Acum rămâi cu gura căscată. Să mai zici că „românii e săraci”! Nu e săraci, dom'le: dedesubt strălucesc din ochii albaștri ai piscinelor zeci, poate sute de vile nou-nouțe, căsoaie masive, cu acoperișuri „în patru ape”, cu etaj(e), cu teren de tenis în curte. Parc-ai fi într-o suburbie a Los Angeles-ului, nu altceva. Cine le vede se poate gândi că progresăm și noi, că ne formăm încet-încet o clasă de mijloc care-și permite case de vacanță. Într-un fel, ar avea și dreptate. Sunt deja români care-au început să câștige bine din muncă competentă și cinstită.

Dar nu lor le aparțin cele mai multe dintre aceste vile, ca și alte bunuri opulente care, mai mult decât pentru confort personal, sunt achiziționate ca vulgare simboluri sociale. Tristul adevăr e că aproape toate sunt ale unor foști securiști, foști și actuali politruci, învârtiți de toate felurile, corupți cinici și insolenți. Ce ironie: „băieții cu ochi albaștri” de altădată ne fac cu ochiul acum din ochii albaștri ai piscinelor…

25 mai 2004

LA UN PAHAR DE VORBĂ..

„Tu ești, de fapt, un împăciuitorist”, îmi spunea deunăzi cineva, „un ins care nu vrea să supere pe nimeni”. E foarte adevărat. Dacă urăsc ceva pe lume e să discut în contradictoriu. În scris sunt de multe ori viteaz, dar în confruntările față-n față mă pierd uneori penibil și-apoi îmi vine să mă iau la palme de ciudă. Acum câteva luni, într-o discuție despre teza de doctorat a lui Păunescu, mi s-a făcut milă de giganticul bărbos care stătea chiar lângă mine și care era atacat din toate părțile de colegii mei de la facultate. Îl atingeam cu cotul și simțeam cum tremura. I-am uimit atunci pe toți (dar pe mine în primul rând) prin faptul că am spus câteva lucruri pozitive despre lucrare, care era de fapt o scriere după chipul și asemănarea lui. Îmi și găsisem de cine să-mi fie milă! Mai târziu mi-am dat seama că poetul ceaușist nu tremura de teamă, ci dimpotrivă, de indignare că trebuia să se supună judecății unor pigmei ca noi. Nu pot purta o polemică rece și cu zâmbetul pe buze. Din acest punct de vedere sunt un intelectual român tipic. Unii dintre noi devin agresivi, alții se simt intimidați. În orice caz, factorul emoțional e mereu prezent și ucide în fașă orice pretenție de obiectivitate.

Și mai e ceva. Orice discuție, chiar și cele la un pahar, devine repede la noi o înfruntare de orgolii. Nu mai contează argumentele, totul e să ieși învingător sau măcar nu prea șifonat. Atunci recurgi la sofisme, la exemple care de fapt n-au nici o relevanță, la diversiuni și șmecherii, doar să nu pierzi, doar să ieși triumfător. Am văzut de-atâtea ori scene comice la o masă: doi-trei inși coalizați împotriva câte unuia singur, care se apără cu disperare. Argumentele devin tot mai extreme, ajungi să susții aberații în care nu crezi de fapt nici o clipă. Oamenii se supără, încep să-și arunce cuvinte grele, totul degenerează până la „metasoluții”: te ridici și pleci trântind ușa, de pildă. Am văzut o dată doi prieteni de-o viață discutând pașnic într-o noapte de revelion, până când cine știe ce drăcușor a adus în discuție un film, „JFK” de Oliver Stone. Părerea lor diferea în privința acestui film. Discuția a fost inițial o plăcere, plină de

argumente pasionante și de o inteligență rară. Dar ea a scos la suprafață profunde diferențe de convingeri ideologice între cei doi prieteni, superbi intelectuali, care-au sfârșit nu altfel decât orice om de pe stradă în aceste împrejurări. Nu doar noaptea de revelion s-a spart atunci exploziv, ci și prietenia celor doi, care nu s-a mai refăcut niciodată.

De curând (fiindcă aici vroiam să ajung) m-am angajat totuși și eu într-o astfel de discuție tristă și inutilă, purtată între oameni care țin mult unul la altul. O aniversare, o masă festivă, pălăvrăgeală de familie despre emisiuni televizate, mici bârfe inofensive și, nu se știe când, ca un abia observat motiv muzical, un subiect peste care toată lumea a crezut că se va trece lejer și cu zâmbetul pe buze ca și peste celelalte: în Franța se dăduse o lege (sau doar se discuta, nu era deloc clar) care interzicea purtarea simbolurilor religioase în școli. La-nceput am discutat despre asta calm: c-o fi, c-o păți… Dar subiectul nu vroia să părăsească masa. Îl mai lăsam, ne-ntorceam iar asupra lui. Încet, s-au conturat două tabere. Nu-mi venea să cred: îmi închipuisem că toată lumea gândește ca mine. Lucrurile mi se păreau cât se poate de limpezi. Ei bine, nu era așa. Pentru unii, civilizația noastră europeană era sursa întregului rău de pe lume. Progresul tehnic nu adusese fericirea, ci doar o bogăție tâmpită și consumistă. Cultura nu educase pe nimeni (comandanții lagărelor de exterminare fuseseră, se știe, mari iubitori de muzică clasică și de pictură!). Europenii distrugeau totul prin egoismul lor imperialist, prin aroganța lor, prin ignorarea altor culturi mult mai vechi și mai mari. „Pe vremea cruciadelor noi eram niște nespălați, pe când arabii… Avicena… Saladin…” etc. Bineînțeles, „idioții de francezi” călcau în picioare demnitatea umană a celor pe care-i „obligau” să renunțe la broboade sau la alte însemne. Pentru ceilalți, toate celelalte civilizații, în afară de a noastră, erau lipsite de conștiință de sine și se foloseau de concepte europene, de produsele tehnologiei europene (medicamente și arme, mai ales) ca să ne dea la cap nouă, europenilor. Noi îi primeam cu generozitate, le ofeream o viață la care nici n-ar fi visat în altă parte, le dădeam libertăți cetățenești inexistente în lumile lor, și rezultatul era că-i transformam în dușmani interni. Noi acceptam valorile lor, dar ei nu le acceptau pe ale noastre. Învățământul

modern e laic, deci e firesc ca simbolurile religioase să fie eliminate etc. Discuția a durat ore-n șir, a cuprins o întreagă enciclopedie de cunoștințe din toate domeniile și s-a încheiat printr-o mare radicalizare, urmată de o mare amărăciune…

Imediat după căderea comunismului am crezut sincer că epoca ideologiilor s-a încheiat. Iată că azi ea revine, în alte forme, mai insidioasă și mai neliniștitoare ca oricând. În orice moment te aștepți ca „un pahar de vorbă” să fie și ultimul pe care-l bei cu cineva drag.

1 iunie 2004

PANICĂ ÎN OCHII PREMIERULUI

După ce, vorba lui Bacovia, „mi-am realizat toate profețiile politice" în privința votului bucureștenilor la alegerile locale, nu credeam să mai trăiesc, în următorul sfert de oră după anunțarea rezultatelor sondajului CURS, o bucurie mai mare. Ce ar fi putut depăși satisfacția zdrobirii, umilirii celui mai arogant, mai populist, mai mafiot partid din istoria României – cu excepția predecesorului său, Partidul Comunist Român? Ce ar fi putut fi un semn mai sigur că și acest colos, construit pe relații clientelare și oportunism, are picioare de lut? Mândru de orașul meu și de bravii mei concetățeni urmăream, duminică seara, emisiunea electorală de pe Antena 1, când Cerurile, pentru cine știe ce faptă bună din trecutul meu, au găsit cu cale să-mi dea și satisfacția supremă. Un val de încântare sumbră, de bucurie sadică m-a cuprins ascultând discursul premierului Adrian Năstase.

Mai întâi, felul cum arăta. Ce privire derutată și-nspăimântată sub o frunte mai palidă ca oricând! Ce efort demn de marii stoici pentru a controla grimasele unei panici mai mult decât evidente! Ce vorbe măsurate și sfătoase, cu totul absurde în contextul catastrofei bucureștene! Nici o aluzie la înfrângere, firește, căci, la fel ca imperiile otoman și japonez, PSD-ul nu are cuvinte pentru înfrângere, ci perifraze de tipul „nu am învins neapărat". Mă-ntrebam, văzându-l cum vorbea, șifonat dar încă olimpian, de la tribuna sa pe fond azuriu, ce as o să scoată din mânecă, ce scamatorie ieftină o să facă pentru ca măcar o câtime din umilință să fie uitată. Știam că partidul pe care și-a pus amprenta e prea puternic ca să mai fie și inteligent și prea bogat ca să mai fie și inventiv, și totuși n-am putut să nu râd ca un nebun, singur cu televizorul, când am văzut la ce l-a împins frica pe onorabilul premier.

Râsul, scria Bergson, este „mecanicul aplicat viului". Ceea ce mai întâi, în istorie, e tragedie, devine prin repetiție farsă, a mai zis cineva. Dar ce devine oare, prin repetiție, ceea ce-a fost mai întâi farsă? Să ne-ntoarcem cu vreo cincisprezece ani în urmă. Suntem în

marea piață din fața Palatului, plină-ochi de oameni aduși cu forța ca să se desolidarizeze de „huliganii” din Timișoara. Pe când dictatorul vorbește, se aud din piață vociferări și se văd mișcări dezordonate. Oamenii aruncă pancartele și-ncep să strige împotriva dictatorului. Acesta privește-n părți, e încă mai curând nedumerit decât speriat, cineva se apropie de el și-i spune ceva la ureche, dar el continuă, și-n ochii lui de primată bătrână se aprinde încet panica. Începe atunci să facă promisiuni. Vom mai măhri, tovahrăși, cu o sută de lei salariili, cu cincizeci de lei alocațiili… Huiduielile îi acoperă curând vocea. Dictatorul dispare și revoluția își continuă cursul.

…Și iată-l în seara asta pe Adrian Năstase, repetând, e drept, fără graseieri și erori gramaticale, promisiunile de odinioară: salariile se vor dubla, nivelul de trai va crește, vom realiza, vom înfăptui… Poate că situațiile nu sunt identice, dar lucirea de spaimă din ochii celor doi politicieni încolțiți a fost aceeași, ca trasă la indigo. Dincolo de cultură, de civilizație, de adecvarea limbajului politic, în amândoi a vorbit aceeași lașitate a brutalității dezarmate, a autocratului încolțit. Ce jalnică stratagemă, cât primitivism sub costumul impecabil de bărbat de stat european! Ăsta este, până la urmă, Adrian Năstase: un politruc ca și împușcatul, un politruc ca și „bunicuța” fără poala căreia, ținută strâns în mânuță, n-ar fi fost nimic niciodată.

Căci, amintiți-vă: în primii ani de după revoluție el a fost singurul din grupul de tineri politicieni de atunci care a optat să rămână în preajma lui Ion Iliescu. Ceilalți s-au dus la democrați sau cel puțin la Petre Roman. Iscusitul Năstase a judecat atunci și bine, și prost: bine pe termen scurt, fără-ndoială. Dacă nu era lângă bunicuță, ar fi fost azi un Adrian Severin uitat de toată lumea. Prost, însă, stupid de prost, pe termen mai îndelungat. Fără Iliescu, PSD-ul se va ruina ca PNȚ-CD-ul altădată. Încă de pe-acum el mai e ținut în picioare doar de doi factori: pensionarii (care însă l-au trădat deja, cel puțin în București) și încârligarea intereselor economice. Românii nu vor mai tolera însă multă vreme camorra baronilor locali. Când va fi mai rentabil să faci afaceri cinstite decât să-ți furi singur căciula prin șmecherii puerile, partidul lui Iliescu și Năstase se va dezumfla și se va zbârci ca un balon de cauciuc prost legat la gură.

Abia aştept să apuc ziua în care, dat jos definitiv de pe scara politică, Adrian Năstase îşi va număra singur ouăle, cu o resemnare mioritică, la ferma sa model, undeva în fundul Uniunii Europene.

8 iunie 2004

PÂINEA AMARĂ A EXILULUI

N-am să scriu săptămâna asta nici despre Mihăilești, nici despre alegeri, nici despre securiștii din televiziune, despre nimic, adică, din subiectele pe care alții le pot trata mai competent decât mine. Voi scrie despre singurul lucru în care doar eu sunt competent, și anume despre propria mea deprimare. Fiecare român, dacă nu are șansa să fie idiot, este de ani de zile deprimat. Acest sentiment național n-are legătură nici cu bunăstarea, nici cu sănătatea, nici cu starea vremii. Poți să-ți împlinești visele cele mai fierbinți, să câștigi lozul cel mare la loterie și a doua zi să simți, totuși, că plesnești de nefericire. Neîmplinirea, frustrarea, neliniștea sunt sporturile noastre naționale și, dac-ar fi omologate oficial, ne-ar aduce multe medalii în competițiile internaționale.

O asemenea medalie îmi atârnă de gât, încovoindu-mă până la pământ, după întoarcerea din Bulgaria. Ce căuta neamțu-n Bulgaria? Am fost invitat acolo, pentru câteva zile, de editura care mi-a publicat un roman tradus în limba bulgară. Am putut vedea, așadar, o țară verde, vălurită, un oraș special – Veliko Târnovo – și o capitală modestă, dar așezată într-o ambianță geografică remarcabilă. Nu vreau să fac însă o comparație între cele două țări (m-am lecuit de când mi s-a demonstrat că Polonia se târăște undeva în urma noastră…), ci să vorbesc despre două mentalități.

Am fost mai întâi invitat la o conferință de presă, unde am făcut față întrebărilor unei mulțimi de ziariști. A fost primul meu eveniment de acest fel. Întrebările erau ciudat de pasionate, ținând seama de sentimentul nostru că evenimentele culturale sunt, pentru presă, a cincea roată la căruță. Dar pasionat a fost mai întâi traducătorul meu, pasionată și editoarea mea. Amândoi au lucrat cartea mea din sincer entuziasm, din sinceră dragoste pentru literatură. Straniu, nu-i așa? La noi nu stârnește entuziasm nimic. Poți fi coborât cu hârzobul din cer, poți răscoli lumea, vei fi primit mereu cu aceeași sastisire ironică.

A urmat Târgul de carte de la Sofia. În cadrul lui, la o cochetă cafenea literară, mi-a fost prezentată iar cartea

abia apărută. Alte discuții, la un moment dat periculos de aprinse. Întrebări din public, microfonul purtat dintr-o mână-n alta. Eram nedumerit. Nu mă știam cine știe ce star literar occidental, ci tot un amărăștean din zonă, un ins dintr-o cultură mică și fără perspective. Și atunci s-a întâmplat lucrul care m-a terminat definitiv. Răspundeam unei întrebări, când deodată a apărut, nu se știe de unde, un uriaș tort. Pe el era scris numele meu și desenat un fluture cu o singură aripă. Vă rog să mă credeți că mi-au dat lacrimile. Abia dacă-mi mai aminteam că era ziua mea de naștere. Nimeni, niciodată, n-a făcut un asemenea gest pentru mine în România. Bănuiesc de altfel că nimeni, în lumea culturală românească, n-a avut parte de ceva atât de emoționant. La noi nici dragostea, nici respectul nu se poartă.

După alte câteva zile aglomerate, cu interviuri la radio și TV, în ultima seară am avut bucuria să-i cunosc pe cei mai importanți și mai renumiți scriitori bulgari, la o masă festivă organizată pentru mine. Chiar am și ținut un toast, de asemenea pentru prima dată în viața mea. Dacă un autor bulgar ar fi venit la noi, probabil că n-ar fi interesat pe nimeni.

Întors acasă, am fost luat repede în primire. Telefoane la care vorbesc cu „dumneavoastră” și mi se răspunde cu „tu”. Trageri de urechi, strâmbări din nas. Și mai ales indiferența, indiferența generală la orice ești și la orice faci. Și mai ales bucuria (singura, probabil, care ne este dată) la priveliștea cuiva și mai trist, și mai nenorocit decât tine. Bucuria, cum spune un cântec, că celălalt a luat țeapă…

Cum poate fi deprimarea noastră, când bucuria noastră e cea mai tristă din lume? Uneori simt că întreaga lume e patria mea, și doar România este străinătatea. Simt că mănânc, la București, pâinea amară a exilului.

15 iunie 2004

NU AVEM PRIMĂRIȚE. PĂCAT!

Există multe standarde pentru aprecierea gradului de civilizație al unei societăți. S-a vorbit despre cantitatea de săpun folosită anual, despre libertățile cetățenești, despre calitatea învățământului. Despre capacitatea de a construi șosele bune, despre puterea de a da poeți și filozofi importanți. Dar eu cred că unul dintre criteriile cele mai sensibile, care practic nu dă greș niciodată, este felul în care, într-o societate, femeia este privită și se privește pe sine. Din acest punct de vedere, mai mult decât din toate celelalte, lumea românească e una primitivă cu asupra de măsură. Poate că economia noastră o să se acomodeze, cât de cât, în timp, cu cea europeană. Poate-o să învățăm mai multe limbi străine și-o să renunțăm la proverbiala noastră șmecherie. Dar atâta vreme cât nu respectăm femeia de lângă noi ca pe noi înșine n-am făcut nimic și nici n-o să facem.

E inutil să vin cu exemple din viața de zi cu zi, oricât ar fi de „picante” sau de revoltătoare. Cu cât cobori mai mult în România profundă (care-ncepe dincolo de limitele unei mici lumi manierate și nu exclude nici universitari, nici miniștri, nici alți oameni cu școală și pretenții), cu atât sarcasmul împotriva femeii este mai mare. Vorbim azi cu oroare despre antisemiți și despre cei care mănâncă unguri pe pâine, dar aceștia sunt în România o (periculoasă) minoritate. Pe când cei ce disprețuiesc femeia, care îi neagă ținuta morală sau intelectuală, care-o exclud sistematic din spațiul public sunt larga majoritate a românilor de amândouă sexele. Nu rasismul sau șovinismul național sunt azi cea mai răspândită formă de discriminare, ci brutala sau discreta, instinctiva sau argumentata „științific” discriminare a femeii. Pentru omul de rând (intrați în vorbă cu taximetriștii, de exemplu), „femeia nu e om”, „toate sunt curve cu excepția mamei și surorii tale”, femeia la volan e o calamitate etc. Pentru autorități, de asemenea, femeile sunt cetățeni de rangul al doilea: codul lor numeric personal începe (ce simbol mai bun să găsim?) cu cifra 2…

Ca orice ideologie, feminismul mi-e străin, deși îi recunosc necesitatea. În varianta lui radicală, el devine de altfel la fel de odios ca orice alt șovinism. Nu observ toate cele de mai sus dintr-un punct de vedere feminist, ci pur și simplu din perspectiva bunului-simț. Văd în jurul meu, pretutindeni, femei deștepte și capabile care sunt împiedicate, pe nenumărate căi, să reverse asupra noastră inteligența și calitățile lor de organizatori.

Nu mai de mult decât la recentele alegeri un lucru a fost încă și mai clar decât faptul că PSD-ul a pierdut pe toate planurile, și anume faptul că femeile au pierdut pe toate planurile. Nu sunt un adept al PUR, dar faptul că ei au trimis în lupta electorală femei (care au obținut scoruri mici oricât de mari vedete ar fi fost) a fost un fapt care ar trebui apreciat la adevărata valoare. A fost un test pentru lumea românească, picat cu brio de noi toți. De asemenea, eșecul Ancăi Boagiu în fața unui candidat, zic eu, mai șters, se poate explica, măcar parțial, tot prin repulsia electoratului românesc de a vota femei. Pe când (ca să fac și o comparație) în cea mai civilizată zonă a lumii, în țările scandinave, procentul femeilor parlamentari și miniștri îl depășește uneori pe al bărbaților. În concluzie, la recentele alegeri nu au pierdut doar candidatele femei, ci am pierdut noi toți odată cu ele. Nu avem în București, și nici aiurea, primărițe, și e mare păcat.

OK, veți spune, bărbații nu vor vota femei din orgoliu, e „firesc", nu-i așa? (doar acum câteva zile am auzit un universitar că, dacă l-ar înjura un bărbat, l-ar înjura și el, dar dacă l-ar înjura o femeie ar bate-o până n-ar mai ști de ea…) Dar de ce nici femeile nu votează semnificativ mai mult în favoarea candidaților femei? Fiind mai numeroase decât bărbații, n-ar fi logic să-și impună voința? Răspunsul e simplu: într-o lume construită pe inegalitate, grupurile subordonate tind să-și însușească ideologia grupurilor dominante și să se vadă pe sine așa cum sunt văzute de acestea. Femeia, în România, se vede pe sine cu ochii bărbatului, are foarte puțină stimă de sine și se consideră ea însăși incapabilă să facă față în spațiul public.

Reconstruirea imaginii de sine a femeii, desfigurată de secole de dispreț, e, pentru noi, mai necesară, azi, decât, să zicem, reconstruirea infrastructurii de drumuri naționale. Pentru că, dacă ea nu se întâmplă, vom

continua să pierdem la nesfârșit: în plan calculabil, un potențial irosit deocamdată în mod stupid, iar în plan necalculabil, șansa de a intra și noi, de bine, de rău, în rândul lumii civilizate.

CUM NE VOM MAI PRIVI ÎN OCHI?

Doi comercianți sosesc în fața unei case cu o mașină încărcată de brazi de Crăciun. Îi recunoaștem ușor în cei doi pe Stan și Bran, veseli și, ca întotdeauna, plini de bune intenții. Apare-n pragul ușii și proprietarul, de asemenea bonom, și târgul pare a se desfășura pașnic, spre binele amândurora dintre părți. Se alege bradul, și apoi… Dumnezeule, ce nebunie iese de aici! Nici nu mai țin minte (dar are vreo importanță?) cine-a început. O mică stricăciune, mai curând din neatenție, e provocată casei. Proprietarul se simte în dreptul lui să sucească și el un far al mașinii. Ca represalii, Bran ia o cărămidă și sparge o fereastră. Proprietarul smulge o aripă de la roata automobilului. Și de-aici totul se desfășoară în bulgăre de zăpadă, într-o frenezie a distrugerii care nu mai seamănă nici a răzbunare, nici a justiție, nici a triumf al adevărului, ci de-a dreptul a hilară, năbădăioasă, autodistructivă apocalipsă. Sigur, te tăvălești pe jos de râs văzând cum e dărâmată casa, bucată cu bucată, și cum mașina ajunge o grămadă de fiare fumegânde, dar totul ar putea fi citit și într-un registru de teatru absurd, beckettian, de un pesimism total și lugubru. La sfârșit, cei trei protagoniști, în zdrențe și plini de funingine, își contemplă falimentul: din întreaga lor avere rămâne un maidan plin de ruine…

Nu din nostalgie față de vechea emisiune „Comici vestiți ai ecranului” am evocat acest filmuleț, printre cele mai pline de geniu ale faimosului cuplu, ci fiindcă adeseori în viață asistăm la asemenea iraționale acte de autoanihilare. De câte ori, chiar în familiile cele mai rodate, nu izbucnește scandalul, ce se lasă cu amenințări de divorț și plecări de acasă, de la câteva cuvinte aruncate nu se știe de cine, nu se știe când! Câți ideologi, de toate coloraturile, nu au mers, logic și consecvent, până la capătul paranoiei lor, orbi la faptul că de la un punct încolo au ajuns să susțină monstruozități desprinse total de realitate!

De câțiva ani încoace – dar amplificat până la absurd în ultimul timp – se poartă în mica lume culturală românească un război urât și murdar între două grupuri

care, de fapt, am mai spus-o, sunt aliate naturale, fiind nuanțele aceleiași idei liberale. Ele ar trebui de fapt să lupte împreună împotriva culturii de partid și de stat, împotriva politicilor mergând de la ineficient la aberant ale Ministerului Culturii, a orientării paseiste (ca să nu spun reacționare) a Academiei, a iliescianului Institut Cultural, a conducerii actuale, oportuniste și aservite puterii, a Uniunii Scriitorilor. Dar, asemenea tuturor grupurilor militante, ele par a avea un fel de stimă pentru dușman și ură neîmpăcată pentru „deviaționiști"…

De ambele părți, e un război în primul rând de orgolii și abia apoi de poziții. Avem atacuri justificate frugal de-o parte, urmate de reacții exagerate – „dai într-unul, țipă toți" – de cealaltă. Nu mai contează nici calitatea intelectuală a persoanelor, nici a scrisului lor: în oricine se lovește din toate puterile, la persoană și de preferință sub centură. Perpetua confruntare îi obligă pe participanți la radicalizare și la escalada limbajului pamfletar. E ciudat pentru mine să citesc pamflete „nimicitoare" scrise de filozofi care-ar trebui să privească senin cele câteva contestări absolut firești, de care nu scapă nimeni. De asemenea, e straniu să vezi spirite ce cred în pluralismul cultural demonizând orientarea ideologică a celorlalți.

Dihonia „ideologică" dintre păltinișeni și post-moderni e cu atât mai tristă cu cât, de fapt, miza ei e destul de mediocră. Nu suntem o cultură mare, care să aibă la ora aceasta titani ai gândirii și spirite creatoare triumfale, între care să merite să urmărești o polemică. Nu avem nici, în ordinea unei concepții mai adecvate vremii noastre, cine știe ce staruri culturale sau autori de best-sellers. Afară din ograda noastră suntem niște iluștri necunoscuți. Vorba lui Cioran, puțini dintre noi, autorii din România de azi, putem spera să fim în viitor mai mult decât un nume prizărit într-o enciclopedie, citați între un leton și un bulgar pe care nu-i cunoaște nimeni. De-aici aerul meschin, de răfuială între boiernași locali, a polemicilor de la noi.

Mă-ntreb în final, după ce am văzut doar de o lună încoace atâta ură și atâta împroșcare cu noroi: cum o să mai putem trăi de-acum încolo unii cu alții? Fiindcă vom mai avea, vrând-nevrând, două-trei decenii comune, ne vom întâlni des pe stradă și la diverse manifestări. Cum

ne vom mai da mâna și cum ne vom mai privi în ochi de-acum încolo, noi, „intelectualii adevărați”?

6 iulie 2004

APUS DE MĂMĂLIGĂ

Aflăm de la cronicar că „Fost-au acest Ștefan-vodă om nu mare de stat, mânios și degrabă vărsător de sânge nevinovat. Adeseori la ospețe omorea fără giudeț (fără judecată, *n.n.)”.* După cum toți știm, mai avea și alte obiceiuri proaste: iubea muierile într-atât, încât se zice că, o generație mai târziu, mai toți moldovenii semănau cu el… Puterea fiind, timp de 47 de ani, concentrată exclusiv în mâna sa, cred că nu greșesc istoricii care văd în el un caz, tipic pentru Evul Mediu, de tiranie locală. De altfel, Călinescu numea „Apus de soare” „drama tiranului senil”. Sigur, era și „la lucruri de războaie meșter”, „om întreg la fire, neleneș”, ca să-l lăsăm pe cronicar să vorbească mai departe. N-o fi fost el salvatorul Europei, mit stupid în care mai cred unii și azi, dar în mărunta noastră istorie nimeni nu-i contestă întâietatea. Cu toate calitățile lui de strateg, însă, cu tot locul său în imaginarul colectiv, eu continui să mă-ntreb dacă un om care a vărsat râuri de sânge nevinovat și care a siluit nenumărate femei, fără să se fi căit vreodată de asta, fără să fi făcut cândva vreo minune, poate fi un sfânt credibil. Bunul simț ne spune că nu-i suficient să lupți cu păgânul ca să fii și sfânt – altfel o să ne pomenim cu însuși Vlad Țepeș sanctificat într-o zi (ceea ce nu m-ar mira de altfel deloc) –, dar biserica noastră ortodoxă crede, probabil, că un apărător de neam și țară se poate dispensa de câteva flecuștețe acolo precum poruncile „să nu ucizi” și „să nu râvnești la femeia altuia”. Ce mă miră cel mai tare nu e, de altfel, faptul că preafericitul nostru patriarh l-a sanctificat pe Ștefan cel Mare, ci că i-a scăpat de pe listă voievodul pe care părea cândva, nu chiar de mult, să-l prețuiască mai mult decât pe toți ceilalți la un loc, Ceaușescu cel Nicolae. Omisiune, și ea, remediabilă în timp…

Sfânt sau nesfânt, Ștefan a devenit un mit național. Avem oare nevoie de astfel de mituri? Răspunsul la această întrebare depinde de ce anume ne dorim: să rămânem, ca-n secolul al XIX-lea sau ca-n Iepoca de aur, copii ai patriei visând visul frumos al măririi naționale, sau să devenim în fine adulți ai mileniului al treilea, aflați în căutarea adevărului. Mitul este poezie, este un liman cald și asigurător, dar de multe ori „adevărul” lui

emoțional se dovedește a fi doar o frumoasă minciună. Mulți, foarte mulți dintre noi preferă încă, și nu doar în dragoste, faimosul „minte-mă frumos”. Fă-mă să cred că sunt bun, valoros, nobil, că aparțin unui neam mare, de eroi și poeți fără seamăn, chiar dacă până și cea mai superficială privire obiectivă îmi spune că nu e așa. Ce ne pasă nouă de spiritul critic, de rațiune și obiectivitate, spun cei ce trăiesc reveria dulce a mitului. Doar trebuie să existe ceva pe care să ne-ntemeiem și noi mândria de sine. Chiar dacă-nfrumusețăm puțin realitatea. Chiar dacă miturile și prejudecățile naționale ne-mping statornic spre șovinism și spre exagerarea valorii proprii.

Pe urmele propagandei de ieri calcă și azi, cu aceeași nerușinare sforăitoare, cu aceeași desfășurare kitsch de sclipiciuri festive, cu același car de bani turnați în abisurile prostului gust, culturnicii actuali, care-au reușit să organizeze la 500 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare un tămbălău comemorativ de toată pomina. Cei care nu scot azi nici un ban din chimir pentru cultura vie și adevărată sau pentru restaurarea monumentelor în paragină, care fac cea mai jalnică figură, an de an, la târgurile internaționale de carte, care perpetuează faimosul „cerc barbar și fără sentiment” în care scriu, compun și pictează artiștii de azi în această „țară tristă, plină de umor”, precum scria Bacovia, au scos din vistierie, de data asta, miliarde și miliarde și miliarde, fără nici o noimă, fără nici un respect pentru cetățeanul care contribuie la buget. Guvernanții noștri și-au „drapat nula”, cum ar zice Eminescu, în eterna gargară patriotică, servită nouă de când ne știm în loc de prosperitatea promisă, în loc de decența unei vieți civilizate. Prin asemenea manifestări, care sunt coerente cu lăutarii și mititeii pe care-i trimitem pe la târgurile internaționale, ne întărim an de an reputația de primitivi ai Europei.

Nu, nu avem nevoie de mituri găunoase și patriotarde, spun oamenii cei mai lucizi de azi, avem nevoie pur și simplu de adevăr. Chiar dacă uneori nu e-n favoarea noastră. Avem nevoie de istorii „sincere”, cum scria cineva, ale poporului nostru, în care faptele și oamenii să fie judecate cu bună credință și cu simțul măsurii. Și mai ales avem nevoie să scăpăm urgent de maneliștii culturali cocoțați prin ministere și academii, care de cincisprezece ani încoace fac numai ceea ce știu cel mai bine: să-și umple buzunarele, să se ploconească

în fața puternicilor zilei și să organizeze montaje literar-muzicale în cadrul festivalului național „Cântarea României”.

13 iulie 2004

DOUĂȘTREI AU GUSTAT..

Vom sărbători deci, anul acesta, ziua de 23 August. Dacă nu vă mai amintiți, este ziua în care poporul român, sub conducerea Partidului Comunist, a început insurecția antifascistă și antiimperialistă ce avea să ducă la eliberarea țării de sub jugul fascist. Cu toate că sună foarte frumos și cu toată epoca de mari prefaceri și de avânt revoluționar care-a urmat, eu personal sunt totuși împotriva aniversării acestei zile în România, și aș vrea să explic distinsului cititor de ce.

Nu ignor însemnătatea zilei de 23 august în istoria modernă a României și în cea a celui de-al doilea război mondial. A fost, fără-ndoială, un eveniment important la care-au contribuit mai multe forțe politice și militare dintr-o țară disperată, aflată în pragul pierderii unui război. Împrejurările în care s-a produs întoarcerea armelor sunt elucidate azi și nu merită să pierdem vremea cu ele. Destul că timp de aproape jumătate de secol ele au fost prezentate opiniei publice în mod deformat, grotesc de fapt. Evident că nu partidul de buzunar al comuniștilor a avut rolul decisiv, ci armata, regele și partidele istorice. Mult mai controversată rămâne întrebarea dacă întoarcerea armelor, care-a grăbit sfârșitul războiului (dar cu câte jertfe ale soldaților români?), a adus ceva bun pentru România. Istoricii au construit scenarii de tipul „ce ar fi fost dacă…”, în care România ar fi mers până la capăt cu germanii și ar fi capitulat mai curând sau mai târziu. Ar fi fost soarta ei mai rea decât ne-a fost dat să trăim în istoria reală? Oricum am fost considerați parte învinsă în război, oricum am plătit despăgubiri, oricum am scăpat de „jugul fascist” ca să-ndurăm un jug la fel de cumplit și, pe deasupra, mult mai îndelungat, cel rusesc. Cum nu e de competența mea să mă pronunț, las aceste dileme pe seama specialiștilor. Dar chiar dacă acceptăm ideea cea mai înaltă despre însemnătatea acestei zile în istoria țării, eu tot sunt împotriva sărbătoririi ei.

Președintele Iliescu și-a expus punctul de vedere în această privință. E o prostie, a spus el, să legăm această zi de trecutul comunist. Trebuie să vedem în ea un eveniment istoric important, de la care s-a împlinit un

număr rotund de ani, care e sărbătorit în multe țări occidentale ca o turnură crucială în ultimul război mondial. Ce e rău în asta? Nu e nimic rău, domnule președinte, aș răspunde eu dac-aș fi întrebat. De altfel, domnule președinte, nici comunismul însuși n-a fost rău. Păcat c-au apărut unii care i-au întinat idealurile, precum Ceaușescu. Poate-o fi o prostie să legăm ziua de 23 august de perioada comunistă, dar noi, prostimea, care-aveam parte de ea an de an, o legăm totuși, și cum încă!

Legăm de ziua de 23 August amintirea defilării oamenilor muncii, cu care alegorice și lozinci strigate la trecerea prin fața tribunelor oficiale, ca-n Coreea de Nord, ca-n Uniunea Sovietică și ca-n Cuba, legăm de această zi comentariile lătrate de la televizor, vorbăria nesfârșită despre împliniri și realizări, discursul unic care era făcut posibil, de fapt, de o poliție a gândirii. Legăm de această dată amintirea numelor de tirani formate pe stadioane din trupurile adolescenților noștri. Legăm de ziua de 23 August imaginea copiilor îndoctrinați care se-nghesuiau să dea flori la tribună unor monștri criminali. Mai legăm de această zi amintirea unor decenii de mizerie materială și morală, amintirea închisorii care era România, amintirea terorii din vremea lui Dej și a megalomaniei ceaușiste. Eu personal leg de ziua de 23 August faptul că familia mea a fost mutilată de orice fel de conștiință politică și cetățenească, faptul că am fost crescut fără Dumnezeu, faptul că am ajuns abia la treizeci de ani să-nțeleg ce-nseamnă să fii om adevărat. Poate că occidentalii vor sărbători senin această zi „de însemnătate istorică”, dar pentru mine ea rămâne ziua minciunii care mi-a fost vârâtă pe gât, an de an, toată copilăria și adolescența mea, ziua-simbol a ruinei și rușinii de decenii a țării mele. Poate că dumneavoastră ați fost fericit în perioada comunistă, domnule președinte, pe mine însă m-a distrus comunismul: tot răul din mine i se datorează!

Când eram copii (să-mi ierte cititorul acest dram de vulgaritate din final), ne apăram și noi cum puteam de îndoctrinarea la care eram supuși. „Știi bancul cu 1 Mai?”, întrebam. „Nu, cum e?” „Unu mai prost ca tine nici n-am văzut…” Apoi celălalt întreba: „Dar tu știi bancul cu 23 August?” „Nu…” „Douăștrei au gustat din rahat și al douășpatrulea l-a mâncat!”

Nu știu ce credeți dumneavoastră despre asta, dar eu personal nu vreau să fiu al douășpatrulea, domnule

Iliescu!

20 iulie 2004

A-NCEPUT DE IERI SĂ CADĂ..

Într-o preafrumoasă poezie de Rilke se vorbește despre (de)căderea în timp a tuturor lucrurilor. Totul se ruinează, totul este atras inexorabil de pământ, totul se-ndreaptă către moarte. Firește, în afară de Cel care nu cunoaște moartea: „Dar este Unul care ține-n mână/ Căderea asta, nesfârșit de blând…”, scrie cu pietate poetul.

Trăim o vară neobișnuită, cu alternanțe de caniculă și furtuni, cu evenimente multe și de toată mâna, prima vară, cred, după mulți ani, în care ziarele n-au putut să se plângă de lipsă de evenimente. Și mai ales o vară care pare să țină cu tot dinadinsul să sprijine ideea căderii universale din poemul lui Rilke. Câte sinucideri, mai ales prin aruncări de la etaj, de parc-am trăi cu toții în zodia Erbașu! Câte, apoi, căderi și decăderi morale: droguri, obscenitate, Costi Ioniță, violență domestică, Monica, de parcă toată România n-ar mai fi altceva decât știrile de la ora cinci prezentate într-un studio de 237.500 de kilometri pătrați.

Acum câteva zile, ca-n vechea parodie după Coșbuc, „A-nceput de ieri să cadă/ Câte-un milițian pe stradă”. E drept, tinerii care picau ca muștele, în fața ochilor mei, la telejurnal, nu erau milițieni ci militari și nu cădeau pe stradă ci pe platoul unității unde depuneau jurământul la absolvire. Am făcut și eu armata și știu ce-nseamnă să fii sculat de la ora cinci, să fii pe platou la ora șapte și să rămâi încremenit, așteptând inspecția cine știe cărui general, până la 3–4 după-amiaza, în uniformă, sub un soare torid. E inuman. Picioarele-ncep să-ți tremure, capul să-ți vâjâie încins, te clatini tot mai tare. De săptămâni întregi ești chinuit ca hoții de cai pentru parada aceea. Dacă-ți pierzi cunoștința tot tu ești făcut vinovat: cum ți-ai permis să strici impresia generală?

La paradă asista, de data aceasta, însuși primul-ministru, care a ținut și un discurs plin de învățăminte pentru tinerii care ascultau în formație, în poziție de drepți. Deși era strict interzis, unii dintre ei nu mai puteau suporta canicula copleșitoare, sudoarea curgându-le șiroaie pe fețe, și se ștergeau, discret, cu palma, ca și cei

din tribuna oficială, de altfel. Premierul vorbea și vorbea, citind de pe o hârtie, când, pe neașteptate (și fără ordin), au început să pice, ca secerați de o mitralieră, unu, doi, trei… și până la urmă nu mai puțin de șapte tineri militari, fete și băieți, năruiți de oboseală și de aerul clocotit din jur. Premierul își ridica ochii din când în când, vedea cum cei prăbușiți erau cărați de urgență la infirmerie, apoi îi pleca din nou pe foaie și continua discursul ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat… Să cadă șapte inși în fața ta și tu să n-ai nici o reacție omenească, de parc-ai fi un robot care-și urmează netulburat programul – iată ceva ce rar se poate vedea chiar și într-o lume politică mizerabilă ca a noastră! Câtă grijă față de cetățean te aștepți să aibă un astfel de prim-ministru? Câtă compasiune față de cei în suferință?

Poate că vei crede, drag cititor, că protocolul nu-i permitea premierului să se abată de la rolul său oficial din solemnitate. Nici pomeneală. Dimpotrivă, un bun politician n-ar fi ratat ocazia aceasta de a se arăta uman, fie și din calcul politic. Cu ceva vreme în urmă, în timpul unei întrevederi dintre Ion Iliescu și președintele Armeniei, mi se pare, un soldat din gardă a leșinat. Președintele a lăsat imediat baltă protocolul și s-a interesat personal, îndeaproape, de tânărul căzut. Apoi a anulat convorbirile. Nu știu dacă Iliescu a făcut-o din reală compasiune sau din calcul, știu doar că a fost bine. Că așa e normal să se întâmple.

Adrian Năstase e într-o pasă neagră în ultima vreme. Bănuiala mea e că e prost sfătuit, că al său consilier de imagine a luat-o razna cu desăvârșire (dacă nu cumva o face dinadins). Imediat după alegeri a ținut un discurs panicat, în care-a promis măriri de salarii, ceea ce i-a făcut pe cetățeni să-l asocieze lui Ceaușescu. A urmat bâlbâială cu demisia și remanierile din guvern și partid, cu totul nelalocul lor în situația actuală. A urmat anunțarea candidaturii la președinție tocmai din America, gest politic nedelicat față de electorat: oamenii se așteaptă să fii în mijlocul lor când iei o asemenea decizie. Pe de altă parte, nu dă bine să te afișezi cu cineva mai mare și mai puternic (în speță, președintele Bush), ca un copil care vine cu fratele lui mai mare să-și rezolve conflictele cu ceilalți. În fine, catastrofal pentru imaginea, și-așa antipatică pentru populație, a lui Adrian Năstase a

fost evenimentul de la ceremonia militară despre care-am vorbit.

Toate și toți (de)cad în vesel-trista noastră țărișoară, în vara asta fascinantă. Din fericire, ne putem mereu consola cu vorbele finale ale poetului: „Dar este Unul care ține-n mână/ Căderea asta, nesfârșit de blând…”

27 iulie 2004

DUELISTUL

Joseph Conrad e unul dintre rarii scriitori care s-au impus în altă limbă decât cea maternă. Polonez de origine, a învățat limba engleză după vârsta de douăzeci de ani și a devenit, prin romanele sale, un maestru al acestei limbi. Unul dintre romanele lui se numește „Dueliștii" (superb ecranizat ulterior de Ridley-Scott) și vorbește despre ură. E cea mai profundă carte despre ură, ura nestinsă, neîmpăcată, care se autoalimentează și care-l mistuie pe dinăuntru, ca un acid gastric, pe cel care o nutrește. Un cavaler cu un cod moral arbitrar și absurd se simte ofensat de un altul. Jignirea e absolut imaginară, al doilea cavaler e total inocent. Cu toate acestea, e provocat la duel și trebuie să-și pună viața în joc pentru un capriciu al altuia. Îl învinge pe oponent și, cu noblețe, îi cruță viața. Evidenta lui superioritate morală îl înnebunește însă pe primul cavaler: jignirea a devenit de o mie de ori mai mare! De-a lungul unei lungi și sălbatice epoci, cavalerul cel nobil e urmărit, cu o înverșunare din ce în ce mai aprinsă, de cel ce se socotește tot mai ofensat pe măsură ce oponentul său, un militar brav, înaintează în rang. De câte ori îl întâlnește, îl provoacă iar la duel și, de câte ori e învins, îl imploră pe învingător, plângând ca un copil, să-l ucidă. Într-adevăr, ura e insuportabilă, cel ce urăște trăiește chinurile iadului, căci e silit să-și vadă și să-și accepte, zi de zi, inferioritatea morală față de obiectul urii sale. De fapt, întotdeauna ura e ură de sine.

Cunosc, și-n lumea noastră de azi, astfel de cazuri de ură care durează de decenii. Știu, de pildă, un critic literar care l-a denigrat articol de articol, timp de douăzeci de ani, pe un poet important pentru că, într-o împrejurare oarecare, poetul n-a fost atent când criticul i-a întins mâna. Până de curând acestea erau cazuri izolate, căci uzanțele sociale împiedicau răbufnirile prea violente. Astăzi am ciudatul sentiment că trăim cu toții într-o lume în care ura a devenit sistem, depășind orice limită impusă de simpla decență ce ne-mpiedică să ne mâncăm unii pe alții. Nu mai contează cine ești, ce-ai făcut, ce însemni pentru ceilalți: primul venit, fără merit, fără nume, fără argumente găsește mijloacele de a te trage-n mocirla lui.

E straniu să fii urât. Și mai ales de cineva pe care nici nu-l cunoști. „Ce Dumnezeu i-am făcut acestui om?”, te tot întrebi, când ura nu face parte din lumea ta și când n-ai făcut nimic vreodată ca să ai dușmani. Te duci într-o zi pe Internet și dai de un forum în care se vorbește din când în când și despre tine. Și găsești acolo o voce care, maniacal, de zeci de ori la rând, încearcă să-i convingă pe ceilalți că ești ultimul om de pe lume. „Cât de decăzută poți să fii”, o-ntreabă pe o interlocutoare, „ca să-ți placă Cărtărescu?” Și continuă, explicându-i că aș fi satanist, că-mi seduc studentele la facultate, că tot ce-am scris e furat din „autori americani de mâna a doua”, că traducerile „cu care mă laud” mi-au fost făcute de prieteni și-au apărut la edituri de mâna a zecea. Că știe toate astea din surse sigure, de la unii care mă cunosc personal… Pe deasupra, n-am nici talent, nici vervă, nici un fel de calități pentru care să merite să fiu citit…

Bineînțeles, oricine are dreptul la o opinie în privința valorii scrisului tău, fie ea și neargumentată. Nu scrii pentru toți și nu poți place tuturor. Dar pentru acest om, căruia nu i-am făcut nici un rău vreodată, cel puțin din câte știu, literatura mea nici nu contează, el mă urăște ca om, îmi pune-n seamă lucruri neadevărate și le răspândește, la adăpost de răspundere, într-un mediu ambiguu și ultrapermisiv. Am urmărit intervențiile lui pe site-ul respectiv. Apare doar când vine vorba despre mine, își aruncă încărcătura de ură, mereu proaspătă, mereu înnoită, și se dă iar la fund. Nu-l interesează nimic altceva.

Dacă l-aș întâlni (lucru la care nu țin deloc de altfel) i-aș spune că are dreptul să mă disprețuiască oricât vrea ca scriitor, chiar dacă n-a citit nimic din cărțile mele. Poate-ncerca să convingă pe oricine de nulitatea mea literară. Au mai făcut-o și alții și nu e un delict. Dar că nu are dreptul, la adăpostul nedemn al unei porecle, să difuzeze despre mine, fie și pe Internet (mediu care sper că nu e sortit să devină o cloacă de frustrați și iresponsabili), lucruri neadevărate, stigmatizante moral. Și mai ales i-aș spune că ura, dincolo de faptul că ulcerează și-ntunecă sufletul, golește și argumentele de credibilitate, făcându-le șubrede și repulsive.

3 august 2004

SAREA CARE NU MAI SĂREAZĂ

Când sunt chemat la corectat, pentru admiterea la facultate sau pentru orice altceva, parcă mi se prăbușește cerul în cap. Știu că urmează să-mi pierd câteva zile îngropat în teancuri de lucrări, să mă enervez și să-mi stric ochii, să-mi amân treburile mele urgente. Și mai ales să simt cum mintea mi se sleiește în contact cu sutele de pagini de clișee stupide, judecăți conformiste, aberații de toată mâna, o magmă în stare să uzeze și creierul cel mai rezistent. Dar ce să mă mai plâng, sunt profesor și asta e o parte din îndatoririle mele. Taximetristul fierbe în suc propriu, zece ore pe zi, mereu pe aceleași străzi desfundate. Minerul înghite cărbune amestecat cu sudoare, la zeci de metri sub pământ. Centurista dârdâie în întuneric, întrebându-se de ce brută beată o să aibă și-n noaptea aia parte. Eu corectez lucrări, n-aș mai corecta.

Sunt obișnuit cu tot felul de extemporale, teze, lucrări de examen și lucrări de licență. De la douăzeci și patru de ani tot migălesc la ele, tai, îndrept, scriu cu roșu sfaturi care nu vor fi niciodată urmate, pun note cu o sfântă frică de a nu nedreptăți pe nimeni. Mă bucur ca un copil când dau de o lucrare ce arată o minte în stare de funcționare, înjur ca un birjar când mă-nec în cretinisme împrumutate din comentarii de-a gata. Atâta vreme cât autorii lucrărilor sunt elevi sau studenți le privesc totuși cu o anume înțelegere: e vorba de tineri care învață. Greșelile lor sunt inerente și corijabile cu timpul. Dar când aberațiile aparțin tocmai celor ce-ar trebui să le îndrepte, profesorilor înșiși, mă sufocă pur și simplu indignarea.

Pentru că dați-mi voie să vă dezvălui un mic secret al unei mari bresle: vreo trei sferturi dintre profesorii de română nu sunt cu nimic mai buni decât elevii lor, dimpotrivă, mulți le sunt inferiori și-ar trebui să rămână repetenți an de an. Poate la alte discipline mai merge să predai mecanic, cu mintea plecată-n vacanță, deși mă-ndoiesc. Dar la literatura română, dacă nu simți pulsul literaturii, dacă nu-nțelegi nimic din poezie sau din proză, dacă n-ai mai citit o carte de decenii e mai bine să te lași păgubaș. Altfel ai să intoxici generații de copii cu

străvechi și moarte poncife, cu „comentarii” care nu comentează nimic și cu citate din critici potrivite forțat după metoda milițianului puternic. În consecință, elevii tăi vor ajunge să urască și ei literatura, după chipul și asemănarea ta. Va fi singura ta realizare obiectivă.

Am corectat de curând „eseurile” profesorilor care solicitau titularizări pe post. Să mă ierte Dumnezeu, dar foarte, foarte multe au fost mai rele decât ale unor școlari codași. Am găsit în ele greșeli de ortografie pentru care profesorul de română ar trebui dat afară automat, incredibile și caraghioase „perle”, dezorientare istorică totală. Ce spuneți de profesori de română care cred că „Bubico” și „Domnul Goe” sunt piese de teatru? Mai mult, care cred că Domnul Goe însuși l-a aruncat pe Bubico din tren? Care încurcă într-atât personajele lui Caragiale încât ajung să afirme că nimeni altul decât conul Leonida și-a pierdut pălăria cu scrisorica, și că a găsit-o Agamiță Dandanache! E adevărat, nu aceste aberații totale au caracterizat cele mai multe lucrări, ci o monotonă, morocănoasă mediocritate. Un stil școlăresc, cu stângăcii de topică specifice unor oameni care n-au obișnuința scrisului. O scleroză intelectuală adâncă. Deși îl trec în „galeria marilor clasici” alături de „Luceafărul poeziei românești” și de „genialul povestitor din Humulești”, profesorii ce doresc eternizarea pe post nu cunosc, de fapt, opera lui Caragiale. Și-atunci, ce le predau ei elevilor? E simplu: îi fac să treacă pe lângă frumusețea literaturii, ca niște orbi ce călăuzesc alți orbi, și le transmit doar o colecție inutilă, uscată, deformatoare de prejudecăți și clișee.

Cu atât mai ușurat am fost când am găsit, nu mai mult de zece la sută, și lucrări așezate și raționale, ale unor profesori de nădejde. Dar, vai, pierdute printre munți de maculatură.

„Voi sunteți sarea pământului”, spune parabola evanghelică despre orice om care se-ncumetă să-l învețe pe altul. „Dacă sarea nu mai sărează, cu ce o veți săra?” Și verbul cristic continuă teribil: „Atunci ea nu mai e bună decât să fie aruncată afară, cu gunoiul…”

10 august 2004

NIMIC RĂU DESPRE PNA

Aş fi vrut să mă leg în acest articol de Parchetul Naţional Anticorupţie, dar mărturisesc că mi-e frică: dacă în mod normal oamenii calcă pe parchet, în zilele noastre Parchetul calcă pe oameni. L-au dat ei în judecată pentru calomnie pe ditamai primarul general al Capitalei, şef de partid, posibil candidat la funcţia de prim-ministru, vă daţi deci seama că n-ar avea nici o problemă să bage la puşcărie un scârţa-scârţa pe hârtie ca mine. Şi nu de-nchisoarea în sine mi-e mie, cât nu cumva să fiu pus în aceeaşi celulă cu Traian Băsescu însuşi, ca doi calomnioşi ce suntem! În lungii săi ani de pribegie pe mări, cine ştie ce năravuri o fi căpătat…

Aşa că-mi iau seama şi renunţ să mai afirm vreun lucru rău despre sus-numitul Parchet. Nici nu-mi trece prin cap să susţin, deci, cum aveam intenţia, că nici că s-a mai văzut vreodată o mai sfruntată, o mai cusută cu aţă albă manipulare politică decât această scoatere la iveală, în imediata apropiere a alegerilor, a dosarului flotei, fapt care nu e altceva decât darea în gât, la modul golănesc, a contracandidatului cel mai probabil al Puterii. Că nici că s-a mai pomenit vreodată o deconspirare atât de limpede a condiţiei de organism intern al Puterii, de instrument politic, a PNA-ului. Că, dacă iniţial PNA a fost conceput la presiunea factorilor occidentali care desemnaseră, de comun acord, corupţia ca principala problemă a României, curând creatorii săi – corupţii înşişi – şi-au dat seama că, dincolo de scărpinarea afectuoasă pe spinare a baronilor roşii din PSD, teribilul Parchet mai poate avea diverse funcţii utile. Între care şi scoaterea, la momentul potrivit, a câte unui dosăraş, ticluit cu mare osârdie, în stilul vechi şi cunoscut, cu scopul de a pune adversarii aceluiaşi PSD cu botul pe labe. Că în trista noastră republică sud-americană, nu se ştie cum nimerită în alt continent, crevasa dintre juridic şi politic rămâne mai departe o ficţiune…

Cât despre flota noastră sublimă… Nu ştiu cum să spun, dar eu unul m-am săturat de veşnica ei scoatere la lumină – „pac, la Răsboiu!” – pe post de sperietoare politică. Căci, în definitiv, despre ce vorbim? Fiecare

român deplânge vinderea flotei comerciale a României de parcă ar fi fost propria lui flotă, exact în stilul în care se striga pe vremuri „Nu ne vindem țara!” Cei care strigau atunci acest slogan erau atât de impregnați de imaginea comunistă a țării noastre frumoase și bogate, proprietate a întregului popor, încât nu mai vedeau realitatea: că România devenise o ruină, un dezolant maidan de deșeuri pe care puțini, de fapt, aveau vreun chef să-l cumpere. Nu-și închipuiau cât de greu aveau să găsească cumpărători bucățelele de țară acoperite de straturi groase de rugină. Ce maiestuos sună, într-adevăr, „flota comercială a României”! Cât de falnice ne-nchipuim cele vreo două sute de nave sub pavilion tricolor! Dar mai erau ele așa în primii ani de după revoluție? În toată România nu se mai bătuse un cui vreme de zece ani. Nici reparații, nici modernizări nu se mai făcuseră. Combinatele, parcurile de mașini agricole, drumurile, școlile, blocurile – toate erau în ruine. Amintiți-vă: muream de foame și de frig. Nu ni se dădea curent electric. Totul era pe cartelă. Putea fi flota altfel decât era întreaga noastră economie?

Trebuie să ne-o imaginăm, acesta-i tristul adevăr, ca pe o sinistră panoramă de sicrie plutitoare, uzate fizic și moral, peticite, necompetitive, pe care e de mirare că s-a mai găsit cineva să dea vreun ban. Multe dintre vase, în momentul vinderii lor, erau arestate în diverse porturi, pentru că nu-și puteau plăti datoriile. Firmele proprietare decăzuseră teribil, aveau datorii colosale, practic activitatea lor comercială încetase.

Și apoi: a fost flota noastră cu adevărat a noastră? Aducea ea din țări îndepărtate banane și portocale pentru copiii noștri? Mărfuri de larg consum pentru casele noastre? Bunăstare pentru populația noastră? Sau nu cumva a fost și ea produsul aceleiași minți bolnave și egoiste care a scornit și Casa Poporului, Canalul Dunărea-Marea Neagră sau combinatele energofage și ruinătoare? A servit flota comercială a României interesele poporului român, sau interesele clanului care a distrus România?

Dar chiar și dacă ar fi fost flota nou-nouță și strălucitoare a lui însuși Onassis și dac-ar fi fost vândută în cel mai venal mod cu putință, trimiterea-n judecată în preajma alegerilor a celor implicați, dacă aceia ar fi candidații Opoziției, tot manipulare politică s-ar chema.

Tot intimidare, tot imorală lovitură sub centură. Tot hoțul care strigă cel mai tare „Prindeți hoțul”!

În final, rog umil PNA-ul să nu mă urmărească-n justiție. Căci cine sunt eu față de grandoarea sa de Minister al Adevărului? Sau, cel puțin, dacă o face, să-l disculpe mai întâi pe Băsescu…

27 august 2004

INTERESANTUL SUFLET AL DOMNULUI BĂLĂNESCU

Acum câteva zile. Sunt în plin trafic, pe Griviței, pe undeva, la o oră de vârf. Cum sunt șofer începător, merg cu mare grijă, cu ochii-n patru, mereu temător să nu fac greșeli sau să-i încurc pe ceilalți. Cu toate astea, sunt claxonat destul de des din spate și, ocazional, mi se mai și strigă câte ceva, cuvinte pe care prefer să nu le înțeleg. De data asta observ destul de târziu un semafor și frânez cam scurt. Din spate, un claxonat prelung și furios. Mă uit: o dubiță albă și, mai îngrijorător, un șofer care coboară și vine spre mine cu un fel de manivelă în mână. Drace, nu era de glumă! A venit la geamul meu (prudent închis) și a-nceput să urle, agitând ranga metalică. Ce era la gura lui! Se pare că din cauza mea îi căzuse marfa pe jos. La toate „băga-mi-aș” și „făcea-ți-aș” -urile lui, neștiind ce să răspund, strângeam din umeri și arătam spre lămâia lipită de parbriz. Semaforul se schimbase, dar șoferul a continuat să tragă de portiera mea, doar-doar s-o deschide, și să-mi urle, roșu de furie, înjurături extrem de inventive. Un cor de claxoane le împiedicau însă să-mi ajungă la urechi. Îmi trage un șut mai mult simbolic în portieră (ce să ies, tipul era de două ori cât mine…) și se cară, în fine, agitând de data asta manivela la cei din spate.

Ajung cu bine acasă, mă sucesc, mă-nvârtesc și, seara, ies cu cel mic pe umeri în parcul unde-l plimb de obicei, la Izvor, la umbra giganticei Case a Poporului. Mergem la solar, îl proptesc în poponeț pe nisip lângă alți puradei ca el, îi pun găletușa în față și mă așez pe banca din apropiere, lângă un alt tătic care striga de zor la băiețelul lui: „Rareș, dă-i și fetiței lopățica, nu fi, tată, egoist, că nu-i frumos… Uite, a venit și băiețelul… Joacă-te și cu el, tată…” Apoi se-ntoarce spre mine: „E cam nervos zilele astea, îi dau măseluțele de sus… toată noaptea l-am legănat…” Eu dau să răspund, dar înghit în sec, căci brusc am o revelație cât se poate de neplăcută: tăticul model e chiar șoferul care era să mă facă praf cu câteva ore în urmă! Încerc să plec discret, dar (era inevitabil) omul mă recunoaște și el: „Nu erai dumneata,

pe Griviței, azi-dimineață…?” Ca în bancuri, mă gândeam dacă să zic da sau să neg cu încăpățânare, când tipul continuă pe cel mai familiar și mai destins ton, ca și când s-ar fi-ntâlnit cu un fost coleg de liceu: „Ca să vezi ce mică-i lumea! Dom'le, mă bucur… Dă-mi voie: Bălănescu. Stau aici, lângă benzinărie…” Dăm mâna și continuăm să vorbim despre cei mici și despre câte altele, de parcă nu ar fi fost gata să mă omoare azi-dimineață. După vreo jumătate de oră, timp în care forfecasem trei sferturi din campionatul nostru de fotbal, îndrăznesc să-l întreb dacă mai e supărat că i-a căzut marfa pe jos din cauza mea. „Dă-o-ncolo, dom'le”, îmi zice zâmbind, „una-i una și alta-i alta. Tre-să fii dur, dom'le, în curva asta de viață, altfel te calcă toți în picioare. Acasă crede-mă că nu pot să omor o muscă, dar când sunt la slujbă, la volan, nu iert nimic. He-he-he, ai avut noroc că ai mașină șmecheră care nu se deschide ușor. Pe câți n-am scos eu din carapace și i-am bătut de s-au c… pe ei!” Ca ilustrare, îmi povestește câteva cazuri de spitalizare cu mâini și picioare în ghips, cu dinți împrăștiați, cu fălci mutate din loc.

Se-nserase. Peste Casa Poporului ieșise o lună spectrală. Ne luăm plozii și ne-ndreptăm, împreună, spre ieșirea parcului. Ne despărțim în dreptul benzinăriei. Acum îmi dau seama cât de voinic e domnul Bălănescu, ce pântec de bere falstaffian are. „Hai, Rareș, fă-i pa-pa lui Găbiță… Pa-pa, Găbiță, pa-pa…” Îmi strânge apoi mâna cu afabilitate: cele bune, dom profesor… dacă am nevoie de ceva… știe mecanici buni, care nu te jupoaie…

N-am să cred niciodată în mitocani și în țoape absolute, în oameni sortiți să fie ticăloși, pești, degenerați, trădători, după cum nu cred nici în eroi nepătați, în sfinți și-n vestale. Cu toții suntem amestecuri de bine și rău, atât de diverse și de uimitoare, încât uneori cred că, dintre toate meseriile din lume, a moralistului e cea mai grea. Totuși, rar mi-a fost dat să văd o asemenea combinație de cumsecădenie și de impulsuri scelerate cum suportă interesantul suflet al domnului Bălănescu.

24 august 2004

CRAII DE CURTEA-NOUĂ…

Între studiile psihologice, psihologia cuplului ocupă un loc extrem de important. Căci orice cuplu, de orice tip (soț și soție, Marx și Engels, Stan și Bran, Butch Cassidy și Sundance Kid, Sacco și Vanzetti, Ginger și Fred etc. etc.) capătă o identitate aparte, numită de specialiști *gestalt,* diferită de cea a celor doi componenți. Există, de exemplu nebunie de cuplu, în care, de fapt, doar unul dintre membri e nebun, dar îi induce convingerile sale delirante și celuilalt. Există, de asemenea, comportament criminal de cuplu: cei doi membri nu ucid când sunt separați, dar când se-ntâlnesc devin o formidabilă mașină criminală – Ian Brady și Myra Hindley, de pildă. Există și cupluri alcătuite din persoane atât de diferite-ntre ele, încât pare aproape imposibil să-ți dai seama ce-i unește, de fapt, pe cei doi. Mai ales că-ntre ei, de multe ori, în loc de afecțiune, nu poți detecta decât ură, dispreț și frustrare.

În asemenea cazuri, scrie un mare autor român, Mateiu Caragiale, nu poate fi vorba decât de o formă sau alta de viciu. În faimosul său roman „Craii de Curtea-veche" el și descrie un astfel de cuplu, format din Pașadia, boier decăzut, și Gorică Pirgu, călăuza sa în scârboasa și obscena viață de noapte bucureșteană. Cei doi se detestă și, în condiții obișnuite, n-ar putea fi văzuți niciodată în același mediu, dar atracția viciului e mai puternică decât orice diferență structurală sau socială dintre ei. Ei sunt nedespărțiți, în ciuda tuturor tentativelor de evadare, de parcă-i ține-mpreună o vrajă rea. Astfel de cupluri nu sunt rare nici în căsnicie, nici în afaceri, nici în politică, și provoacă mereu uimirea spectatorului din exterior.

Ce-i ține-mpreună pe Iliescu și pe Năstase, noii Pașadia și Pirgu ai unei Curți noi? Ce fel de alianță paradoxală mai e și asta? La recentul congres PSD s-a afirmat că legătura lor are „o forță extraordinară". Pentru mine, tandemul celor doi e un spectacol grotesc și tulburător. Fiindcă rar poți întâlni oameni mai deosebiți ca fire, ca gândire politică și ca interese aparente. Ion Iliescu e un gorbaciovist, un comunist cu față umană, credincios idealurilor din tinerețe, om dintr-o bucată în

felul lui, deși a fost constrâns, asemenea lui Galilei, la câteva retractări formale. Este incoruptibilul care a tolerat sub umbra sa cel mai mare număr de corupți care s-a văzut vreodată în România. E cea mai inadecvată persoană pentru conducerea unui stat ce dorește să înlăture catastrofa trecutului, pentru că el însuși este trecutul ce-ar trebui înlăturat. E ponderat și modest de obicei, dar prin mănușa de catifea străbat adesea pumnalele de oțel ale ideologiei pe care masca sa de om de treabă o îmbracă. Omul acesta anacronic a fost neșansa istorică a țării noastre în ultimii cincisprezece ani: nici un lider asemenea lui nu mai există în fostele state comuniste – cu excepția semnificativă a celor din fostele republici sovietice. Năstase, pe de altă parte, aparține altei generații și altei viziuni. E politician „de cartier", cinic, pragmatic, deloc insensibil la proprietate. Iliescu este crucea pe care trebuie s-o ducă. Sunt convins că-i urăște fiecare zâmbet și fiecare cuvânt. A-ncercat de nenumărate ori să se lepede de el, și de fiecare dată bătrânelul acesta aparent atât de fragil i-a tras peste bot, cam ca-n „Karate Kid", câte-o labă magistrală, de l-a dat de-a berbeleacul. Ce chin îngrozitor: să nu poți guverna cum vrei tu din cauza tătucului, dar în același timp nici să nu te poți dispensa de el, pentru că fără el ești nimeni… Poate să țină, pe de altă parte, Ion Iliescu la băiatu-ăsta rubicond, arogant și avid de bunuri lumești? Recunoașteți că e cu neputință: Năstase arată, de fapt, ca Uncle Sam călare pe-un sac de dolari din caricaturile din tinerețea actualului președinte…

Adevărul e că avem aici un cuplu construit pe viciu, pe viciul mortal al puterii cu orice preț. Forța „extraordinară" a legăturii celor doi e una hidoasă și malignă: cei doi formează-mpreună o mașină de adunat voturi, teribil de eficientă într-o țară în care președinții de bloc sunt toți după chipul și asemănarea președintelui din vârf, iar mafioții locali își modelează trupurile și averile după titanul de la Cornu. Luați separat, avem un pensionar și-un hip-hop-ist. Împreună, sunt găina cu ouă de aur a partidului de guvernământ.

Din fericire, oamenii știu că e nevoie de o schimbare. Că nu e sănătos să poposim în rada Uniunii europene având la cârmă un comunist și, în cală, un uriaș partid al celor corupți. Și mai știu că nu e sănătos ca Năstase să-și arate suficiența și ca președinte, în vizitele

protocolare. Că acest paradoxal cuplu trebuie lăsat în urmă, în pubela istoriei, spre ușurarea celor doi și spre binele nostru, al tuturor.

31 august 2004

SUNTEM PE LISTĂ

Zi însorită de toamnă pe Magheru. În aer plutesc funigei aurii. Coloane de mașini opresc la semafoare și lasă să treacă grupuri de pietoni în culori pastelate. Femei elegante trec ca niște comete prin fața vitrinelor, lăsând în urmă cozi de parfum. Focalizăm pe un grup de puști ce merg dezordonat pe trotuar, încurcând lumea, vorbind în gura mare și-mbrâncindu-se. Adolescenții frumoși și țicniți dintotdeauna. Dacă au trecut de intrarea metroului, e limpede că se-ndreaptă spre McDonald's. Iată și cunoscutul restaurant fast-food, cu grădinița lui plină de bănci, din plin centrul Capitalei. Puștii năvălesc pe ușa de la intrare, tabără în jurul unei măsuțe lungi (o bunică indignată le strigă ceva, ei pufnesc în râs) și unul dintre ei merge la tejghea să cumpere hamburgeri și sucuri pentru toți. Se-ntoarce cu o tavă încărcată, toți se reped, desfac ambalajele foșnitoare, înfulecă, vorbesc cu gura plină, se uită după fete… Ar putea fi copiii tăi, cititorule, sau ai mei… Unul începe să spună un banc, dar cei șase-șapte copii nu vor râde niciodată la sfârșitul lui, nici al vreunui alt banc, pentru că o explozie năprasnică distruge deodată întregul restaurant, aruncând jeturi de sânge pe bănci și pe pereți, spulberând marile geamuri, împrăștiind până departe, către trotuar, corpuri tăiate, sfâșiate, mutilate, înfășurate-n fâșii de haine muiate-n sânge. Pământul se cutremură ca-n ’77. Se produce panică pe-ntreg bulevardul, mașinile intră unele-n altele, pietonii fug în toate părțile, flăcările cuprind edificiul… Se adună lume care privește înmărmurită, fără să-i vină să creadă: nu, nu mai e la televizor, nu mai e în ținuturi îndepărtate, nu e Belfastul, nu e Irakul, nu e New-Yorkul, nu e Osetia de Nord. Nu mai sunt imagini mediatice, e chiar realitatea. E ceea ce doare și rănește, ceea ce ne aduce aminte că suntem oameni cu corpuri de carne și nu umbre pe un ecran.

Slavă Domnului, acesta a fost doar un scenariu, și-ncă unul de zece ori mai șters decât ar fi fost impactul realității. Gândiți-vă la ce-ar însemna o bombă într-un loc supraaglomerat precum marile supermarketuri sau stațiile de metrou la ore de vârf. Ar trebui să ne trezim în fine la

realitate, să ne dăm în fine seama că în lumea de azi nimeni nu mai poate fi doar telespectator la emisiunile de știri. Că de-acum putem ajunge oricând noi înșine o știre.

Da, ni se poate-ntâmpla și nouă. Oricât de uimitor ar fi. Osetia de Nord poate fi aici, în miezul Bucureștiului. Suntem într-un război global, postmodern, mai asemănător cu „Star Wars" decât cu războaiele mondiale precedente. Suntem parte beligerantă în ciocnirea de civilizații ce are loc. Am optat să fim alături de lumea spre care aspirăm în mod natural. Cred că am optat corect. Avem trupe în Irak și vom avea curând, poate, baze americane pe teritoriu. Numai că această opțiune are riscuri și poate avea costuri. Teroriștii amenință Europa, au lovit-o deja sângeros în Spania și vor viza în continuare verigile ei slabe. Iar Europa de Est (și România, în speță) este o asemenea verigă: lipsește tradiția luptei anti-teroriste, granițele sunt mult mai permeabile decât în Vest, poliția, pompierii, sistemul sanitar sunt deficitare. Loviturile teroriste aici, la fel ca în Rusia, s-ar putea solda cu multe victime, ar fi spectaculoase și mediatizate.

Nu cred că România e, deocamdată, o prioritate pe listele lor, dar cred că este pe liste. Și mai cred că statul nostru trebuie să fie extrem de conștient de asta. În trecut, în perioada comunistă, am fost mai curând de partea cealaltă a baricadei: ca întreg „lagărul", am sprijinit cauza palestiniană. Am avut, se pare, chiar și tabere de antrenament pentru teroriștii arabi pe teritoriu. Printre marii „pretini" ai lui Ceaușescu se numărau și libienii, și sirienii, și palestinienii, dintre care unii poate chiar l-au apărat după 22 decembrie 1989 (căci încă nu putem spune cu siguranță cine-au fost teroriștii „noștri"). În aceste condiții, brigăzile antitero, ce existau oficial în ministerul de interne, nu puteau fi mai mult decât o formă fără fond, o simplă mascaradă. Acum, când „am întors armele", ca la 23 august, extremiștii islamici ne sunt, cu atât mai mult, ostili. Suntem pregătiți, logistic și psihologic, să le facem față? Cât de numeroase și competente sunt trupele noastre antitero azi? Cât de multă atenție acordă serviciile noastre de informații terorismului? Iată-ntrebări care-ar trebui să preocupe orice guvern, de orice culoare, căci în definitiv rațiunea de-a fi a oricărui guvern este asigurarea vieții, siguranței și bunăstării fiecărui cetățean în parte.

7 septembrie 2004

SINGURI ÎN FAȚA TANCULUI

Nu am fost mirat nici o clipă de alianța dintre PSD și PUR. Mi se pare naturală și de așteptat. Nu erau decât două sigle diferite pentru aceeași realitate subterană. Aștept acum alianțele (care mai devreme sau mai târziu, treptat sau dintr-o dată, se vor face, pot să dau mutarea în plic!) dintre PSD și România Mare, PSD și UDMR, PSD și PL, PSD și PD, PSD și toate celelalte formațiuni și mișcări și acțiuni posibile și imposibile care există azi în România. Aștept, adică, reconstituirea din cioburi, asemeni ceștii din filmul derulat invers, a singurului partid la care a aderat vreodată toată suflarea românească, „fără deosebire de naționalitate": Partidul Comunist Român. Cu singura deosebire că în loc de ideologie (praf în ochi și opiu pentru popor ca întotdeauna) forța indestructibilă care-l animă astăzi este încârligarea mafiotică de interese economice, într-un cuvânt corupția prezentă pretutindeni, în toate taberele, la toate nivelele și în toate sufletele. Viața politică de la suprafață nu exprimă, cum crede cetățeanul ce merge naiv la vot, interesele unor categorii sociale reflectate de cuvinte ca „liberalism", „socialism", „naționalism", „democrație" etc., ci pure și simple interese financiare ce se ciocnesc și se aliază după alte legi decât cele votate în parlament. „Nu se poate face nimic, toți sunt la fel" – e ceea ce aud mereu, de la oameni avizați: bancheri, ziariști, economiști cu care stau de vorbă din când în când. „Înaintea alegerilor, toți sunt pregătiți: au contacte și la unii, și la alții. Sunt gata să se-arunce din mers în tabăra care câștigă", îmi spunea deunăzi o ziaristă. „Fiecare are prețul lui", îmi zicea despre analiștii politici altcineva. „Fiecare se duce acolo unde sunt banii". Și-ntr-adevăr, analiștii pe care eu îi cunosc de-un car de vreme au fost cumpărați pe rând. Aud, de asemenea, că ziarele și televiziunile sunt cumpărate, că justiția e cumpărată, că poliția e cumpărată. Stați puțin, oameni buni, chiar suntem în Chicago în vremea prohibiției? Sau în vremea prorocului care striga în pustiu: „N-a mai rămas nici un om drept, nici unul, măcar"?

Uneori mi se face frică. Mă simt asemenea studentului care stătea, singur și firav, în fața tancului din piața Tien-An-Men. Am învățat de la părinți și de la școală să fiu un om cinstit. Am învățat același lucru și din cărți. Ce părinți i-au crescut pe cei care ne guvernează? În ce școală au învățat să mintă și să-i protejeze pe mafioți și pe securiști? În ce cărți scrie că răul învinge până la urmă? Avem o întreagă clasă politică fără conștiință morală, aceasta este realitatea și din acest motiv suntem, la toate capitolele, pe ultimele locuri în Europa și-n lume. În afară, desigur, de capitolul corupție, ce exprimă putregaiul de care suntem cuprinși până la gât. Cu câteva săptămâni în urmă am fost într-o comună prahoveană și-am stat de vorbă cu primarul, care câștigase primăria, la ultimele alegeri, ca independent. Mi-a spus atunci cu amărăciune, fără să mi se uite în ochi: „Pentru comuna mea, domnule, credeți-mă și-nțelegeți-mă, mi-am călcat pe conștiință și am intrat în PSD. Ce să fac? Așa merg lucrurile. Altfel, de unde fonduri? De unde locuri de muncă pentru consătenii mei?” Acum satul are primar la fel de „angajat politic” ca mai toți membrii acestui partid.

Din ’90 încoace votul meu la alegeri a fost întotdeauna negativ. Am știut bine împotriva cui votez, dar mi-a fost mult mai puțin clar pentru cine votez. Situația aceasta mi se pare profund anormală. Chiar să nu se fi născut în România un om integru? În care să pot crede și care să nu mă mintă zilnic în față? Ba da, din fericire pretutindeni sunt mai mulți oameni cinstiți decât ticăloși, dar îi găsești la muncile de jos, modești și tăcuți, striviți de cavalcada celor ce ar călca și pe cadavre ca să ajungă în vârf și să ne conducă mai departe pe cele mai înalte culmi de progres și civilizație. Într-o țară bizantină ca a noastră sunt foarte mici șanse ca un om cinstit să ajungă politician, pentru că politica e, tradițional la noi, câmpul în care se înfruntă și se împacă personalitățile accentuate, „fonfii și flecarii, găgăuții și gușații” despre care scria, cu peste o sută de ani în urmă, Eminescu.

„Toți sunt la fel, toți sunt marionete mânuite de grupuri de interese legate de fosta Securitate”, îmi spunea ziarista despre care vorbeam. „Important e să-i mai rotim din când în când, să nu prindă rădăcini prea adânci…”

14 septembrie 2004

NE E DIN NOU FRICĂ SĂ VOTĂM?

Am „votat” și eu de câteva ori sub comuniști. Îmi aduc și acum aminte ce straniu spectacol era. Oricum zilele de votare au ceva sinistru, dar pe-atunci absurditatea era totală. Ieșeai în câte-o duminică de toamnă, pe o vreme ce te trăgea la somn, o luai pe străduțe pe unde nu mergeai de obicei, cu focuri de frunze moarte prin curți, întâlneai cupluri în vârstă, îmbrăcate de ceremonie, îndreptându-se toate spre aceeași școală de cartier unde erau secțiile de votare și, în fine, ajungeai și tu, gata să-ți exerciți dreptul la vot. Iar dreptul acesta fundamental consta în împăturirea unui buletin pe care era scris un singur nume și în introducerea lui în urnă. Cabinele improvizate din câteva stinghii de brad și niște pânză păreau decorurile unui spectacol de teatru absurd. Oamenii, plini de gravitate, se prefăceau că votează, comisiile se prefăceau că lucrează, la difuzoare se dădea o muzică de o veselie ponderată, iar când totul se termina oftai ușurat și te grăbeai să ajungi acasă. Căci nu veneai de la teatru, nici măcar de la o piesă de teatru absurd. Era absurd, dar nu era teatru. Pentru că la teatru nu ți-e frică. Pe drumul spre casă reconstituiai în minte traseul acelei duminici și-ți dădeai seama că-ți fusese tot timpul frică, o frică inexplicabilă și irațională, care creștea pe măsură ce te apropiai de secția de votare, devenea paroxistică în cabină, unde, ca gândul de a te arunca în prăpastie, te-ncerca ideea de a șterge furios numele unic din buletin, pentru ca apoi să scadă pe măsură ce te-ndepărtai de școala blestemată. De ce ți-era frică? Să nu fii arestat? Să nu fii brutalizat? Nici pomeneală. Nu te ducea gândul până acolo. Nimeni nu se temea de persecuții reale. Era frica fizică a privitului în abis. Frica de o putere absolută, de răul absolut, care n-are nevoie să se manifeste. Te simțeai singur în fața unei puteri colosale. Aș spune chiar că nici măcar nu te temeai de această putere, ci de nimicnicia și fragilitatea ta în comparație cu ea. Situația era kafkiană: acolo, în acel mizerabil decor de bâlci însăilat din bețe, clei și pânză, simțeai urletul surd al unei puteri ce nu mai avea nimic omenesc.

Auzeai uneori legende legate de votare: că unii ar fi scris injurii pe buletine, că ar fi scuipat peste numele conducătorului iubit și chiar că ar fi strecurat mucuri de țigară, aprinse, în buletine, dând astfel foc urnelor. Toate acestea ne provocau ușurare și bucurie, dar nu le luam mai mult decât ca pe niște simple legende. În realitate, natura acelei puteri făcea opoziția practic imposibilă pentru că, asemenea insectelor carnivore, ea avea grijă să-și paralizeze prada înainte de a o devora. În toată perioada comunistă am fost cu toții paralizați de frică. Mimam viața normală, aveam filme muzicale copiate după cele din Occident, reclame la Cico și la motoreta Mobra, formații rock și alegeri din patru-n patru ani. Dar aceeași neliniște de animal închis în cușcă ne huruia continuu în creier.

Cel mai mare câștig al epocii de după revoluție a fost tocmai destrămarea acestei vrăji rele, a acestei spaime de fiecare zi. Fără dispariția ei n-ar fi fost posibil nimic altceva. Oamenii au învățat să-și spună liber părerile și-au început să aibă idee de ceea ce înseamnă jocul politic. Firește, electoratul e manipulat, păcălit, dus cu vorba, politicienii n-au un nume prea bun, dar progresul e fundamental pentru că nu mai există frica.

Întrebarea mea este dacă acest lucru e ireversibil. Și nu e o întrebare retorică. În ultimul timp nu mai sunt atât de sigur că alegerile reflectă cu adevărat opțiunile cetățenilor, în sensul că ei aleg liber ceea ce este bine pentru ei (sau ceea ce cred ei că e bine). Un prieten care, urmare a meseriei lui, umblă foarte mult prin țară și cunoaște oameni din toate mediile, mi-a spus de curând că „oamenilor le e din nou frică". „De ce anume?" l-am întrebat. Mi-a răspuns că le e teamă să voteze împotriva partidului de la putere. Firește, nu e, deocamdată, aceeași frică, ci mai curând una motivată banal: să nu se afle, să nu fie consecințe concrete. Fiecare are micul său călcâi al lui Ahile, venituri nedeclarate, afaceri încurcate… Dar mai ales toți participă la uriașele rețele ale mitei, bacșișului, eludării legii, fără de care se simt pierduți. Iar aceste rețele sunt fatalmente atrase în sfera puterii (de orice natură ar fi ea) când aceasta devine prea mare și scapă de sub orice control.

Nu știu dacă e așa cum spune prietenul la care m-am referit. Ar fi extrem de trist ca acest lucru să se întâmple cu adevărat. De fapt, tot eșichierul nostru politic, inclusiv

puterea, ar trebui să facă toate eforturile pentru a evita reîntoarcerea fricii de a vota liber, a fricii de a fi om întreg și responsabil.

28 septembrie 2004

MECIUL ILIESCU CONTRA ILIESCU NU SE MAI JOACĂ

Am rămas și eu cu gura căscată, ca toată lumea, auzind (de la un prieten pe care mai întâi nu l-am crezut) despre abandonarea cursei prezidențiale de către Stolojan. „E o catastrofă”, mi-am zis mai întâi, gândindu-mă cu ciudă la repetarea istoriei: și Emil Constantinescu lăsase nu de mult baltă Convenția, într-un moment la fel de critic, fără să aibă măcar pretextul stării de sănătate. Pe el îl învinseseră, chipurile (de, se întâmplă și la case mai mari) structurile securiste… Apoi, în decurs de numai o zi, am auzit o mulțime de scenarii în privința motivelor acestui gest politic de o maximă gravitate. Ele mergeau de la plauzibil la neverosimil și-n cele din urmă la grotesc. Ați auzit și dumneavoastră: ba că Stolojan ar fi fost de la-nceput omul lui Iliescu infiltrat în opoziție ca să-i dea acum lovitura fatală, ba că ar fi cinstit, dar șantajat politic de partida adversă, ba că ar fi lucrătura înseși alianței, ca un fel de treaptă întâi a rachetei, abandonată ca să poată țâșni treapta a doua, Băsescu adică… Ba chiar am auzit la tutungerie de la un ins altfel pașnic că Stolojan ar fi fost iradiat – domnul care susținea asta ezita între Iliescu și Băsescu ca făptași ai acțiunii criminale… Păi Ceaușescu nu le dădea „Radu”, prin pereți, adversarilor lui?

Dar voi lăsa toate acestea în seama paranoicilor de care e plină onor națiunea noastră și voi ruga distinsul cititor să privească altă fațetă a problemei. Stolojan, fără-ndoială, nu este un liberal adevărat. Cunoaștem trecutul său politic, marcat de ezitări și reconvertiri. În loc să ne-ntrebăm cu toții ce se fac acum liberalii fără el, mai bine ne-am pune-ntrebarea cum Dumnezeu a ajuns acest om, marcat de poziția sa pro-iliesciană din anii ’90 (care-i stătea mult mai firesc), nu numai să intre la liberali, dar să devină și candidatul lor la prezidențiale. Acesta e marele mister. Care, de fapt, nici nu e un mister așa de mare.

Sigur că Stolojan nu e liberal, dar unde sunt liberalii? De ce urmașii acestui mare partid, legatarii Brătienilor care au construit România modernă, s-au ascuns în spatele celui care acum, dintr-un motiv sau altul, i-a lăsat baltă? În această etapă a integrării în lumea

capitalistă România ar trebui să fie guvernată de o alternanță echilibrată între liberali și social-democrați, unii reprezentând progresul economic, ceilalți protecția socială. De ce social-democrații (PSD-ul) sunt, atunci, atât de mari și aroganți, iar liberalii atât de mici și timorați? De ce nume sonore ca Patriciu, Tăriceanu, Mona Muscă, Valeriu Stoica n-au crezut destul de mult în șansele lor ca să iasă în față? Răspunsul e simplu: pentru că nu au, obiectiv, șanse. Pentru că electoratul îi amendează pe unii pentru că sunt bogați (imaginea lui Catarамă a făcut un rău iremediabil acestui partid), pe alții pentru că sunt femei, pe ceilalți pentru că sunt avocați și pe toți laolaltă pentru că nu corespund așteptărilor și stereotipurilor populiste care domină azi electoratul nostru. Adică, într-un cuvânt, pentru că nu seamănă cu Iliescu, singurul om politic de azi (și mai ales de ieri) spre care se duc cu adevărat simpatiile majorității. Stolojan, dimpotrivă, semăna cu Iliescu prin vârstă și contaminare – oamenii-l văzuseră adesea alături de el. De aceea, Stolojan avea șanse la prezidențiale. De fapt, putem spune că la alegerile de anul acesta ar fi candidat Iliescu contra Iliescu prin contrapuși aproape perfect echilibrați: Năstase (antipatic, nepopular dar avându-l în spate pe eternul patriarh) și Stolojan (liberal, dar semănând nu cu liberalii detestați, ci cu tătucul iubit)… Stolojan a fost masca populistă a liberalilor, așa cum Năstase e masca liberală a populiștilor. De fapt, am fi avut la prezidențialele ce urmează o înfruntare Iliescu contra Iliescu.

Prin autoeliminarea lui Stolojan, rămân în cursă un populist adevărat, dar „luminat” și de altă natură decât cel oltenițean – Traian Băsescu – și un politician silit să joace rolul unui populist (și îl joacă prost) – Adrian Năstase. Intrăm astfel în normalitate, căci, de fapt, Băsescu e azi singurul om în stare să-l înfrunte de la egal la egal, cu șanse de victorie, nu pe Năstase, care e doar un paravan, ci pe Iliescu însuși.

Vom avea însă o adevărată viață politică doar atunci când tiparul și obsesia Iliescu vor dispărea, și când omul politic de tip european, liberal (în sensul cel mai larg al cuvântului) și democrat va căpăta credibilitate. Dar până atunci va mai curge apă pe Dâmbovița…

5 octombrie 2004

MI-AU DĂRÂMAT MOARA!

Drag cititor, știu că „trăim în miezul unui ev aprins”, că alegerile bat la ușă, că în Rusia se dau legi ce sugrumă democrația, că sunt zeci de victime în Peninsula Sinai, că Bush are încă un avantaj în sondaje și că am pierdut meciul cu Cehia. Aş fi putut scrie ceva pe oricare dintre aceste teme. Dă-mi voie s-o fac altădată. Mai ştiu că ziarul care-mi adăpostește rubrica e un cotidian de mare tiraj, în care fiecare rând costă bani și are datoria să fie de interes general. Cer scuze ziarului de data asta. Știu, în al treilea rând, că ești departe de-a nu mai dormi noaptea de grija unui biet autor român ale cărui cărți e mai mult decât probabil că nu le-ai citit. Și totuși nu mă pot stăpâni să nu te informez, cu jale și furie neputincioasă, despre o dramă strict personală: mi-au dărâmat moara!

Cine? Habar n-am. Care moară? Moara mea, moara „Dâmbovița” din spatele blocului de pe Ștefan cel Mare unde am locuit 25 de ani și unde mai stau ai mei și acum. Moara din „Nostalgia” și din „Orbitor”, moara în umbra căreia Mendebilul își spunea fantasticele povești. Moara care-mi domină visele, colosală de parcă toate fortărețele și mausoleele și magaziile portuare ale lumii ar fi fost puse la un loc. Construcția cu cea mai impresionantă arhitectură industrială din lume. Cum aș putea să-ți sugerez măcar însemnătatea pe care ea a avut-o pentru mine? Am copilărit în câmpul ei magnetic, care curba spațiul lumii mele în jur. Am trăit în vuietul continuu al sitelor ei. Am sărit gardul noaptea și-am alergat prin curtea ei pustie sub stele ca să-i ating cu degetele suprafața gigantică încinsă de lună. Am văzut, de-a lungul anilor, cum miile de metri pătrați de zid ai fațadei ei s-au acoperit de făină pietrificată și de copăcei răsăriți, la etajul al cincilea și al șaselea, direct din zid, din vreo sământă aruncată acolo de vânt. Am văzut-o-ntr-o zi („nu știu dacă-n trup sau afară din trup. Domnul știe”) transformată într-un sarcofag de cuarț strălucitor, de două sute de metri lungime, iar când capacul raclei s-a ridicat, am zărit culcat în ea un bătrân uriaș. Într-un poem despre Nichita Stănescu („Semințe de floarea lunii, semințe de floarea stelelor”) am folosit moara ca piedestal pentru

statuia unui armăsar escoriat, înalt cât un bloc de zece etaje.

E de parcă pe mine m-ar fi distrus, zilele astea, cu lovituri de buldozer.

Era o construcție veche și nobilă, din veacul al nouăsprezecelea. Era puternică și melancolică. Își ridica foarte sus frontonul cu fereastră rotundă ca-n Chirico. În lumea civilizată, astfel de clădiri din vremuri mai bune nu se dărâmă. Se conservă fațadele și în interior se reconstruiește ultramodern. Cele mai frumoase hoteluri și magazine occidentale sunt făcute în acest fel. Noi știm doar să radem de pe fața pământului.

Și nu doar moara va fi dată jos. Va dispărea și fabrica de pâine „Pionierul”, pe fantasticele țevi ale căreia ne cățăram și-n ochiurile de geam ale căreia băteam până ieșeau muncitorii rubiconzi ce ne dădeau japoneze fierbinți. Va fi dată jos și fabrica de cauciuc „Quadrat”, clădire la fel de înaltă ca și moara, la fel de enigmatică: enorm calcan fără ferestre, artefact egiptean, parcă. Foarte curând, pe un imens cvartal bucureștean, se va întinde un deșert de zgură, fiare răsucite din armătura betoanelor, praf și moloz ca de sfârșit al lumii. Ariciul și bufnița își vor face culcuș printre dărâmături. Pe un asemenea deșert s-a ridicat, pe Uranus, sinistra Casă a Poporului. N-am învățat nimic din acea crimă și ne distrugem mai departe, românește, trecutul.

Pe când aveam 18 ani mi s-a furat, în câteva luni, Bucureștiul, Bucureștiul meu personal, semnat de mine la temelie. Am privit neputincios cum un bloc cenușiu se ridică, etaj cu etaj, dincolo de șosea, acoperind cea mai frumoasă panoramă din lume. Mi s-a furat apoi casa nașterii mele, casa în formă de U din Silistra. Am apucat s-o revăd ultima dată în ’87. Când m-am întors după doar o lună cu un aparat foto, ca să-mi rămână măcar pozele, casa nu mai era. Strada însăși nu mai era. Se mai întinde azi doar între două scizuri ale creierului meu…

Privesc de la balconul mamei mele, printre plopii care erau cât mine când ne-am mutat, iar acum sunt cât blocul. Dincolo de ei e o tragică ruină acum. Marile piloane de rezistență, dezgolite, își mai înalță cofrajele către cer. Un perete a rămas în picioare, înclinat, gata să se prăbușească la prima suflare de vânt. Clădirea asta era pentru mine vie, un arhetip în lumea mea interioară, o

rună în alfabetul meu. Mi-au dat-o jos într-un mod tâmpit, vandalic, crud, inutil…

Nu-mi rămâne acum decât dezolarea.

22 octombrie 2004

ASTA SĂ I-O SPUI LU' MUTU…

În lumea-n care trăim astăzi – să-i zicem capitalism mediatic? – legătura dintre cât valorezi și cât câștigi nu mai are nici o dimensiune etică. Nu mai există nici o instanță exterioară care să decidă care muncă este mai utilă comunității și care e mai lipsită de importanță, și să le recompenseze în consecință, gradat și judicios. Vechiul sistem umanist (comunismul a fost doar o caricatură a lui) care admitea că la formarea ființei umane contribuie în primul rând cunoașterea, concretizată în științele și artele înalte, s-a prăbușit. Trăim azi într-o lume hedonistă, a divertismentului și a jocurilor, foarte asemănătoare amurgului Imperiului roman. Într-o astfel de lume ideea de valoare nu se mai leagă nici de muncă, nici de importanța socială a activității tale. Valoarea, ca și răsplata ei, se negociază continuu, în lipsa oricărui arbitraj. Ajungi să câștigi exact atât cât sunt dispuși oamenii să te plătească.

Ți se pare revoltător ca un caraghios de la televizor, care face o emisiune de toată jena, să câștige de sute de ori mai mult decât un profesor sau un savant? Să nu ți se mai pară, pentru că tu îl plătești atât. De câte ori caști gura la emisiunea lui, îi bagi bani în buzunar, și cu câți sunt mai mulți ca tine, cu atât măscăriciul se îmbogățește mai tare. Te indignează faptul că numele unui escroc oarecare e pe toate buzele? Că o semiprostituată fără pic de voce, deghizată în cântăreață, face bani cu nemiluita și are vile cine știe pe unde? Nu e nimic ieșit din comun. Trăim vremuri carnavalești, unde anormalul e normă. E vremea spectacolului și a stridențelor de toate felurile. Plătim ca să ne simțim bine, dincolo de orice idee de bun-simț, de datorie, de dreptate, de adevăr. Pompăm nemăsurat bani în inși care ne distrează. Apoi mediile se năpustesc asupra lor și-i transformă peste noapte-n vedete, ce ne sunt iarăși băgate pe gât, ca să le dăm încă și mai mulți bani. Sistemul e perfect și merge ca uns. Ce produce el până la urmă? Valurile pe care plutește-n sus și-n jos dopul de plută al vieților noastre. Dacă tot nu crezi în nimic, măcar să te distrezi ca lumea până dai în primire. Trăim, de fapt, vieți tipice de psihopați.

Straniu este că vedetele nu sunt doar regii acestui mod de viață, ci și martirii lui. La cel mai mic semn de slăbiciune, starul e lovit din toate puterile de chiar cei care l-au creat. Căci prăbușirea unui zeu e un spectacol încă și mai telegenic decât înălțarea lui. Spectacolul ruinării unei cariere e construit la fel de deliberat, la fel de pragmatic și de nesentimental, ca și cel al înscăunării lui.

Acest lucru îl află zilele acestea, pe pielea proprie, și „briliantul" fotbalului nostru, Adrian Mutu. Cred că nici nu-i vine să creadă ce se-ntâmplă. De la o zi la alta, cei care-l adulau s-au întors împotriva lui fără milă, exploatându-i deruta și adâncindu-i criza morală. Distrugându-l, adică, deliberat. Vârându-i microfoanele aproape pe gât și lingându-l cu lentilele camerelor pe obraji, doar-doar s-or aburi de la o lacrimă. A fost vândut și cumpărat pe toate tarabele. Biata lui persoană privată, incapabilă să facă altceva decât fac toți cei ca el cu grămezile de bani (case, mașini, femei, droguri, *easy come easy go),* a fost cercetată până-n cele mai ascunse unghere. De parcă drogurile și orgiile contau. De parcă potența lui sau blugii lui „de o mie de dolari" contau.

De fapt, singurul lucru care contează este că acest sistem al mediilor și-al divertismentului generalizat începe să devină la fel de odios, de frustrant și de cinic ca și capitalismul sălbatic de altădată, prin repartiția enorm dezechilibrată a profitului comunităților umane. Nu sunt pentru egalitarism, Doamne ferește, dar nici pentru o lume sardanapalică. Mutu a fost creat și apoi distrus prin revărsarea asupra lui a mult mai mulți bani decât e decent să câștige un om lovind cu piciorul o minge.

Laureații Nobel în chimie, în fizică sau în literatură câștigă, doar o dată-ntr-o viață, mai puțin decât câștigă anual Mutu și atâția ca el, care peste câțiva ani vor fi uitați de toată lumea. Asta-mi amintește de vorbele cinice pe care ni le arunca o profesoară de sport, pe vremuri, în cancelarie, când ne vedea scufundați în vrafuri de teze: „Voi, ăștia de română și matematică, v-ați ales meseria cu picioarele și-o faceți cu capul. Eu mi-am ales-o cu cap și-o fac cu picioarele"…

Așa stând lucrurile, cel care mai crede că trăim într-o lume normală să i-o spună lu' mutu!

26 octombrie 2004

PUNEȚI-I INVERS!

Între atâtea vorbe de duh ale academicianului Moisil una îmi plăcea în mod deosebit. În timpul unei discuții televizate cu tot atât de faimosul Topor, cel care prezenta prognoza meteorologică, Moisil l-a întrebat: „Acum, spuneți-ne sincer: cam cât din prognozele voastre se adeveresc?” Iar Topor, cu modestie, a răspuns: „Sincer, cam patruzeci la sută…” Moisil a-nceput să râdă și i-a zis, cu vocea lui ca din butoi: „Atunci de ce nu le dați invers, domnule? Ați avea atunci șaizeci la sută realizări!” Logică de matematician!

Mi-a venit povestea asta-n minte gândindu-mă la cât de ciudate sunt cuplurile președinte-premier din actuala campanie electorală la cele două alianțe ce-și dispută puterea. Și cât de simetrice, în felul lor. Dacă ținem seama și de ofertele electorale, și de condiția socială a alegătorilor etc., avem de data asta nu doar un echilibru care-ți dă frisoane (va decide un factor infinitezimal, o imponderabilă; nimeni pe lume nu poate spune în acest moment cine va câștiga alegerile), ci, cumva, o situație în oglindă, artificială ca o problemă de șah față de o partidă adevărată. În ambele părți, două partide aliate. Unul social-democrat și altul de nuanță clar liberală (la D.A.) sau cripto-liberală (la PSD+PUR). Un electorat predominant orășenesc, cu studii peste medie, la primii, unul rural și de pensionari la ceilalți. La ora asta sunt cam jumătate-jumătate. În fine, un candidat pitoresc și unul decent în fiecare tabără. Polarizarea între D.A. și PSD+PUR e atât de covârșitoare în aceste alegeri, încât celelalte grupări și candidați la președinție au cu mult mai puține șanse decât în alegerile precedente. Încetul cu încetul vom reveni, se pare, la sistemul dualist tradițional în viața noastră politică: o rotație sănătoasă între un pol liberal și unul social-democrat.

Dacă Stolojan și-ar fi continuat cursa, îndrăznesc să spun că istoria alegerilor actuale ar fi fost cu totul alta. Dar așa cum stau lucrurile azi, ca un făcut, ele ne reprezintă cu mult mai mult. Să ne uităm la cele două cupluri. În fiecare dintre ele candidatul la președinție este un personaj pitoresc, balcanic, rău de gură și sforar. E

greu să-ți imaginezi la un summit european, ca reprezentant al României, un rubicond cu voce de scapet, priceput în numărat case și ouă, sau un matroz căruia numai conserva de spanac îi mai lipsește. I-am văzut de curând înfruntându-se la balul/spitalul Cațavencu: haioși (mai ales Băsescu), plini de sine (mai ales Năstase), pricepuți să atragă popor („lume, lume multă, toată lumea"), mai ales Băsescu, sau blitz-uri și blonde, mai ales Năstase. Oameni din popor amândoi, ai noștri ca brazii, diplomați de nevoie și mitocani cu voie bună. Mă tem însă că limbajul lor pitoresc va fi coșmarul traducătorilor la cască de la Bruxelles.

Dimpotrivă, cei doi „prim-miniștri" sunt oameni spălați. Atât de spălați, că se prezintă cam decolorați. Fără umor, fără excentricități, fără efuziuni. Oameni conștiincioși și decenți, care pun virgula cu precizie unde e nevoie de ea. După mine, *ei* au fețe de președinți, de oameni care, afară, nu ne-ar face de rușine. Dar cine Dumnezeu să-i aleagă? Cine să se identifice cu ei? Nici Geoană, nici Tăriceanu nu știu să se dea-n spectacol pentru deliciul maselor. Niciunul n-ar putea juca în „Vacanța mare", cel mult îi vezi în plicticoase mese rotunde SUA-UE (vorba celor de la „Taxi"). Pe de altă parte, mă tem că niciunul nu e, pur și simplu, bun de prim-ministru. Ce să administreze, corupția generalizată? Pe cine să șmotrească, pe șpăgari? Mi se par prea delicați ca să-i spună unui ministru „du-te mai încolo".

Domnilor, ascultați și de un biet poet deghizat în analist politic: puneți-i invers! În ambele tabere președintele să treacă prim-ministru și prim-ministrul președinte. Ar fi mult mai natural așa. N-ar fi mai bun Tăriceanu președinte (bărbat frumos, stilat, decorativ) și Băsescu prim-ministru peste țara noastră maidaneză? Și n-ar fi mai elegant un președinte ca Geoană (seamănă destul de mult cu Putin, de altfel) și-un prim-ministru Năstase? Ultimul are fermă de păsări, de ce n-ar putea administra și o țară? Dați-i invers, ar fi singura noastră șansă să n-o facem lată în străinătate și să ne gospodărim, cât de cât, înăuntru.

Stimate alianțe, fac un apel: inversați-vă candidații! Măcar după alegeri.

2 noiembrie 2004

GO WEST!

Se-ntâmplă azi cu românii ce s-a-ntâmplat cu sârbii sau polonezii acum trei decenii. E o frenezie a muncii în străinătate, oriunde și-n orice condiții. E un exod în masă către vest în căutarea unui El Dorado care, oricât de modest, strălucește totuși ca diamantele față de sărăcia lucie de acasă. Zone-ntregi ale țării se depopulează. Sate-ntregi, neamuri întregi se-mbarcă-n autobuze și, după două-trei zile pe drum, se refac în ținuturi străine și-ndepărtate. Noi am avut întotdeauna pentru Occident fascinația barbarului în fața opulenței marilor orașe. Mereu ne-am dorit să-l jefuim de inexplicabila sa acumulare de bogăție. După primul val, al aventurierilor și răufăcătorilor, care-au speriat țările victimă – Germania mai ales – cu sălbăticia lor, iată că de câțiva ani mijloacele ni s-au schimbat. Oamenii nu mai merg la furat, ci la lucru. Nu mai aduc Merțane și nu mai fac pagode cu turnulețe de tablă. În locul lor, într-un pachețel dosit cu grijă, aduc acasă două-trei mii de euro, agoniseala lor după ani de trudă, bani pe care la ei în sat sau în fabrică nu i-ar fi câștigat însă într-o viață. Cu ei își schimbă țigla pe-acoperiș sau ridică un staul nou pentru vite.

În multe locuri din Europa românii au ajuns prima ca mărime dintre categoriile de imigranți. Sute de mii de oameni foarte simpli, zilieri, salahori, muncitoare cu ziua, femei de serviciu etc. forfotesc prin orașe străine, fără să ajungă să le cunoască istoria, monumentele, muzeele. Fără să-nvețe limba, fără să le-mpărtășească obiceiurile. La-ntoarcere, n-ar ști să spună ceva despre Madrid sau Torino, și-n general nimic care nu se leagă de muncă și de bani. Cum trăiesc și cum muncesc cei mai mulți dintre ei? N-aș fi aflat niciodată dacă din întâmplare n-aș cunoaște o familie foarte numeroasă care astăzi este aproape în întregime în Spania.

Au plecat dintr-o zonă stearpă și fără viitor. Nici un fel de locuri de muncă. Primii frați au ajuns acum zece ani în Banat și s-au așezat acolo. I-au urmat alții, care-au rezistat, însă, cu mare greutate. Să locuiești în oraș înseamnă să plătești chirie și să stai cu banu-n mână tot

timpul. Din ce? Femeile nu câștigau în fabricile de țesături mai mult de trei milioane, muncind opt ore din greu. Până la urmă s-au mutat într-un sat. Dar în satele românești, fie și bănățene, nu poți trăi. Poți doar supraviețui.

Așa că s-au dus mai departe. Rând pe rând, chemându-se unii pe alții, bătătorind căi de migrație, învățând cutumele la frontieră și-n autobuze, frați, veri și cumnați au sosit în împrejurimile Madridului și s-au pus pe muncă. La negru, firește. Frații – zidari, faianțari, tâmplari, dar la o adică gata de orice muncă. Surorile și nevestele – fete în casă. Apoi? În cel mai bun caz muncă teribil de grea. Nici un răgaz, nici o bucurie. Viață la comun, într-o cămăruță închiriată, cea mai ieftină pe care-au găsit-o. Nici un fel de asigurări medicale. Nici un fel de drepturi. În cel mai rău caz – nimic de lucru. Săptămâni, luni întregi în care nu se găsește nimic de făcut. Dar stomacul cere, și banii strânși cu infinită grijă se subțiază tot mai mult. De-aici, certuri și amărăciune. Perspectiva de a te-ntoarce cu ceva bani în țară devine foarte îndepărtată. Unii chiar se-ntorc fără să fi făcut nici o scofală. Alții, mai tineri sau mai norocoși, merg mai departe. Din când în când pun la poștă bani pentru cei de acasă. Fără să le spună cu ce chinuri au fost câștigați. Și-așa li se trece tinerețea, într-o alternanță de speranță și disperare, de lucru și de lipsă de lucru, de dor de casă și de amintire a lipsei de viitor de acasă. Unde nu se pot reîntoarce, de Crăciun sau de Paști, ca să nu fie consemnați la graniță și să li se interzică întoarcerea la muncă.

Acești oameni ce muncesc, anonimi ca furnicile, unde cu gândul nu gândești în lume, trăind ca vai de ei, refăcându-și pe alte meleaguri satul natal și neamul, trăind drame personale ce nu interesează pe nimeni, aduc totuși în țară miliarde de euro pe an, bani buni și curați, care vor schimba fața României. Acești lucrători cu ziua și cu umărul sunt o parte din România profundă despre care politicianul român – ca și intelectualul român – nu știe nimic și nici nu vrea să știe.

16 noiembrie 2004

BAROANE!

Tot cu bunicuța de mână, Baroane? Tot cu frățiorul mai mare, școlit la Moscova, intri în ring? Încă nu ești în stare să-ți sufli nasul de unul singur? Când ai să fii președinte, tot tunsul din Piața Unirii o să-ți șoptească la ureche ce-ai de făcut? Baroane, baron roșu de Colentina! Umbla vorba că nu ești bărbat, chiar dacă ai mii și mii de ouă. Acum se vede că e așa: nu ești bărbat, Baroane! Ești iepurașul care strigă cel mai tare „Prindeți iepurașul!" Ți-e frică până și de umbra ta.

Se zice că ești social-democrat, Baroane. Și că toți din jurul tău sunt social-democrați. Că vreți dreptate pentru toți și protecție socială. Cum dreptate, când sunteți putred de bogați? Și când toți ceilalți sunt putred de săraci? Asta-i dreptate, Baroane? Ce social-democrat stă călare pe saci de bani? Ce social-democrat are fabrici și ferme și conturi în bănci elvețiene? Ce social-democrați mai împart o țară-n felii ca pe-un tort și cumpără deodată jumătate din Delta Dunării? Prietenii tăi din Internaționala socialistă? Socialismul cu caviar și Veuve Clicquot? Barbusse, care scria despre bieții muncitori în vila lui de pe Coasta de Azur? Gorki, care scria despre bieții muncitori pe ruble de aur? Din ăștia-mi sunteți, Baroane? Toți învârtiții acestei țări, toată pegra foștilor activiști, toți mafioții pe față ai industriilor și-ai terenurilor și-ai televiziunilor și-ai ziarelor și-ai fotbalului și-ai sindicatelor s-au trezit peste noapte social-democrați, oameni de stânga multimiliardari? Păi îl prețuiesc mai mult pe ciobanul analfabet care-aruncă bani în mulțime. El măcar e de la mama lui. Doar cu protecția socială recunosc că aveți dreptate: trebuie să ne protejeze cineva de voi până nu ne sugrumă caracatița voastră de tot, Baroane.

Nu ți se pare-o rușine să trăiești în palate și să te voteze pensionarii? Căci sunt singurii care te votează, și nu pe tine, pe bunicuța! Ai pus-o pe afiș ca ei să saliveze ca buldogul lui Pavlov. Țăranii cei mai săraci și pensionarii cei mai săraci vă votează pe voi, ghiftuiții. Am văzut că mergi prin sate și dai mâna cu truditorii. Că-i alini cu vocea ta de țârcovnic. Că le asculți plângerile.

Ce scârbă trebuie să-ți fie de ei cu adevărat, de cei ce nu miros a Paco Rabanne… Căci mai sunt și din ăștia, Baroane. Ei îl votează pe cel proaspăt tuns și el te votează pe tine. El, conu Zaharia și coana Joițica. Partidul, care va să zică…

Aud că ne-ai condus spre Europa, Baroane. Că o să ne punem și noi steluța în cercul de pe steagul albastru datorită înțelepciunii și mărinimiei tale. Dar parcă acum câțiva ani nu erai chiar așa de european. Parcă-ți dădeai și tu binecuvântarea barjelor de petrol ce mergeau către frații noștri sârbi. Parcă-ți putea și ție Occidentul. Când te-ai făcut atât de european? Nu cumva după ce Milică, așa cum a fost el, a-nceput totul? Nu cumva atunci, până-ați luat iar puterea, s-a lucrat cel mai mult pentru NATO și Europa? Nu cumva scuturați acum pomii săditi de alții și-așteptați merele de aur să vă curgă în buzunar? De-asta așteptați integrarea, Baroane: ca miliardele de euroi să vă curgă în buzunare! Baron roșu de Colentina, o vorbă-nțeleaptă zice așa: poți prosti pe toată lumea un timp și pe câțiva tot timpul. Dar nu poți prosti pe toată lumea tot timpul. Nici măcar tu nu poți, nici măcar cu nasul tău șters și acum, când ești băiat mare, de aceeași bunicuță care te-a crescut, Baroane.

Zburam deunăzi peste România, vedeam printre nori pământul ei pestriț și binecuvântat. M-am uitat după tine și nu te-am văzut, Baroane. Mă așteptam să spargi norii cu fruntea ta de titan al gândirii. Așteptam să zăresc de departe, încălecând Carpații, scăldându-și tălpile-n Olt și în Crișuri, făptura ta de Gulliver înconjurat de pitici. Te-nchipuiam, fălos în vestele tale de lucru, luminând norodul adunat ca furnicile să ceară lapte și corn de la tine. Dar uriașa statuie de clisă și vis nu se zărea nicăieri. Și nimeni, pe unde-am călătorit, nu auzise de tine. Nici de jumatea ta de Deltă. Nici de jumatea ta de pinacotecă. Nici de sfertul tău de cultură. Oricât de mare te crezi, sistemul solar te ignoră, Baroane.

22 noiembrie 2004

CE TARE TROPĂIM NOI!

Am citit undeva o reclamă plătită pe care televiziunea română și-o făcea singură, cu mâna ei, cum se zice, la jubileu. Spunea acolo că ea a însoțit încă de la înființare poporul român la bine și la rău, că a adus în toate căminele realizările naționale, bucuria pentru victoriile românești în toate domeniile etc. Din tot articolul, scris într-un limbaj de esență tare, reieșea că românul a avut mereu în TvR un prieten drag și fidel. Poze cu Nadia, cu Gațu, cu Năstase (celălalt) și nu știu cu mai cine însoțeau reportajul. OK, ne amintim cu toții nopțile de la Guadalajara, când Țopescu nu mai avea destule „o”-uri ca să strige „Gol!”, ne amintim și meciurile dramatice din Cupa Davis. Ne mai aducem aminte câteva revelioane cu Bocăneț și câteva scheciuri cu Toma Caragiu. Dar pentru asta să spui că televiziunea română a fost alături de poporul român, timp de cincizeci de ani, la bucurie și la tristețe, mi se pare pur și simplu o minciună cinică și sfruntată.

Timp de cincizeci de ani, postul național de televiziune, unic o vreme, apoi multiplicat în câteva variante, a fost, esențialmente, un instrument de propagandă îndreptat *împotriva* intereselor poporului român. TvR s-a născut sub comuniști și a rămas, timp de treizeci și cinci de ani, la fel de aservit puterii ca și ziarul „Scânteia”. Prin televiziunea română s-a îndoctrinat și s-a mințit poporul român în toată perioada comunistă. Televiziunea română a contribuit major la instalarea cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu, la tot delirul „înfăptuirilor” și „realizărilor”. A susținut toate aberațiile epocii. Când nu a mai avut ce să arate din ruina națională, și-a redus emisiunile la două ore pe zi, din care o oră era telejurnalul cu doar două personaje. În timpul revoluției și în perioada următoare, același post de televiziune a manipulat esențial opinia publică din România și din întreaga lume, a prezentat deformat evenimentele în favoarea nucleului dur care a condus țara de-atunci încoace. Revoluția, teroriștii, manifestațiile opoziției (netransmise din cauza ceții…), piața Universității, mineriadele, sondajele tendențioase – nu a fost eveniment din istoria recentă a României în care televiziunea să nu-

și fi vârât coada și să nu-l fi schimonosit după ordine oculte.

Cu toate restructurările, cu toată patina de onorabilitate pe care-a încercat din răsputeri să și-o atribuie, postul național de televiziune are până azi reflexul aservirii față de putere. Acest reflex îmbracă, sub presiunea evenimentelor, forme dintre cele mai bizare, sofistice și baroce. Ai putea crede că, totalitară prin vocație, instituția asta e capabilă de democrație? Ce zic eu, de *hiperdemocrație,* ceva original cum nici în America nu există? Ei, uite că este. Asta s-a văzut la confruntarea recentă dintre cei doisprezece candidați la președinție. Americanii, francezii, nemții, toți democrați din tată-n fiu, ar fi adus doar doi, pe cei cu șanse reale, și i-ar fi lăsat să se lupte-ntre ei. Noi i-am adus însă pe toți, că doar fiecare e om și are dreptul la cuvânt. Ce vreți mai multă democrație? Și elefantul, și șoricelul sunt animale, nu-i așa? Indiferent dacă aveau în spate ditamai alianțele sau uniunile, cu milioane de susținători, sau doar propria nevastă ambițioasă, sau numai un politolog maieut, sau un orășel cât să chiorăști un purice, sau un spital psihiatric cu dotările de rigoare, sau trei enoriași habotnici, ei au reprezentat pentru logica TvR simple unități cu dreptul la același timp măsurat cu grijă de cronometre. Au avut dreptul să răspundă, ca la examen, la aceleași întrebări școlărești. Să comenteze aceleași imagini de propagandă. Să facă aceleași promisiuni diverselor categorii sociale. Pe rând, ca niște roboți, cei doisprezece „președinți” trăgeau biletul și-și spuneau poezia în cel mai prostesc și mai fals „show” de televiziune care putea fi imaginat. Ferească Dumnezeu de vreo confruntare directă între candidați. Sau de vreo întrebare în privința corupției (care este totuși principala problemă a României actuale). Sau de orice ar fi putut jena puterea cu care TvR se află, de cincizeci de ani, într-o simbioză demnă de dat exemplu, alături de licheni, la biologie. În fiecare clipă-mi venea să spun: „Mințiți iar poporul cu televizorul…”

Elefantul și șoricelul mergeau pe un pod. Și șoricelul spune: „Ce tare tropăim noi!” Mințile dăștepte și independente care-au inventat circul cu pricina l-au făcut după aceeași logică. Stupidă și absurdă, veți zice dumneavoastră. Ba nu, doar strategică, doar eficientă

politic, vor răspunde ei, făcându-și unul altuia cu ochiul: „Prietenii știu de ce!”

29 noiembrie 2004

O LINIȘTE PENTRU PREȘEDINTELE NOSTRU

O avalanșă de evenimente uimitoare în primele zile de după alegeri a fost urmată de un eveniment și mai uimitor: tăcerea. Ce vacarm, ce dezlănțuire de patimi electorale imediat după 28 noiembrie! Alegerile au fost fraudate! Democrația e amenințată! S-a cerut organizarea de noi alegeri! Mai mult, intervenția imediată a poliției și-a procuraturii, arestarea președintelui BEC și-a celorlalți vinovați! S-au fluturat liste cu „dovezile" fraudei: fluctuația voturilor anulate. S-a vorbit de autobuze cu turiști electorali, de mii de inși care-au votat de mai multe ori. Președintele BEC, care are datoria de a fi glacial, s-a lansat într-o uluitoare serie de atacuri împotriva unuia dintre candidați. S-au făcut, în fine, comparații cu Ucraina. Părea că punem și noi de un fel de revoluție portocalie, acolo.

Și apoi, fără nici o tranziție… fâsss! Tăcere deplină, în toate mediile, la toate nivelurile. Respectată, ca un pact politic secret, de toate partidele. Băsescu – parc-ar fi ordonat faimoșii „patru metri sub pământ!" Năstase – mucles! Mediile – parcă s-ar fi decis să dea faliment. N-am văzut în viața mea atât sport și atâtea desene animate la televizor. Atâtea neveste bătute și-atâția inși călcați de mașină. Incredibilă (dar în România nimic nu e de necrezut) decizia pe față a unui post de știri, „Realitatea Tv", de a nu mai transmite știri! Căci singurele știri adevărate din timpul unei campanii electorale sunt chiar polemicile electorale. Am aflat cu mult mai multe în această perioadă despre alegerile din Ucraina decât despre cele din propria mea țară. Sentimentul meu, ca simplu cetățean, în toată această perioadă a fost că mi se ascunde realitatea, că se petrece ceva în spatele meu, niște târguri murdare, un imens șantaj, poate. Dar cine e-n stare să impună, astăzi, la noi, o tăcere atât de sinistră?

De ce, după ce au cerut chiar și arestarea celor de la statistică și de la biroul electoral, ca și invalidarea alegerilor, Băsescu, Mona Muscă și Tăriceanu, despre care credeai că vor muri de gât cu hoții electorali, au lăsat-o baltă de la o zi la alta? S-au convins că s-au pripit,

că alegerile au fost corecte? Cu neputință. Explicațiile BEC cred că nu i-au convins nici pe PSD-iști. Voturile nule fluctuante au rămas neexplicate. Autobuzele au rămas autobuze. De ce, după ce cu o clipă înainte hotărâseră că instituțiile sunt corupte, au decis apoi să se supună acestora? De ce atât de repede, atât de total, atât de fără tranziție? Aici era de mâncat o pâine pentru toți jurnaliștii noștri, pentru toți analiștii politici (dar despre analiști și figura făcută de ei la actualele alegeri ar fi multe de spus…). De ce ziariștii n-au făcut investigații? De ce nu s-a publicat mai nimic din „erorile" și „malfuncțiile" secțiilor de votare? De ce instituțiile românești în drept au arătat atâta repulsie în stabilirea adevărului? De ce România refuză mai departe să fie un stat de drept?

În această țară mă simt mai departe dezinformat, manipulat, amenințat, confuz. Nici măcar din patru-n patru ani cuvântul meu nu se aude cu adevărat. Până și votul meu – din rea-credință, din incompetență, din servilism? – este deformat până la nemairecunoaștere. Am auzit adeseori, zilele acestea, că suntem incomparabili cu Ucraina în privința stadiului de democratizare a instituțiilor noastre. Că suntem cu zece ani înaintea lor. Da, există o Românie cu un avans de mulți ani față de Ucraina. Dar, din păcate, există și o a doua Românie: o țară înapoiată, un sistem încremenit în autoritarism și corupție. Tocmai această Românie, abil manipulată de putere până în ziua de azi, este cea care ne pune piedici peste piedici în integrarea europeană. România aceasta opacă, mafiotică, construită pe un electorat sărac și dezinformat, pe instituții servile, România lui Iliescu, nu e cu nimic mai avansată decât Ucraina. Dimpotrivă, revoluția portocalie din Ucraina de azi n-a fost posibilă la noi, și asta spune multe.

Rămâne să vedem cine iese în turul al doilea. Traian Băsescu a afirmat că nu se mai gândește la alegeri, ci la România. Așteptam să dovedească asta prin faptele sale. Să bată fierul cât era cald. Să dezvăluie cu orice risc frauda, dacă a fost fraudă. În loc de asta, o tăcere, pentru mine, greu de înghițit. La rândul său, Năstase, care-ar fi trebuit să-l zdrobească pe Băsescu dacă acesta chiar s-a-nșelat în privința corectitudinii alegerilor, tace și el mâlc, de neînțeles și de necrezut. Complicitatea asta întru tăcere nu prevestește nimic bun.

Ani de zile s-au câștigat la noi alegerile cu sloganul „Un președinte pentru liniștea noastră”. Azi îl întoarcem pe dos ca pe-o haină uzată: „O liniște pentru președintele nostru”… Dar e aceeași Mărie, cu altă pălărie.

6 decembrie 2004

VICTORIE PE MERIT

Încep să scriu aceste rânduri luni, la ora 9:30, cam cu o oră și jumătate înainte de difuzarea primelor rezultate oficiale ale numărării voturilor. Probabil că spre sfârșitul articolului voi ști ceva mai clar cine este marele beneficiar al actualelor alegeri prezidențiale. Dumneavoastră, care citiți acest articol marți, veți ști, sigur, mai multe decât mine. Timpul, cum se vede, nu prea mai are răbdare nici măcar cu scriitorii convertiți la jurnalism ca mine…

Ce să spun deocamdată? Mai întâi că Traian Băsescu și Adrian Năstase au alergat nu într-o singură cursă electorală, ci în două, complet diferite. Năstase a beneficiat de toate avantajele puterii discreționare: în primul tur, el a organizat alegerile, și-a netezit toate căile, a influențat toate nivelurile implicate. De la primarii celor mai umile sate, care și-au scos oamenii de prin cârciumi și i-au dus cu japca la votare, până la însuși președintele BEC, ce a demonstrat cea mai penibilă obediență față de putere. Nu există presiune care-ar fi putut aduce voturi (reale, măsluite, băgate-n urnă de zece ori de către același ins, anulate din greșeală sau validate din greșeală, venite cu autobuzul sau plecate din soft-ul computerelor), nu există șmecherie neîncercată. Președintele țării, care ar trebui să fie un arbitru neutru al vieții publice, mai ales în situații electorale, s-a afișat fățiș, pe afișe uriașe, privindu-l dulce-n ochi pe același Năstase, suflându-i vânt în aripi. Gestul a fost incalificabil: neconstituțional, necinstit, arătând o sfidare bolșevică a eticii electorale. În fine, tot sistemul partidului-stat, care azi se clatină din temelii, a pus umărul la victoria acestui mediocru om politic care este Adrian Năstase.

Dar minciuna are picioare scurte, și tocmai masiva deturnare a alegerilor în primul tur (prin „greșeli omenești", toate în favoarea puterii…) are acum un rezultat pervers și neașteptat pentru primul ministru actual. După scandalul de acum două săptămâni, o nouă fraudă ar fi prea groasă ca să mai poată fi înghițită de electorat. Forțele de pe eșichierul românesc au devenit sensibil egale, și aparatul electoral (alcătuit nu din arbitri

de gheață, ci din oameni supuși până ieri puterii ca toate instituțiile țării, ca presa, radioul și televiziunile – cu puține excepții) se simte cu sabia lui Damocles deasupra capului. În ce situație tragică trebuie să se afle faimosul Gherguț, care știe că nu mai poate face șmecherii ca-n primul tur, dar și că Băsescu îl va jupui de viu dacă iese președinte!

Mai mult, aș spune că nici măcar un rezultat corect, dacă-l va scoate învingător pe Năstase cu vreo sută de mii de voturi diferență, nu va fi acceptat de un electorat care a tot fost înșelat și care nu mai crede în imparțialitatea instituțiilor. E ca-n povestea cu Petrică și lupul. Prin urmare, în afară de victoria lui Traian Băsescu (care de fapt a și câștigat, arătând cum un singur om, în ciuda tuturor trucurilor murdare, poate pune cu botul pe labe hidra pesedistă), nu se poate imagina la această oră o soluție acceptabilă pentru criza românească. Declararea lui Năstase ca învingător ar sfida mult prea mult acea parte a României care, ani de zile oprimată și disprețuită, deși e cea mai valoroasă – oamenii cu studii superioare din mediul citadin –, ar putea trece la manifestări de nesupunere civică fățișă. Cinismul e o bună politică atunci când puterea e colosală iar opoziția mică și slabă. Dar în acest moment, când vom ieși din *iepoca* Iliescu, nici măcar Năstase nu-și mai poate permite să fie cinic. Personal, cred că o victorie a lui Adrian Năstase, în acest moment, ar fi împotriva cursului istoriei și ar prelungi inutil, perdant pentru toți (în afară de o mafie de care cred că și PSD-ul e sătul), agonia României.

Ora 11. Trei puncte și jumătate în plus pentru Traian Băsescu, abia anunțate, nu cred că mai pot fi întoarse. Victoria lui pare certă. Și cred că e deplin meritată. Mă bucur, sper că nu prematur, pentru adevărata Românie, cea competitivă, inteligentă, mobilă, deja europeană. Mă bucur că, în ciuda jalnicei prestații UDMR – oare totul se poate vinde și cumpăra, chiar și onoarea? – în ciuda inerției sătenilor din Regat (ce vor vota cu Iliescu și după moartea acestuia), în ciuda amețelii primarilor PSD-iști de nevoie, cetățenii României au dat dovadă de civism și responsabilitate. Vin zile grele pentru clica pură și dură a iliescienilor, pentru Hrebenciuc și Văcăroiu, Miron Mitrea și Miki Șpagă, și atâția ca ei. Pentru baronii PSD-ului din fiecare județ. Mă aștept ca toate căpușele politice să fie înlăturate de pe trupul suferind al națiunii.

13 decembrie 2004

MAREA PRIORITATE A ROMÂNIEI, ACUM

Nu întâmplător zilele și nopțile trăite în ultima săptămână au avut ceva din tensiunea celor din timpul revoluției din decembrie ’89. Trăim, de fapt, în aceste momente, o revoluție de catifea portocalie, care sper să rămână în istorie drept treapta a doua și ultima a descătușării României din mizeria și teroarea comunistă. În acest moment, cu toată acerba rezistență a „forțelor întunericului” (căci de data asta sunt de acord cu C.T. Popescu), cred că totul este copt, în istoria actuală a națiunii noastre, pentru desprinderea definitivă de trecut.

Nu putem coabita cu trecutul. Nu ne putem preface că trăim într-o normalitate politică atâta vreme cât partidul comunist român continuă să existe printre noi prin relicvele și avatarurile sale succesive. În aceste momente decisive pentru destinul nostru, Ion Iliescu și PSD trebuie să părăsească scena politică. Amândoi sunt nereformabili și vor fi întotdeauna o amenințare teribilă la adresa democrației românești. PSD nu este un partid social-democrat. Am respect pentru social-democrație ca doctrină politică și cred că avem deja un partid social-democrat decent, PD-ul lui Băsescu, transferat lui Boc. PSD-ul este însă doar o prelungire a imensului partid dictatorial de dinainte de 1989, care, sub diverse denumiri, schimbându-și părul dar nu și năravul, a supraviețuit ca o fosilă a istoriei. Acest partid, păstorit în toate etapele sale (FSN, PDSR sau PSD) de Ion Iliescu, a fost, în toate aceste întruchipări, nenorocirea României, boala ascunsă care-a adus-o în pragul disperării. Datorăm PSD-ului și ilustrului său conducător faptul că țara noastră e azi pe ultimele locuri în Europa la toate capitolele, în afara sărăciei și corupției. Cinismul, pumnul în gură, șantajul politic au fost mereu armele preferate ale acestui partid în toate confruntările sale cu celelalte partide și cu populația României. În jurul lui Ion Iliescu s-au strâns câțiva dintre cei mai venali oameni din politică, afaceri, cultură etc., iar în jurul acestui nucleu pur și dur, nenumărați oportuniști care i-au îngroșat rândurile până la refuz. Partidul-stat părea să fie

pretutindeni, părea de neînfrânt ca și fostul partid comunist.

Istoria ne arată că acest gen de partide-mamut, construite pe corupție și teroare, nu se pot schimba și nici nu se divizează în fracțiuni benigne, ci se prăbușesc deodată ca niște castele de cărți de joc, îngropând șobolanii sub dărâmături. Odată Iliescu anihilat (și se pare că bunicuța e pe ultimii metri, parcurși împleticit și susținută de subțiori), PSD, care e marea sa umbră pe pământ, va dispărea ca și când nici n-ar fi fost. Căci nu există nici o rațiune pentru existența lui. E vreo speranță ca el să devină vreodată un partid democratic? Priviți-i pe tinerii lor cei mai „străluciți”: Ponta, un revoltat în genunchi. Corlățeanu, un robot, un aparatcik. E posibilă vreo fracțiune care să se salveze de prăbușirea lui Iliescu? Uitați-vă la Năstase, de care-am ajuns să-mi fie silă și milă: va rămâne veșnic, ca un dulău credincios, alături de stăpânul ce l-a crescut de când era un cățel. Cine să se desprindă? Toți știu că partidul se ține cât e Iliescu în fruntea lui, căci altfel amărăștenii din fundul țării nu-i vor mai vota în veci de veci.

Nu va fi ușoară demantelarea acestor forțe ale trecutului. Regimul Constantinescu a fost zdrobit de ele. Ele au încă, azi, o vigoare a disperării capabilă să-ntoarcă iar lupta-n favoarea lor. Țineți minte ce groază ne era, în primele zile ale revoluției, că Ceaușescu s-ar putea întoarce? Vom trăi mereu cu spaima asta în suflet cât timp Iliescu și Năstase și PSD-ul vor mai avea un cuvânt de spus în politica românească. Constantinescu a ezitat să-i înlăture, deși a avut mijloace legale pentru asta, și slăbiciunea lui o plătim noi, azi. Băsescu nu e Constantinescu, am tot auzit zilele astea. Sper să arate că nu e. Sper să aibă mereu, între prioritățile sale (și în același regim cu corupția) necesitatea de forță majoră de a neutraliza demonii trecutului de care vorbea C.T. Popescu. Cât timp ei vor supraviețui (și răul are multe măști), democrația românească va fi mereu fragilă, mereu amenințată.

În timpul războaielor punice, un mare roman își începea fiecare discurs cu cuvintele „Distrugeți Cartagina!” Era, în acel moment, prioritatea vitală a Imperiului. Aștept ca un om politic român, poate cel recent investit cu mari puteri de decizie, să-și asume această poziție și să ceară mereu și mereu, de la tribuna

sa, ceea ce mi se pare vital astăzi pentru națiunea noastră: „Distrugeți puterea lui Ion Iliescu!” E marea prioritate a României, acum. Dacă lui Ion Iliescu și partidului său li se va permite să rămână puternice, democrația noastră va fi mereu „originală”, adică nu va fi deloc.

20 decembrie 2004

VA FI GREU, DOAMNĂ MONA MUSCĂ

„Cine mai sunt și ăștia?” Cam așa cred că ai reacționat, stimat cititor, citind lista propunerilor pentru funcțiile de miniștri în guvernul Tăriceanu. Cu vreo două excepții, avem de-a face cu niște iluștri necunoscuți, oameni care n-au apărut, adică, prea des la televizor. Știm cu toții cine e Gigi Becali, dar nu știm cine e Ionuț Popescu. După părerea mea, acest lucru e inevitabil în situația actuală și, până la urmă, nu e rău deloc. De cincisprezece ani șubreda noastră democrație se confruntă cu o problemă spinoasă: cine va guverna mai bine, o echipă cu experiență la guvernare, dar formată din bătrâni crocodili comuniști, compromisă, coruptă, incapabilă de a ieși din tipare demodate, sau una tânără, fără experiență, dar motivată și dornică de schimbare? Uitați-vă la cefele groase, ca de CC al PCR, ale miniștrilor și demnitarilor pesediști. I-ați mai fi vrut pe Mitrea, pe Dan Ioan Popescu, pe Agaton, pe Răzvan Theodorescu? Pe Ecaterina Andronescu, care amintea izbitor de coana Lenuța cea sinistră? De toți se leagă scandaluri care ne sună încă în urechi. Măcar cei tineri sunt curați, iar despre cei vreo trei-patru pe care-i cunosc personal, pot să vă spun cu mâna pe inimă că sunt excelenți specialiști în domeniul lor. Avantajul lor extraordinar e că vor avea ca sprijin un președinte puternic, decis în privința orientării generale a politicii noastre. Eu zic să-i lăsăm să-și facă treaba, că, să n-avem grijă, vor ajunge și ei în scurt timp cunoscuți ca niște cai breji.

Mă voi mărgini de-acum să vorbesc despre domeniul meu, printre cele mai marginale în orice guvern, dar nu lipsit de importanța lui: cultura. Sincer să fiu, n-o vedeam pe doamna Mona Muscă ministru al Culturii. Până acum zece minute nici n-am știut ce specializare are „la bază”. Aflu acum că e profesoară, dar încă nu știu la ce materie. Ca toată lumea, țin mult la ea, cred că e una dintre politicienele noastre cele mai raționale, mai consecvente și mai respectate. Președinția Camerei deputaților i s-ar fi potrivit ca o mănușă. Mona

Muscă mi s-a părut întotdeauna o politiciană „generalistă”, în stare să imprime un curs civilizat și liberal oricărui mediu în care ar activa. Dar la Cultură ne-am obișnuit să avem un ministru strict din domeniu. Am avut până acum actori, scriitori, istorici de artă, e drept, nu întotdeauna cei mai potriviți. Cum se va impune o politiciană fără specializare în acest domeniu pe cât de marginal, pe atât de bântuit de orgolii și pasiuni? Cred că se va impune, dar cu un efort demn de o cauză mai bună. După mine, e păcat că o politiciană atât de remarcabilă s-a azvârlit singură într-o zonă atât de alunecoasă și de suspectă cum se prezintă cultura română azi, la nivelul instituțiilor ei. Ar fi nevoie de un Hercule, nu de o doamnă atât de civilizată, pentru asanarea grajdurilor lui Augias, pentru curățarea pegrei iliesciene adânc impregnate în acest minister și în toate celelalte domenii culturale.

Căci acesta e primul lucru pe care, dacă ar fi căderea mea, i l-aș recomanda: să regândească și să remodeleze instituțiile din domeniu, începând cu propriul minister și continuând cu Institutul cultural român, Academia Română și uniunile de creație, în sensul apropierii lor de cultura vie, cea care se face cu adevărat azi, și de care Răzvan Theodorescu nici habar n-a avut. De care nici Eugen Simion, nici Augustin Buzura nu mai au decât vagi amintiri din junețe. Toți oamenii aceștia, care-au inventat o a doua cultură, de carton aurit, peste cea reală, trebuie să plece. Trebuie să plece și cei care au condus uniunile artistice. La Uniunea Scriitorilor, de exemplu, Eugen Uricaru, un autor mai curând obscur, a încurajat ani de zile mediocritatea care l-a adus în vârf și „l-a făcut om”. De fapt, uniunile trebuie repuse-n discuție radical, pornindu-se de la însuși sensul existenței lor. Nicăieri în lumea civilizată nu mai există acest gen de instituții-mamut, de origine indiscutabil comunistă și coercitivă. În Uniunea Scriitorilor sunt vreo trei mii de „scriitori”, dintre care două mii opt sute nu știu nici ei ce-au scris vreodată. Aceste nulități sunt masă de manevră electorală în scriitorime și devoratori de pensii nemeritate. Dacă Uniunea Scriitorilor nu va rămâne de cinci sau chiar de zece ori mai mică în urma regândirii ei, eu n-am de gând să mai rămân într-o astfel de relicvă a unor alte vremuri. Toate aceste instituții trebuie, cât mai urgent, controlate financiar. La unele, n-a mai fost nici un control de un

deceniu. Șefii s-au scăldat în banii instituției, și-au acordat singuri premii și stipendii, s-au tradus singuri în nu știu câte limbi, au făcut turul lumii pe bani publici.

Va fi în stare doamna Mona Muscă, străină de domeniu, neinițiată în hățișul de intrigi și grupuri de influență, de biserici și bisericuțe, de eminențe cenușii și guru naționali, să limpezească situația, cât de cât? I-aș spune un secret care ar putea s-o ajute un pic: oamenii lui Iliescu se susțin unii pe alții ca niște piese de domino. Căderea primei piese, cea din vârf, va atrage după ea tot lanțul (bizantin, nu-i așa, domnule Theodorescu?) al trepădușilor culturali oploșiți la diverse nivele și sub-nivele și sub-sub-nivele și sub-sub-sub-nivele și etcetera…

27 decembrie 2004

CORSARUL

Președintele Băsescu joacă foarte tare și pe față, strategie cu care marii maeștri ai combinațiilor nu sunt obișnuiți. Ei sunt deprinși să interpreteze mesajele politice în maniera bancului cu cei doi escroci. Unul îi spune celuilalt „Merg la Huși”, iar celălalt se gândește: „Spune așa tocmai pentru ca eu să cred că de fapt nu merge la Huși, dar el chiar la Huși merge”…

Stilul lui Băsescu este atât de dur și de direct, încât îi poate deruta până și pe oamenii lui, până și presa care-l susține. Nu mă duc până la interviul de pe vremea lui Ciorbea. Să ne oprim ceva mai aproape, la declarația fulminantă de după primul tur al alegerilor. Atunci m-a șocat violența cu care actualul președinte a ieșit în față cu acuzațiile de fraudă. Era evident că el, în acel moment, nu avea toate firele în mână. Nu putea demonstra frauda, chiar dacă simțea sau știa ceva despre asta. Mi s-a părut, atunci, o greșeală să te arunci atât de tare, să apelezi la justiție, la forțele de ordine, să ceri arestări de oameni având dovezi atât de firave, de fapt, în mână. Nu era chiar o cacealma, pentru că fraudă a fost, și încă cum! Era însă un joc psihologic foarte asemănător cu asta. Mi s-a părut atunci un joc periculos („iresponsabil”, mi-a spus un prieten), care-ar fi putut compromite definitiv cauza Alianței.

Dar iată că, spre marea mirare a analiștilor, cauza n-a fost pierdută, ci dimpotrivă. Fără imensa tevatură a lui Băsescu din primul tur, fraudarea ar fi mers neabătut mai departe și în turul al doilea. Numai acea intempestivă ieșire la rampă, care i-a timorat pe pesediști, a creat condițiile pentru alegeri corecte și, drept consecință, pentru victoria președintelui de azi.

În acest moment, la o scară de zece ori mai mare, proporțională cu statutul actual, de președinte, al personajului, se petrece același fenomen, iar el produce aceeași consternare. Băsescu iese iarăși la rampă și, fără nici un ascunziș aparent, își „deconspiră”, la câteva zile după înscăunare, obiectivele care ar fi trebuit să rămână cele mai secrete. Nici un diplomat (aș spune chiar: nici un om în toate mințile care joacă un joc politic) nu ar fi

procedat astfel. Nimeni, abia instalat într-o funcție, nu începe prin a-și desemna public dușmanii și prin promisiunea de a-i zdrobi. „Dumnezeule, e prea devreme, prea direct, prea fățiș!”, îmi strigam pe când îi citeam interviul din „Adevărul”. „Pe ce se bazează?” Îmi repetam ca și în cazul scandalului cu fraudarea alegerilor. De data asta nu mă mai grăbesc însă cu dubiile (deși dubii rămân). Pentru că am impresia că întrezăresc ceva mai mult din stilul politic atât de bizar al lui Traian Băsescu.

Cheia „strategiei” antistrategice a președintelui de azi al României rezidă, după mine, în faptul că nu e vorba despre un stil de politician care negociază în limitele unui joc politic, ci de stilul unui revoluționar, care nu joacă jocul, ci îl contestă. Traian Băsescu trebuie considerat o entitate politică total diferită de Năstase, de exemplu, sau chiar și de Tăriceanu. Băsescu pare a fi înțeles că a juca jocul, astăzi, înseamnă a-l pierde, cum s-a-ntâmplat cu Emil Constantinescu. Că nu poți juca cinstit, după reguli, un joc trucat. Că nu poți câștiga având în jurul mesei trei trișori, care par să respecte regulile, dar de fapt își bat joc de ele. Singura ieșire rămâne, în aceste condiții, ceea ce teoreticienii jocurilor numesc o „metasoluție”. Un exemplu de metasoluție e cea găsită de Alexandru cel Mare la Gordium. El nu s-a apucat să deznoade imposibilul nod, ci l-a retezat dintr-o lovitură de sabie. Traian Băsescu e atât de exotic în politica românească pentru că procedează exact la fel. El pare să fi-nțeles că, dacă vrem reformă (promisă de cincisprezece ani și nerealizată încă), ea trebuie forțată acum, imediat, prin lovituri puternice care să frângă spinarea balaurului reacționar ce stăpânește România. Deși a tăiat, pe panourile publicitare, primul „r” din cuvântul „revoluție”, toate semnele par să arate că asta va urma, o a doua treaptă a revoluției din 1989, care să ducă la reala schimbare de sistem – și de joc politic – în țara noastră. El știe că nu-și va putea îndeplini mandatul și nu-și va putea respecta promisiunile dacă va tolera ca puterea efectivă să rămână, prin președinții celor două camere, prin prefecți etc. În mâinile foștilor guvernanți. Printr-o lovitură de corsar, îndrăzneață și neașteptată, el încearcă să măture de pe punte pe cei care au dus România în marasmul de azi.

Acest joc poate părea nu doar foarte riscat, dar chiar nedemocratic sau neconstituțional. Într-un cadru normal, într-o viață politică a unui stat de drept, el n-ar avea nici un sens. În condițiile de azi de la noi, însă, mulți cred (și eu alături de ei) în vechiul dicton din Piața Universității: „Ultima soluție: înc-o revoluție!” Tocmai pentru că noi nu suntem deocamdată nici un stat de drept, nici o democrație, ci un talcioc bine organizat, în care ticăloșia și necinstea prosperă. Reformarea sistemului e absolut necesară, și președintele actual mi se pare, până la urmă, singura persoană care are forța și curajul să o facă acum.

10 ianuarie 2005

ETATIZAREA LUI EMINESCU

În cea mai faimoasă experiență a lui Pavlov, savantul secționa glanda salivară a unui câine și-i atașa o eprubetă. Când suna un clopoțel, el îi dădea câinelui de mâncare. După repetarea asociației dintre mâncare și clopoțel de un număr suficient de ori, câinele începea să saliveze numai la auzul clopoțelului. Acest gen de reflex condiționat poate fi observat și-n zilele noastre, când producătorii de televiziune, deși nu l-au mai citit pe Eminescu din școală, își aduc brusc aminte de el când privesc în calendar și văd data de 15 ianuarie. Atunci, pe loc, în două-trei ore, organizează o șușanea literar-muzicală care să celebreze figura geniului național. În paralel, iau interviuri trecătorilor, pe stradă, somându-i să-și aducă aminte „ce sărbătorim azi" și să recite o strofă din „Luceafărul"… Te cuprinde o silă nemărginită.

În perioada comunistă Eminescu a fost etatizat ca un zăcământ natural. A fost rafinat și îmbogățit cu teorie marxistă – nu scrisese el, doar, „Împărat și proletar"? – și, în cele din urmă, a fost proclamat „sfânt al neamului", „poet nepereche", „om deplin al culturii românești". Adică un simbol național intangibil și indiscutabil ca tricolorul sau stema țării însele. Într-una dintre cele mai stupide producții literare ale vremii (aparținând, din păcate, lui Marin Sorescu, altfel un poet de valoare) se proclama – vai, în deplin acord cu linia oficială – că „Eminescu n-a existat", că, de fapt, el a fost doar întruchiparea spiritului național, care, nu-i așa, „trebuia să poarte un nume". Mai târziu acest nume a fost revizuit, și chintesenței de ciobani, voievozi și crai cu barba-n noduri i s-a spus Ceaușescu… E absolut straniu paralelismul dintre cultul lui Eminescu și cel al lui Ceaușescu în epocă. Amândoi erau genii naționale, amândoi se pricepeau la toate (Eminescu ar fi fost un fel de Da Vinci, precursor al cercetărilor în toate domeniile cu putință, de la olărit la fizica cuantică), amândoi aveau sărbătoarea în ianuarie. Dacă acest cult faraonic îi venea ca o mănușă lui Ceaușescu, o fantoșă umflată cu pompa de mii de Dumitru Popești, în schimb nici o soartă

posibilă n-ar fi fost mai tristă, mai absurdă, mai revoltătoare pentru poetul Eminescu.

Cum, tocmai el, care nu-și dorea nimic mai mult decât un sfârșit anonim, „la marginea mării”, care voia, în loc de „sicriu bogat, covoare și flamuri”, doar întoarcerea în pământ și-n neant, el, care știa că totul e un „vis al morții-eterne”, să fie proslăvit în cel mai indecent, mai bombastic și mai comunistoid stil cu putință? Tocmai poetul cel mai individual posibil, ale cărui unelte „n-ar da nimic în mâna altuia”, pentru că, spunea Călinescu, magia poeziei lui trebuia căutată „în adâncurile subconștiinței lui”, tocmai el să fie considerat „un exponent”, „o întruchipare” națională? Eminescu a fost sacrificat ca poet și batjocorit ca om de cei care, timp de patruzeci de ani, l-au transformat, cu un cinism nemaivăzut (pe el, omul durerii, omul unei dragoste nefericite, omul care căuta doar în sinea lui adevărul personal, omul unei îngrozitoare agonii fizice și morale care l-a dus spre mormânt la jumătatea vieții), într-un Ceaușescu al poeziei românești.

Cei care protestează împotriva înălțării lui Eminescu pe un soclu atât de înalt, încât statuia din vârf nici nu se mai vede, rămânând vizibil numai soclul cu însemnele naționale, nu sunt „detractorii”, defăimătorii, dușmanii poetului, ci dimpotrivă, marii lui prieteni. Sunt cei care încearcă să redescopere omul, omul real, ca mine și ca tine, sub masca de geniu înaripat. Care încearcă să recupereze poezia reală de sub o coajă la fel de întărită și ațoasă ca și cea care acoperă Gioconda sau „Für Elise”. E teribil de greu să-l recitești cu un ochi genuin pe Eminescu după ce timp de un secol îmbălsămătorii oficiali au lucrat cu osârdie. Cum mai poți fi sigur că-ți plac cu adevărat niște versuri când toți belferii din lume, timp de doisprezece ani de școală, ți-au ordonat să le citești și să-ți placă? Un tiran odios spunea că adevărul nu-i altceva decât o minciună repetată de un număr suficient de ori. Dar și adevărul, golit de esența lui, redus la o frază și repetat la nesfârșit devine până la urmă tot un fel de minciună.

Vom reîncepe să avem relații normale cu poezia lui Eminescu doar în momentul când nu va mai veni nimeni să ne spună că „trebuie” să ne placă. Când penibilul reflex condiționat al televiziunilor și al presei de pe 15 ianuarie va înceta. Când copiii noștri nu vor mai lua nota

zecе la școală pentru că au învățat „Luceafărul” pe de rost, ci vor descoperi singuri, în biblioteca lor, acasă, o carte cu poezii, vor citi din ea și vor veni la noi să ne spună: tati, ia uite ce frumos:

Va geme de paterni
Al mării aspru cânt
Ci eu voi fi pământ
În singurătate-mi…

17 ianuarie 2005

PENTRU O CLARIFICARE POLITICĂ

Configurația optimă a guvernării unei țări ca România nu poate fi alta decât alternanța la guvernare a doi poli politici opuși. Acest sistem a funcționat în epocile de reală democrație a țării și trebuie să funcționeze și în prezent. Victoria Opoziției în alegerile recente a fost un eveniment providențial, căci dacă el nu s-ar fi produs, România ar fi rămas pentru multă vreme victima unui sistem monopartit, în care partidul la putere s-ar fi identificat tot mai mult cu statul însuși.

Ce vreau să accentuez e faptul că nici victoria în alegeri, în 1996, a Convenției Democratice, nici cea recentă a Alianței D.A. nu se înscriu în schema alternanței la guvernare despre care vorbeam. Ele n-au fost decât premisa (ratată în 1996 și, sperăm, câștigătoare în 2004) unui sistem care să permită alternanța. Opoziția democratică nu a luptat, în toți acești cincisprezece ani irosiți de națiunea noastră, în cadrul unui sistem politic normal, în care forțe diverse, reprezentând diverse straturi ale societății, se confruntă pentru a guverna, ci a dat o luptă disperată împotriva unui gigantic partid-stat, complet opac, ca și precursorul său, PCR, la ideea de pluripartitism. Partidul Social Democrat a fost, în tot acest timp, orice altceva decât un partid social-democrat în sensul adevărat, modern, al cuvântului. El a reprezentat doar un instrument de supraviețuire (și prosperitate) a structurilor de conducere și a celor represive din vechea Republică Socialistă. Repulsia sa pentru pluralitatea politică a fost imediat vizibilă, încă de la încercarea FSN-ului de a se propune ca singurul partid valid în România postrevoluționară.

Prin urmare, pentru ca viața politică din România să intre în normalitate, e nevoie de conturarea fermă a celor doi poli despre care vorbeam. Paradoxal, nu polul social-democrat se va contura mai rapid, ci polul liberal. Aștept de la unificarea preconizată dintre PD și PNL apariția unui partid liberal (Partidul Liberal Român?) pur și simplu, și nu cine știe ce himeră politică. Pentru că eu cred că de nimic nu avem azi mai multă nevoie decât de

un partid liberal puternic și modern, capabil să accelereze economia națională. Se vorbește mult de înființarea (prin această unificare sau prin unificarea unor partide mult mai mici) unui partid „popular”, poate cu o nuanță creștin-democrată. Eu sunt cu totul sceptic în privința acestei noi struțo-cămile politice. Nimeni nu știe, la noi, ce înseamnă un „partid popular”. Tot ce a fost popular la noi a devenit repede populist. În plus, o democrație creștină cu turle ortodoxe în fundal e o idee de-a dreptul dadaistă. Nu de o nouă tulburare a apelor avem nevoie acum, ci de două opțiuni ferme, având în spate două ideologii bine constituite și cu o inserție solidă în social. Avem deja o clasă de mijloc constituită, din ce în ce mai prosperă, pe temelia căreia se poate construi noul liberalism românesc.

Cât despre al doilea pol, cred că alternativa naturală la liberalism este social-democrația, un vehicul mai lent, dar, poate, mai sigur la drum. Nu avem în România, azi, un partid social-democrat. El s-ar putea constitui numai prin desfacerea în bucăți a monstrului numit PSD, prin darea la topit a platoșei sale de obtuzitate comunistă și prin pensionarea patriarhilor săi. Din rămășița sa ceva mai curată și un strop mai modernă, combinată cu oarece transfugi din PD s-ar putea constitui în fine ceva care să aducă a social-democrație. Vă amintiți calvarul unificării liberale? Acela n-a fost nimic față de ce-i așteaptă pe social-democrați. Va fi un proces de clarificare agonic, lent și violent în același timp, căci e-n firea crocodililor să supraviețuiască prin erele geologice și să mănânce și astăzi oameni. Dar un lucru trebuie să devină limpede și pentru tinerii pesediști: cine se aliază cu crocodilii va sfârși până la urmă în colții lor. Nu recâștigarea alegerilor trebuie să fie obiectivul social-democraților (adevărați), ci constituirea cu orice risc a polului social-democrat. Căci, dacă PSD-ul va reveni la putere peste patru ani, social-democrația nu va câștiga, ci, dimpotrivă, va pierde singura ei șansă de a se naște în România.

Să lăsăm deci la o parte aberațiile populare și populiste. Avem nevoie de liberalism. Avem nevoie de social-democrație. Avem nevoie de alternanță democratică între cele două, într-un climat de normalitate politică de care azi, din păcate, suntem încă departe.

24 ianuarie 2005

VÂNĂTOAREA RUȘINII NAȚIONALE

Opinia publică n-ar trebui să treacă ușor, ca peste un fapt divers, peste cea mai rușinoasă și mai cinică faptă din istoria recentă a României: masacrarea barbară, fără nici un fel de justificare etică sau de orice altă natură, a aproape două sute de mistreți pe „veșnicele plaiuri ale vânătorii” de la Balc, deținute de Ion Țiriac.

Totul este aici simptomatic și semnificativ, de la felul în care magnatul a intrat în posesia imensului fond de vânătoare – cu câteva milioane de lei a obținut, total ilegal, o concesiune pe… 49 de ani! – la făptași și la implicațiile asupra imaginii României. Nu ne ajungea că suntem văzuți ca o țară bătută de Dumnezeu. Ni se atribuie acum și obiceiuri barbare, de mult dispărute în țările civilizate. Fiindcă în luminatul Occident perverșii nu mai pot poseda fetițe de doisprezece ani, ei se duc în Thailanda, unde pentru o bucată de pâine le găsesc din belșug. Fiindcă sadicii însetați de sânge nu pot omorî, niciunde-n Germania sau Suedia sau Austria, nobilele creaturi sălbatice din munți, mândria și podoaba fiecărui ținut, ei vin în România, fiindcă aici e satul fără câini al Europei.

Când bufnița albă a fost în pericol în America, pentru ocrotirea a câteva sute de exemplare s-a mobilizat o națiune-ntreagă. Altădată o industrie imensă a blănurilor atât de râvnite cândva de femei, a dispărut pur și simplu, distrusă de luptătorii pentru drepturile animalelor. Numai la noi ursul, cerbul și mistrețul, vânați nu pentru carne, nici pentru blană, ci pentru satisfacția egoistă a unor ticăloși, nu sunt apărați de nimeni. Am văzut la televizor discuții moi și sterile, mărginite la „legalitatea” cumplitului masacru de acum două săptămâni. Dar cine ne va da-napoi cei două sute de mistreți? Cine a-nțeles cât de laș, de inuman, de nedemn e să omori ființe care nu ți-au făcut nici un rău și care sunt total lipsite de apărare în fața armei tale? Cine-a protestat împotriva (că tot vorbim de porcine) scroafelor suite-n copac, care-au uitat de unde-au plecat și se cred acum boieri de viță veche? Cine s-a simțit umilit de înalții funcționari și manageri ai industriilor Europei civilizate care-au venit la noi să ceară nu „pământ și apă”,

ci adrenalină, excitație, imaginea totemică a sângelui vărsat pe pământ, dovedind că omul, chiar şi în costum Gucci, a rămas un animal blestemat, omorâtor de animale?

Dublul Țiriac-Năstase (ce frumos suna pe vremuri expresia asta, cât îi iubeam pe maeştrii tenisului!), dar celălalt Năstase, rafinatul colecționar de artă și ucigașul de animale, se face vinovat azi de o înjosire a imaginii țării noastre fără egal de la mineriade încoace. Pe Ion Țiriac l-am iubit și l-am respectat multă vreme. Ca tenisman, îmi plăcea mai mult decât Ilie, pentru că reprezenta pentru mine rezistența morală, voința neabătută de a ajunge cât mai sus. L-am admirat apoi pentru reușita sa în afaceri, pentru ținuta sa demnă, pentru greutatea și așezarea vorbelor sale. Într-o vreme, în naivitatea mea, vedeam în el chiar un posibil președinte al țării. Cum a putut acest om moral și sfătos să-și murdărească în asemenea hal obrazul cu această vânătoare care numai vânătoare n-a fost? Cât își iubește acest om țara, când a transformat-o într-un bantustan unde încă se mai face comerț cu blănuri de leopard și cu fildeș? L-am auzit spunând la televizor că vânătoarea e „cea mai veche meserie din lume”. Da, când oamenii mureau de foame, trebuiau să vâneze animale. Dar când ucizi de dragul de a ucide, fără strop de compasiune pentru animalele surprinse și înnebunite de groază, pe care glontele intrat în carne le doare cum te-ar durea pe tine, când ucizi zeci și sute de ființe vii fără mustrări de conștiință, asta nu se mai cheamă nici meserie, nici sport, ci viciu pervers, rușinos, înjositor ca beția, ca mersul la curve sau ca jocul de cărți. Nimic nobil în vânătoarea voastră regală. Doar mizerie umană transpirând prin haine și parfumuri și jeep-uri și arme scumpe.

Cât despre Adrian Nastase… Vor înțelege vreodată oamenii amărâți care l-au tot votat, analfabeții, pensionarii, sătenii din fundul Moldovei și-al Olteniei, cât de străin este acest om de ei și de umanitate? Își vor da seama, în sătucurile lor fără canalizare, în apartamentele lor fără căldură, că un om nu poate fi om dacă omoară zeci de porci mistreți într-o singură zi, la o lună după ce a promis în fața unei națiuni întregi că nu se mai atinge de arma de vânătoare? În ceea ce mă privește, acest individ mă fascinează mai departe, ca un abis în care privesc tot mai adânc și mă cutremur tot mai tare.

Invit și implor deci opinia publică, societatea civilă, organizațiile ecologiste și pentru protecția animalelor (și nu în ultimul rând instituțiile statului) să se implice în acest caz rușinos, care, pe lângă multe alte implicații, dezvăluie dedesubturile hidoase ale vânatului de animale sălbatice în România.

31 ianuarie 2005

VREMURI TULBURI

Trăim lunile chinuitoare care urmează întotdeauna unei schimbări a puterii politice, luni de nelinişte şi incertitudine. Asupra noii guvernări apasă încă vie amintirea eşecului din 1996-2000. Toţi ne-ntrebăm: nu cumva se va repeta istoria? Nu cumva se va vedea iarăşi că latura democratică a tabloului politic e slabă şi că nu ştie să guverneze? Nu ne vom declara iarăşi înfrânţi de structurile trecutului? Fiecare mişcare a noii puteri e privită cu emoţia cu care priveşti salturile trapeziştilor deasupra arenei rotunde. Analiştii se grăbesc să condamne primii paşi greşiţi şi să facă previziuni sumbre. Populaţia e sensibilă la cele mai mici semne de scumpiri şi deja a-nceput lamentaţiile: „O să vedeţi unde o să ajungem şi cu ăştia”… Lumea politică românească a fost întotdeauna ca un cazan în fierbere. Nimeni n-a avut putinţa să construiască ceva în timp, în linişte şi cu calm.

Dar parcă niciodată n-am avut un mai puternic sentiment de provizorat, de tranziţie. Parcă totul în jur se destructurează ca să se aşeze altfel. Când omida se-nchide în cocon, tot corpul ei se descompune şi, încetul cu încetul, din masa amorfă încep să se ivească structurile noi ale fluturelui. Speranţa mea e că abia acum, în urma acestei febre a desfacerii şi refacerii, viaţa noastră politică va intra în normalitate.

Daţi-mi voie să nu cred că PSD-ul va rămâne un partid aflat în veşnica umbră a trecutului. Chiar dacă va câştiga din nou latura lui ultraconservatoare, chiar dacă „tandemul” Iliescu-Năstase (sau doar Iliescu, cum e mai plauzibil) va acapara iar partidul, fermenţii schimbării deja sunt acolo şi nu mai pot fi eliminaţi. În cinci ani vom avea, cred eu, un PSD modern, debarasat de vechea gardă şi de imaginea de partid criptocomunist. Un partid mult mai mic şi mai credibil. Pentru el ar fi, în aceste momente, mai bine să-nceapă din interior operaţiunile de clarificare şi purificare, decât ca ele să fie făcute prin loviturile dure ale puterii, deja hotărâtă să-i distrugă supremaţia. PSD are, prin urmare, o soartă paradoxală: cu cât pare mai puternic, cu atât se va dovedi mai slab. Monolitul comunist, cu membrii săi „strâns uniţi în jurul

conducerii unice”, s-a destrămat în câteva zile, în decembrie ’89, de parcă nici n-ar fi fost. La fel se va-ntâmpla cu PSD-ul dacă nu se reformează.

Puterea, pe de altă parte, e la ora aceasta la fel de tulbure. Nu există-n ea decât un singur sâmbure coerent: doctrina liberală. Dar ea nu este adunată la un loc, și nici majoritară. PD e un partid constituit în jurul lui Traian Băsescu, nu foarte diferit de felul cum PSD-ul apare ca partidul lui Ion Iliescu. Sunt partide populiste, fără doctrină clară, cristalizate în jurul unei personalități. UDMR e pentru mine o mare dezamăgire. Mi-e ciudă că am apucat să-l laud acum câteva luni pe Marko Bela, care-a făcut în campania electorală o figură lamentabilă. Nimic modern, nimic ferm și moral în acest partid. Niște oportuniști. Cât despre PUR, aș vrea să mă lămurească și pe mine o dată cineva ce e cu acești oameni în parlament și-n guvern.

Prin urmare, unde e puterea? De unde pot veni coerența și credibilitatea morală cerute de reformă? Este motivul pentru care consider necesară o unificare sub steag liberal a puterii. Mă refer la un liberalism mai larg, „generic”, orientat ferm către valorile europene și către respectul legii, prezent, firește, în Partidul Liberal, dar risipit și între membrii celorlalte partide de la putere. Nu poate exista nici o altă bază pentru unificare.

Partidele trec, deci, deocamdată, printr-un proces anevoios de clarificare. Nu trebuie să așteptăm de la ele, în viitorul previzibil, „schimbarea la față a României”. Există doar două forțe care trag astăzi țara pe drumul progresului: Președinția și Uniunea Europeană. Dacă nu va fi atins de superbia lui Emil Constantinescu și dacă va ține-n limite rezonabile înclinația sa către un anume populism (care e forța, dar și slăbiciunea sa), Traian Băsescu are șansa istorică să devină reformatorul pe care-l așteptăm cu toții. Nimic nu arată, după „înscăunarea sa”, vreo oboseală, vreo dorință de compromis. Sigur că-și depășește uneori atribuțiile de președinte, pe care Constantinescu le-a păzit cu bicisnicie. Dar și aceste atribuții au o anume flexibilitate: instituțiile se adaptează personalității celui care le conduce și le reprezintă.

Cât despre UE (și NATO), cred că aici nu doar suporterii puterii, ci fiecare cetățean va fi de acord cu mine că ghidajul lor – „pilotul automat” despre care

vorbim mereu – ne-ndreaptă, vrând-nevrând, în ciuda metehnelor noastre de toate felurile, pe calea cea bună.

7 februarie 2005

GÂTUL ÎN LAȚ

Un recent sondaj arată faptul că, în primele luni trecute din anul acesta, fostul partid de guvernământ, PSD, a scăzut catastrofal în opțiunile politice ale cetățenilor. Liderii săi sunt, de asemenea, pe o pantă puternic descendentă. Pierderea alegerilor, monumentala greșeală a eliberării lui Cozma, luptele și confuzia internă, vânătoarea cu ghinion a lui Năstase – toate acestea au adus atotputernicul partid de altădată într-o derută totală, într-o pierdere de imagine tot mai accentuată din zi în zi. Dacă duminica următoare ar avea loc alegeri anticipate, PSD-ul ar pierde vreo jumătate din fotoliile de deputați și de senatori. La alegerile pentru postul de primar al Capitalei nu au nici urma unei șanse. Așa stând lucrurile, să vedem ce soluții de redresare au găsit mințile luminate ale partidului.

Nu e greu să le enumeri. Fiindcă nu e greu să numeri până la unu. Ce reformare internă, ce curățare a pegrei îmbogățiților fără margini, ce schimbare de generație? Dar unde vă credeți, stimați tovarăși? Dimpotrivă. La un partid unic, o soluție unică (pe care-o știm din alte vremuri): strângerea rândurilor în jurul conducătorului iubit! Absolut nimic altceva. Al cui partid este PSD-ul? Știu și copiii: al lui Iliescu! Cine l-a condus spre atâtea realizări și înfăptuiri? Iliescu! Pe cine votează nevoiașii satelor și-ai alfabetului? Pe Iliescu, că doar nu l-ar vota pe Năstase, cu pinacotecile lui! Păi? Atunci, mai încape loc de reflecții sau de autoevaluări? Sigur, le facem și pe-astea de ochii lumii, dar până la urmă tot la Iliescu ajungem.

Gabriel Garcia Márquez a scris cândva o carte numită *Toamna patriarhului.* V-o recomand cu căldură. Este vorba acolo despre tristețea cumplită a puterii. Despre faptul că dictatorii sunt cei mai nefericiți oameni de pe pământ. Întreaga lor specie pare a suferi de un soi de melancolie scelerată, de care posesorul carnetului numărul 1 al PSD-ului nu e străin. „Uitați-i zâmbetul și priviți-i doar ochii”, scria Cristian Tudor Popescu. Dar ați observat că în ultima vreme patriarhul nici nu mai zâmbește? I-au rămas, într-adevăr, doar ochii necruțători,

de vasilisc, hotărâți să fascineze în continuare. Ce tandem? Ce președinte executiv? Visele roze ale lui Adrian Năstase vor rămâne doar vise, pentru că Ion Iliescu nu va-mpărți puterea cu nimeni, cu atât mai puțin cu un om despre care el știe sigur ceea ce noi doar bănuim. Evoluția celor doi în următorii ani e mai mult decât previzibilă: bătrânul patriarh își va ruina partidul rămânându-i unic președinte, iar Năstase se va trage, cuminte, tot mai în urmă, asemenea, cândva, lui Mazilu (dacă numele vă mai spune ceva) când a fost întrebat ce-a făcut în ultimii cinci ani. E soarta politicienilor care nu știu să-și apere fundul.

PSD are deci o singură soluție, ca acele animale primitive ce nu pot evolua pentru că s-au acoperit de o carapace. Carapacea PSD-ului este Ion Iliescu. Fără ea, partidul e vulnerabil, dar s-ar putea reforma. Cu ea, adio reformă. Este cea mai proastă soluție cu putință. De fapt, partidul se sinucide adoptând-o. De-aceea mă-ntreb cum pot oameni ceva mai luminați (care inițial au dat și semne că vor o schimbare, ba chiar au amenințat și cu demisia în caz că bunicuța-lup îl va mânca pe vânător) să tolereze situația care se conturează tot mai clar în partid. Mă-ntreb retoric, pentru că știu răspunsul. Și-l știți și dumneavoastră. La PSD n-au aderat oameni de caracter, ci oportuniști (ca să folosesc un cuvânt nobil; cel potrivit e „lichele") puși pe îmbogățire rapidă. Cei câțiva ideologi – precum Gușă – au venit, au văzut și-au plecat. De aceea, PSD este extraordinar de slab ca partid. Nu are valori, nu are idei, nu are nimic în afara scheletului doctrinar, depășit de istorie, al lui Ion Iliescu. Dacă nu ar face din nou zid în jurul lui, cățelandrii și-ar pierde rețeaua de afaceri și relații care i-au făcut bogați. Oricum o vor pierde, dar așa le rămâne măcar un strop de speranță.

Cât despre mine, nu pot fi decât încântat să văd cum gloriosul partid își vâră singur, din nou, gâtul în laț. În felul acesta, „mi-am realizat toate profețiile politice", cum scria Bacovia. Și nu pentru că aș fi cine știe ce clarvăzător, ci fiindcă am înțeles ceea ce mi se pare a fi una dintre legile lui Murphy ale jocului odios al politicii: dintre toate soluțiile posibile pentru rezolvarea unei probleme, orice partid o va alege întotdeauna pe cea mai primitivă.

14 februarie 2005

PREAFERICIȚII

În ultima săptămână am fost de două ori onorat pe tărâmul cultural. De fiecare dată, cu toată decența de care m-am simțit capabil, am respins aceste onoruri. Nu sunt omul care să creeze momente penibile pe o scenă, în fața unui public. N-aș putea să vin în fața microfonului și să refuz un premiu. Sau să contest munca unor oameni. Am preferat să lipsesc sau să plec, discret, de la festivitatea cu pricina. Cu toate acestea, opțiunile mele au fost clare și, ca sa fie și mai clare, le aștern aici în scris.

Muzeul Literaturii Române s-a angajat într-un proiect de largă amploare, finanțat de Comisia europeană, cu participări prestigioase din partea altor instituții din țările Europei. Proiectul se numește EuroLiteraTur și se prezintă ca o expoziție interactivă multimedia. Nimic de zis despre viabilitatea și necesitatea unui astfel de proiect. Mai ieșim puțin din provincialism, mi-am zis când am primit elegantele, impecabilele pliante de prezentare, discul strălucitor, invitațiile făcute la marele ștaif, cum se zice. M-a flatat în mod deosebit invitația de a spune câteva cuvinte la „vernisajul" acestei expoziții virtuale. Totuși, nu m-am dus, și iată de ce.

Am introdus discul în driverul computerului meu și, ca prin minune, pe un fond de purpură, au apărut cuvintele lui Chesterton: „O cameră fără cărți e ca un trup fără suflet." De acord, mi-am spus, și am mers mai departe. O carte virtuală s-a deschis în fața mea, plină de ilustrații și de texte. În fine, fac și românașii noștri ceva mai modern, mai puțin prăfos și pășunist. Intrăm și noi în civilizația multimedia, participăm și noi la dialogul lumii noastre globalizate. Foarte încântat, am mers la listele de autori de azi, la valorile românești pe care le socotim demne de a intra în concertul Europei unite. Acolo, încântarea mea s-a transformat, din păcate, în consternare. Dragi prieteni care v-ați canonit la acest proiect, chiar n-ați observat partizanatul vetust, încremenit în proiect, al listei care vi s-a propus? Academismul ei, în cel mai închistat sens al cuvântului? Chiar credeți că operele tovarășilor Eugen Barbu și Adrian Păunescu ne pot reprezenta în fața Europei? Chiar n-ați avut nici o obiecție la numele lui Fănuș Neagu și al lui D.R. Popescu? Dac-ar fi să ne luăm după canonul

propus aici, am crede că Petru Popescu și Buzura sunt printre cei zece prozatori care contează în ultimii o sută de ani de literatură română. Că după 1950 n-au mai apărut eseiști în România. Că nu s-a mai scris poezie în ultimii treizeci și cinci de ani. Că n-avem nici un dramaturg contemporan. La cei 49 de anișori ai mei sunt cel mai tânăr autor din întreaga listă de scriitori români. Alcătuitorii rușinosului canon nu par să fi auzit vreodată de M.H. Simionescu, de Radu Petrescu, de Brumaru, de Foarță, de Pleșu, de Liiceanu, de Mircea Ivănescu, de Leonid Dimov, de Ileana Mălăncioiu, de Matei Vișniec, de Mazilescu, de Iaru, de Ion Mureșan, de Cristian Popescu, de Ioan Es. Pop, de Angela Marinescu, de Mariana Marin, de Simona Popescu, de T.O. Bobe și de atâția alții mai tineri și decât ei, și care sunt viața vie a literaturii de azi. În aceste condiții, rog să fiu șters de pe o listă pe care-o consider expresia culturii „oficiale”, de carton aurit, de compromisuri cu ceaușiștii și securiștii notorii, listă pe care eu unul n-am ce căuta.

A doua cinste care mi s-a făcut a fost să mi se decerneze premiul Radio România Actualități. Cum nu știam despre ce e vorba, m-am dus la ceremonie. Sala arhiplină. Pe scenă, un taraf cântând cu foc. Am primit o listă cu premianții și, deodată, mi-a fugit pământul de sub picioare. Primul pe listă era Prea Fericitul Teoctist. Al doilea, academicianul Eugen Simion. Urmam eu, apoi Florin Piersic și încă vreo doi preafericiți pe care nu-i cunoșteam. Am șters-o mâncând pământul. Din nou o spun: domnilor, poate am făcut ceva greșit în ultima vreme, poate am dat vreun semn că-mi doresc să fiu bard național sau am scris ceva de bine despre vreun tip cu două mame, naiba știe. Iertați-mă, dar este o neînțelegere. Vă rog să nu mă folosiți împotriva generației mele și a tot ce e bun și nepătat în viața noastră artistică. Dați premii și distincții oamenilor voștri, se vor buluci la ele de n-o să vă vină să credeți.

Să nu ne facem iluzia că o să scăpăm vreodată de crocodilii trecutului. Într-un fel, ca-n lumea vie, ei fac parte din lanțul trofic. Dar acea Europă care finanțează frumoase proiecte de felul EuroLiteraTur a avut grijă să-i închidă în grădini zoologice, cu recomandarea de a nu fi atinși și hrăniți. Noi îi punem încă în fruntea bucatelor și-i exportăm cu tam-tam, ca, după ce ne-au murdărit pe noi, să-i mai murdărească și pe alții.

21 februarie 2005

PE CULMILE CONSACRĂRII

Sunt un om făcut! Câteva vești din țară mi-au gâghilat de curând urechile, vorba lui Marius Chicoș Rostoganul, într-un mod tare plăcut… Prima e că am ajuns foarte mare, pe semne, de vreme ce iluștrii membri ai clasei noastre politice se-ntrec, care mai de care, să arate că au auzit de mine. După Traian Băsescu (pe care neprietenii au căutat să-l încurce la alegeri cu doar două chestiuni: dosarul flotei și dosărașul Cărtărescu), a venit rândul Celuilalt, al Adversarului, cum se zice eufemistic la biserică, recte Adrian Năstase, să-mi azvârle numele în focul luptelor electorale. „Vanghelie nu trebuie să fie la fel de cult ca primarul Parisului sau ca Mircea Cărtărescu”, ar fi declarat el ziariștilor. De unde până unde? Nimic de zis în privința primarului Parisului, cine-o fi el (ca să vezi dovadă de cultură din partea mea…), dar stați puțin: de unde-a auzit fostul prim-ministru de umila mea existență? Și cum de știe el dacă sunt cult sau nu? E-adevărat că m-am străduit în ultimul timp să-i scot pe nas mistreții și felonia, dar asta umăr la umăr cu alte zeci de anonimi simbriași în ale condeiului. N-am avut vreo clipă infatuarea să-mi imaginez că-mi citește mâzgălelile. Până de curând mă cunoșteau doar confrații și criticii. Plus, cel mult, câțiva adolescenți cu capu-n nori. Uite că am intrat și în gura protipendadei…

N-am decât o singură explicație: oamenii politici s-au speriat atât de tare de fioroasa întrebare cu care a fost încolțit Băsescu la nu mai știu ce show: „Ați auzit de M.C.?”, că și-au imaginat că ea li se va pune și lor, mai curând sau mai târziu, ca unică probă de cultură generală. Și s-au grăbit să-mi învețe numele pe de rost, cum fac unii cu grila de concurs când dau „sala” la examenul de șofat. Mai știi păcatul, suprema dovadă de cultură în țara asta tristă o fi devenit „să auzi de Cărtărescu”…

Mai mult: n-oi fi devenit eu ministru al Culturii, nici consilier prezidențial, nici șef pe ici, nici șefuleț pe colo, cum se zvonea. În amărâta asta de viață nu le poți avea pe toate. În schimb, cu numele puțin schimbat (dar sunt obișnuit de când cu librăria Cărturești…), am ajuns ditamai primarul! Cel puțin în simpatica lume imaginară

a sus-amintitului Vanghelie, care, întrebat fiind ce-are de zis în privința declarației lui Năstase, ar fi răspuns: „N-oi fi eu la fel de cult ca domnul primar al Parisului sau ca domnul primar Căldărescu, dar…” Ce ciudat! Și la școala din Colentina unde am predat vreo zece ani pe vremea împușcatului, copiii tot așa îmi ziceau… Ba chiar, la vederea mea (un june subțire, pletos și mustăcios, ce abia făcuse 24 de ani, ducând sub braț ditamai catalogul), strigau din răsputeri pe coridor: „Șase, vine Căldare!”

By the way. Într-o oră de română, cândva pe la-nceputul anilor ’80, pe când mă chinuiam cu niște exerciții de gramatică, intră directoarea târând de mână un țigănuș mic și cu capul mare, ce părea mai curând o maimuțică îmbrăcată. „Adișor, cântă-le puțin și copiilor ăstora”, i-a spus directoarea, zâmbindu-mi cu mari promisiuni în ochi. „A venit cu niște acordeoniști. Toți zic că e un copil-minune. Închipuie-ți, e-ntr-a cincea, dar zici că-i de grădiniță, nu-i așa? L-am dus să cânte prin toate clasele. Hai, Adiță, mai zi o dată, să te-auzim!” Și copilașul a-nceput (cum să-i zic?) o proto-manea de m-a lăsat *bouche bée.* Părea, de fapt, că se micșorează transformându-se-n propria lui voce până ce, la sfârșit, n-a mai rămas din el aproape nimic. Ați ghicit cine era? Cine-ar fi crezut că, în acea neînsemnată sală de clasă, Istoria pusese față-n față două dintre viitoarele VIP-uri ale națiunii? După ce-a cântat de-au zbârnâit geamurile, copilașul s-a șters cu mâneca la nas și ne-a tras un rânjet fericit pe care nu l-am uitat niciodată.

Am făcut această mică evocare fiindcă a treia știre din țară, și cea mai destabilizatoare pentru somnul meu, a fost că însuși Adrian Copilul Minune (rebotezat De Vito) ar fi citat dintr-o carte de-a mea la emisiunea pe care-o ține pe sticlă, la nu știu ce canal de televiziune. Ba chiar ar fi declarat că sunt autorul lui preferat. Ei, după o astfel de istorie să nu te simți pe culmile consacrării în mileniul nostru mediatic? Ce cronici literare, ce premii și traduceri? Asta celebritate, să moară dușmanii mei!

24 martie 2005

OMUL INVIZIBIL

Vara trecută, la ieșirea din Cișmigiu, chiar vizavi de Primărie. Ieșisem la o grădiniță, pe malul lacului, cu câțiva prieteni și acum ne opriserăm acolo, la ieșire, ca să ne mai spunem câteva vorbe înainte s-o luăm fiecare spre casă. Să tot fi fost pe la zece seara, era deja întuneric și arborii foșneau în vântul cald al verii. Pe când sporovăiam cu amicii, am perceput cu coada ochiului un jeep neobișnuit de masiv ce încetinea pe lângă noi și, curând, a oprit în dreptul intrării în parc, la douăzeci de metri depărtare. În lumina fantomatică a becurilor, caroseria îi strălucea auriu, ca o elitră bombată de gândac. Tot cu coada ochiului am văzut câțiva inși coborând din mașină, între care unul în costum alb, încadrat de alți câțiva ce mi s-au părut neobișnuit de înalți. Costumul alb a făcut să sune un clopoțel în mintea mea, și am devenit deodată atent, riscând să pierd vorbele prietenei care-mi vorbea. Până la urmă le-am pierdut cu totul, pentru că, siderat, am văzut că nu mă-nșelasem: era Vadim, fără nici o-ndoială! Îl vedeam prima dată în realitate, și imaginea lui mă surprindea total, nu doar așa cum te surprinde și te șochează orice vedetă de televiziune pe care-o vezi deodată pe stradă. Mare, puțin greoi, cu un fel de sfială-n mișcări, arătând neajutorat, tribunul privea-n jurul său prin ochelari negri, chiar și la acea oră din noapte. Era parcă un mare balon cu formă umană, suflat ușor într-o parte și-n alta de cei din jur. Niște tineri superatletici, în cămăși colorate, îl încadrau. Din mașină coborâse și o fetiță, ce se ținea de brațul unei femei. În jur, pustietate. Eram singurii care asistau la scena spectrală din fața primăriei. «Vadim!» le-am șoptit amicilor, care-au rămas cu gura căscată, văzând și ei, în fine, grupul statuar. Căci asta era. Le-au trebuit celor abia debarcați din jeep vreo zece minute ca să se aranjeze. Mișcându-se ca hipnotizați, cu pași mici, cei vreo șase inși s-au aranjat încetișor într-un fel de formație rituală, un soi de tablou vivant, cu costumul alb la mijloc. O clipă au rămas încremeniți, de parc-ar fi pozat la fotograf, translucizi de la lumina portocalie a becurilor. Vadim scana locul mișcându-și capul ușor de la stânga la dreapta. Ne-a

reperat (o mică gașcă de tipi arătând a rapperi), și-am crezut o clipă că mă privește intens, de parcă m-ar fi recunoscut. Dar nu, privirea i s-a mișcat ca o furnică, mai departe. După momentul de încremenire în formație, toți au pornit, lent, cu hainele fluturând pe ei în vântul nopții, către aleile pierdute-n umbră ale parcului: Vadim, femeia și fetița la mijloc, băieții în cămăși pestrițe pe margini. Niciunul nu vorbea cu ceilalți, înaintau doar ca-n vis (și totuși hotărât, ca un tanc) către parc. Au dispărut pe-o alee, singurul care mai pâlpâia fluorescent fiind costumul cel alb, umblând parcă singur și gol, ca al omului invizibil.

După un moment de stupoare, am început să râdem ca nebunii. «De necrezut!», tot repeta Teo, și-ntr-adevăr secvența nu fusese din lumea asta. Știam că aveam să ne amintim întotdeauna de acel balet spectral, cu atât mai șocant, cu cât părea (dar numai părea) complet nepotrivit cu imaginea sperietoarei naționale, a mâncătorului de unguri și țigani pe pâine, a justițiarului cu mitraliera în brațe, a nebunului care face spume la televiziune. Cel ce ni se revelase în acea noapte era Vadim scutit o clipă de greaua povară a rolului pe care îl joacă de-atâția ani pe scena politicii noastre: un om fără voință proprie, fără personalitate, cu garda jos, cu masca jos, lăsând să se vadă, în loc de chip, un gol cenușiu. Un cabotin obosit care, după sfârșitul piesei în care a conjurat, tunând și fulgerând, cerurile și infernurile, pleacă singur, gârbov, spre casă, pe o uliță dosnică.

Am trăit să vedem ziua în care Vadim, ce părea nemuritor ca Iliescu însuși, și care doar acum câțiva ani câștiga o treime din voturile națiunii, înspăimântându-ne de moarte pe toți, se dă, în fine, deoparte. Nu va mai fi niciodată ce-a fost (și mai mult încă). Îl așteaptă o bătrânețe uzată, de președinte onorific al unui partid anonim. Nebunul regelui a așteptat cincisprezece ani un moment favorabil să se suie pe tron. Dacă s-ar fi suit, ar fi schimbat tichia cu clopoței în chivără tragică a lui Macbeth. Așa, o să doarmă cu ea sub pernă până la adânci bătrâneți. Apoi o va avea gravată pe lespede.

21 martie 2005

DESPRE DREPTUL LA VIAȚA PRIVATĂ

Zilele trecute, unul dintre cei mai vechi și mai dragi prieteni ai mei a fost înfățișat publicului, în paginile unui tabloid, într-o ipostază șocantă: mai multe fotografii cu el gol, angajat în scene de sex homosexual etc. Fotografiile au fost făcute, cele mai multe, de însuși protagonistul, cu un aparat digital, în oglindă, și etalate apoi pe o pagină net privată. De acolo au fost copiate de o persoană necunoscută și trimise, nu se știe în ce scop, ziarului respectiv. Bietul meu prieten a fost, astfel, „demascat" (el, care n-a purtat niciodată o mască) și supus batjocurii publice, ceea ce, în România, înseamnă, de obicei, a fi supus batjocurii unora mult mai răi și mai păcătoși decât tine. Opinia publică, în rândul intelectualilor – colegii celui cunoscut ca un excepțional critic de film – i-a fost favorabilă. Solidaritatea cu cel expus la stâlpul infamiei a fost neechivocă și spontană.

Povestea e, în felul ei, exemplară și ar putea fi un punct de plecare pentru o discuție care, ca atâtea altele, întârzie în spațiul cultural românesc. În general, în România, problemele etice delicate sunt tranșate brutal, emoțional, prin vocile autoritare ale „liderilor de opinie", cei mai mulți gazetari. S-a văzut acest lucru, de curând, în cazul Adrianei Iliescu, s-a văzut, mai demult, în cazul manualelor școlare alternative, în care în discuție era pluralismul punctelor de vedere asupra istoriei și culturii naționale.

În cazul amicului meu expus gol în presa cotidiană există două astfel de probleme, pe care, fără să am vreo intenție neghioabă să le soluționez în pătrățelul de hârtie ce mi-e dat aici, aș vrea măcar să le arăt cu degetul și să le propun unei discuții publice. Prima privește dreptul la viața privată. În toate culturile umane a existat și există un spațiu interzis privirii publice, în care are loc, între multe alte lucruri, viața intimă a corpului nostru: sexualitatea, excreția și, de multe ori, nașterea, agonia și moartea. În cultura de tip european în care trăim azi, individul are *dreptul* la intimitate („privacy") și *datoria* de a respecta intimitatea celuilalt. Din acest punct de

vedere, e indiferent dacă actul prezentat în fotografii era homosexual sau heterosexual. Câtă vreme partenerul tău e adult și consimțitor, spațiul privat poate implica orice formă de sexualitate. Nimeni nu are dreptul să facă publice niște documente private (jurnale intime, fotografii etc.) fără consimțământul autorului, așa cum nimeni nu are dreptul să fure ceva care-ți aparține. Într-adevăr, dreptul la intimitate e strâns împletit cu cel la proprietate. În lumile totalitare ele dispar amândouă deodată.

A doua problemă, firește, ține de homosexualitatea însăși. Au apărut și la noi organizații *gay* (sau de lesbiene), cărți cu un conținut *gay,* dar nu există încă o dezbatere publică serioasă în privința *atitudinii* societății față de această formă a sexualității – și, până la urmă, a *normalității* umane. Homosexualul rămâne, pentru majoritatea societății românești, un „poponar”, un monstru hidos. I se asociază sadismul, pedofilia, poate chiar satanismul. Biserica îl respinge și doctrinarii naționali îi consideră „viciul” „străin obiceiurilor poporului român”. Oricât de valoros ar fi pe plan intelectual, oricât de folositor societății ca profesionist, el rămâne stigmatizat, alogen, neintegrabil. Un paralelism cu imaginea evreului se impune și e cât se poate de grăitor.

Nu vreau să spun prin asta că opinia publică românească e primitivă și intolerantă în sine. Ea este așa din lipsă de informare, din lipsa unei educații adecvate, modern europene. Omul de pe stradă nu știe mai nimic despre homosexualitate și, în general, despre sexualitatea umană. Reacțiile sale, cam ca în toate domeniile, nu sunt individuale, bazate pe deliberare interioară. El reacționează de pe poziția unui membru al unui grup majoritar și „legitim”. Numai forma lui de naționalism, de sexualitate, de credință religioasă etc. e legitimă, pentru că e împărtășită de toată lumea din jur (în afară de câțiva monștri, firește). A fi în rândul lumii, a fi ca toată lumea, iată o normă socială care, funcțională în societățile arhaice, e mult mai puțin potrivită lumii moderne de azi.

Nu m-au „dezgustat” și nu m-au îndepărtat deci de vechiul meu prieten pozele din ziar, deși nu-i împărtășesc preferințele sexuale. Pentru mine, el rămâne omul delicat, plin de ingenuitate și umor, „snobul” autoproclamat și asumat cu alintare, cel ale cărui păreri le citesc înainte să

merg la un film. Tot restul e viață privată și se cade (s-ar fi căzut) să rămână sub pecetea tainei.

28 martie 2005

CUM VOTEAZĂ BĂTRÂNII

Conform statisticilor, marea majoritate a pensionarilor din România a votat, de la Revoluție încoace, cu Ion Iliescu și cu PSD-ul (în diversele sale avataruri). Nu sunt singurii care-au votat astfel. Alături de ei, electoratul acestora din urmă mai constă în locuitorii din mediul rural și din cei cu studii sub-medii. Evident, ei reprezintă, luați împreună, zona conservatoare (până la „reacționară”) a societății românești. Pentru fiecare dintre cele trei categorii – care, pe anumite segmente, se suprapun – există explicații clare ale acestei opțiuni electorale. Cei din mediul rural au trăit întotdeauna cu o viteză mai mică decât cei din orașe. Informația s-a difuzat mai lent și mai părtinitor, spațiul de manevră ideologică a fost mai mare. Toate populațiile rurale din lume sunt conservatoare. Dar ele sunt o reminiscență, în continuă diminuare, a unei alte civilizații. Cei cu studii inferioare, pe de altă parte, suferă de o lipsă cronică de orizont politic, ceea ce duce la o restrângere drastică a opțiunilor. Și cum opțiunile cele mai rezistente sunt și cele mai primitive (naționalism, totalitarism, regim patriarhal etc.), consecințele sunt evidente.

Bătrânii din România actuală sunt cei care-au purtat în spate cei peste patruzeci de ani de comunism. Schimbarea sistemului social i-a prins în copilărie sau în adolescență, așa încât ei au fost de la început lipsiți de vreo posibilitate de comparație sau de continuitate cu lumea liberă. Continuitate nu putea fi, pentru că, până în anii ’50, toată clasa politică și intelectualitatea românească necooperantă fuseseră anihilate. Contactul cu Occidentul fusese tăiat la rândul său și a rămas tăiat, fundamental, pe tot parcursul perioadei comuniste, în ciuda unor momente de liberalizare. Regimul în care actualii pensionari au trăit în comunism a fost unul de pușcărie pe viață. Cei mai mulți proveneau din mediul rural, căci 70 la sută din populație, la sfârșitul războiului, trăia încă în acest mediu. Aduși în orașe și băgați în fabrici, ei n-au încetat să fie, de fapt, niște țărani. Îndoctrinați, fără nici o altă hrană spirituală decât tot felul de cursuri scurte despre istoria partidului unic, foarte

mulți au crezut sincer în noua religie. Unii au susținut-o activ, ca „practicanți”, alții, cei mai mulți, i s-au supus formal. Chiar și cei care au păstrat un bun-simț țărănesc, au pierdut pe parcurs speranța că s-ar putea face ceva. Și pentru intelectualitatea românească de vârf comunismul părea veșnic, darmite pentru acei oameni simpli. Nenumăratele atrocități ale comunismului provin și din faptul că au fost investiți cu putere de decizie oameni de bună credință, dar înzestrați cu o viziune primitivă asupra lumii, oameni mutilați, „mancurtizați” încă din adolescență de câțiva fanatici. Ei au comis ticăloșii tot mai mari fiind convinși de justețea, pe termen lung, a politicii partidului. Firește, ei au fost cei care-au pus în practică teoria comunistă, pentru că ei sunt, de fapt, „oamenii de tip nou”. În privința lor, propaganda a reușit dincolo de orice îndoială. Nu contest că foarte mulți sexagenari și septuagenari din România sunt dominați încă, la această oră, de o mentalitate comunistă.

De aici însă până la a-i condamna pentru votul lor și a-i vedea ca pe niște ghiulele legate de picioarele României e un drum lung. Înainte de a-i vedea pe bătrâni ca pe purtătorii germenilor comunismului, trebuie să ne aducem aminte că ei le-au fost inoculați de alții, ca unor oameni făcuți prizonieri și infestați cu o boală ucigătoare. Nu poate fi aici vorba de vină. Înainte de a fi responsabili de oroarea vechiului sistem, bătrânii sunt fără-ndoială cele mai nefericite victime ale sale. Cei care-i condamnă nu știu ce-nseamnă să fi trăit în înspăimântătorii ani ’50, când problema nu era o viață mai bună, ci pura și simpla (și uneori imposibila) supraviețuire, și nici ce-nseamnă să știi sigur că vei muri în aceeași lume cu gratii la ferestre.

„Vina” acestor oameni este o vină „obiectivă”, pentru că ei, în masă, nu ar fi putut-o evita. Victime ale trecutului, ei au devenit și victime (cele mai evidente prin sărăcia lor extremă) ale prezentului nostru în tranziție. Votul lor este o povară istorică a propriului nostru trecut (exploatată cu abilitate de forțe politice retrograde). Chiar dacă are consecințe catastrofale pentru noi toți, el nu le poate fi reproșat, cum nu poți reproșa că nu vede unui om rămas orb de pe urma unui tragic accident.

Bătrânii noștri sunt ca un părinte bolnav care trăiește în casa noastră. El ne dezechilibrează bugetul și-n plus ne sâcâie cu idei absurde și depășite, dar e totuși părintele nostru și, cum a fost el, s-a chinuit să ne crească. Cred că

datoria noastră umană și creștinească e să-i asigurăm o bătrânețe liniștită.

11 aprilie 2005

CE HALIMA!

„Ce-a urmat a fost o halima-ntreagă!”, auzi pe câte unul exclamând. Omul înțelege prin „halima” o poveste lungă, încurcată și neverosimilă, dar totuși adevărată. Cei mai mulți care folosesc expresia nu știu că „Halima” e numele vechi al culegerii de basme arabe „O mie și una de nopți”, fantastică împletire de istorii desfășurate noapte de noapte de Șeherezada în patul califului Harun-al-Rașid. Citeam și eu cele n-șpe volume din BPT ale culegerii sub pătură, cu lanterna, pentru că ele erau cam prea pline de „zebburi”, de „susan descojit” și de „făcură ce făcură” pentru ca părinții mei să mi le permită. Nu știam pe-atunci că după anul 2000 lumea avea să se transforme într-o vastă „halima”, o poveste cu arabi, cu mulți arabi, cu încă și mai mulți arabi, care-și țin, în noul basm, zebburile acasă, în schimb exhibă în public kalașnikovuri și batoane erecte de dinamită. Și nu știam, mai ales, că un crâmpei din această mare și încurcată poveste de finanțe, sure și sânge avea să aibă loc chiar sub nasul meu, în pașnica și mândra Românie, în orașul în care cuvântul „arab” se-ngemăna până de curând pentru mine doar cu „șaorma” și „Spring Time”. Acum se-ngemănează cu Iliescu și Hrebenciuc.

A o mie și doua noapte, bonus la culegerea amintită, ni se povestește astăzi, iar noi o ascultăm cu sentimentul cuiva în fața căruia se ridică o trapă din parchetul pe care calcă zilnic, unde zărește o groapă colcăind de balauri și scorpii scuipând bale de foc. Cum, au fost mereu acolo, sub picioarele noastre?

Povestea spune cam așa: au fost o dată mii de studenți arabi pe la stomatologie și la alte facultăți inofensive. Bună parte din ei erau studenți doar cu numele, în realitate ocupându-se cu alte fleacuri ca instrucția de comando în tabere secrete, propaganda pentru cauza palestiniană (eu însumi am primit o vreme broșuri de-ale lor în cutia de scrisori) etc. La revoluție, câțiva au și aplicat cele învățate. Nu vreau să spun că teroriștii au fost arabi: nu, aproape sigur au fost români ca și noi, din trupele speciale ale armatei. Câțiva însă, dintre care singurul pe care eu l-am văzut față-n față și pentru care pot depune mărturie, au fost sigur arabi, acționând poate pe cont propriu. După revoluție ei s-au pus pe

afaceri. Relațiile strânse cu Securitatea le-au folosit cu prisosință, și cum securiștii s-au strâns în PDSR, foștii stomatologi s-au dus buluc și ei spre acest partid care-a adunat cu sârg, în cincisprezece ani, tot puroiul națiunii. Atât de mulți s-au adunat la borcanul cu miere, încât abia dacă a mai fost loc, în complexul economico-politic-mafiot, de câte-un românaș verde acolo, ca Triță Făniță, Hrebenciuc, Năstase sau Văcăroiu. Afacerile creșteau, contrabanda și evaziunile mergeau strună, banii se vărsau în visteria partidului, găseai de la o vreme stomatologi peste tot, până și-n aeronava prezidențială (Ion Iliescu, nu-i așa, chiar la cei 45 de ani ai lui, ar fi putut avea pe neașteptate vreo problemă cu dinții…), ce să spun, arabescurile din covor se-ncurcau tot mai mult cu scoarțele oltenești. Sub ochii blânzi ai fostului președinte buba s-a umflat tot mai tare și iată că acum a crăpat într-o apocalipsă de miesme pestilențiale.

Nu am nici un sentiment negativ pentru arabii din România sau de aiurea. Printre ei sunt și oameni adevărați, și javre sinistre, ca și printre noi. Unii dintre ei sunt, desigur, oameni cinstiți care fac afaceri cinstite. Dar corupții lor și-au dat mâna cu corupții noștri într-un ghem inextricabil de venalitate. Din care încă nu știm decât suprafața. Căci „rechinii cei mari”, „mai presus de orice bănuială”, cum spunea Traian Băsescu de curând, abia urmează să fie deranjați. Români, arabi sau extraterestri, toți trebuie să plătească până la ultimul bănuț. Pare cumplit de greu să cureți grajdurile lui Augias, mai ales când aparatul tău juridic e departe de a avea degetele neunse de baia de aur și jeg din Halima. Și când nici presa, nici televiziunile, nici parlamentarii până la cel mai înalt nivel n-au refuzat să se-nfrupte din banii mototoliți și slinoși ai contrabandiștilor. Dar cu o hotărâre neclintită faptul nu e imposibil. Măcar să reducem gradul de infestare de la zece hrebenciuci la doar șapte, cum scria cineva, sau de la zece hayssami la doar cinci, și tot ar fi ceva.

18 aprilie 2005

IEȘIREA DIN COȘMAR

Ar trebui să ne retragem trupele din Irak ca urmare a ultimatumului dat de teroriștii care-i dețin pe cei trei ziariști români? Această întrebare nu se poate pune la rece și nu poate fi discutată cu calm. Aproape orice poți spune în situația de față se reduce la un țipăt de frustrare și de agonie, pentru că nu trăim în acest moment o dramă (ca un impas politic ce s-ar putea negocia), ci o tragedie. Într-o tragedie nu există căi de a evita nenorocirea. Orice răspuns ai da, el se dovedește aberant și inacceptabil. Este motivul pentru care oamenii renunță să abordeze întrebarea frontal, preferând s-o desfacă în părțile ei componente: e bine să avem trupe în Irak? E bine să cedezi unui șantaj politic? E mai prețioasă viața unui cetățean decât politica de stat (sau decât orice altceva)? Aceste întrebări însă au legături foarte îndepărtate între ele și practic nici o legătură cu nevoia de a lua o decizie rapidă în situația concretă din teren.

De fapt, situația concretă e inanalizabilă, căci se reduce la propria ei enunțare. Ce se întreprinde concret nu mai sunt nici măcar negocieri (fiind vorba de un ultimatum), ci chestiuni de logistică: păstrarea contactului cu răpitorii, localizarea lor în teren, proceduri curente, cât se poate de practice în astfel de situații. Nimeni nu-și mai pune problema vreunei legitimități morale, politice sau de altă natură. Cum îi scoatem vii de acolo? Iată tot ce contează.

În astfel de împrejurări se arată (sau se nasc, dacă nu existaseră deja) idealiștii, umaniștii, pacifiștii necondiționați. Ei cer statelor să se retragă din orice conflicte în numele unei ideologii a iubirii. Orice război e rău, prin urmare el nu trebuie purtat. Nici un preț nu e prea mare pentru evitarea lui. Cei ce gândesc astfel, pacifiștii britanici ce refuzau războiul contra lui Hitler, beatnicii americani care cereau retragerea trupelor din Vietnam, adversarii tot mai numeroși ai prezenței americane în Afganistan și Irak se adună și demonstrează pentru valori ce li se par certe și indiscutabile, în afara judecării lor într-un context de politică reală. Istoria a arătat că toți acești oameni mânați de sentimente nobile

au greşit întotdeauna, de fapt i-au ajutat nepreţuit pe Hitler, pe comuniştii vietnamezi sau pe teroriştii arabi. Ce-nseamnă, în situaţia ziariştilor răpiţi, să urmezi retorica nonviolentă şi antirăzboinică (mixată cu un antiamericanism de dată recentă în România)? Nici un fel de garanţie că ostaticii vor fi eliberaţi, în schimb o confirmare a eficienţei răpirilor de persoane, un semn cert de slăbiciune a unei naţiuni moderne în faţa unor grupuri ce dispreţuiesc viaţa umană (căci să nu uităm: nu statul nostru, ci teroriştii pun viaţa ziariştilor noştri în primejdie), o moarte simbolică pentru noi toţi.

Statul are datoria să negocieze răbdător viaţa cetăţenilor săi aflaţi în pericol, chiar şi în condiţii inacceptabile politic. Să examineze atent chiar şi şantajele cele mai murdare. Să facă absolut tot ce-i stă-n puteri pentru salvarea celor ameninţaţi. Dar nu chiar cu orice preţ. Privind puţin mai departe de lungul nasului, chiar şi cetăţeanul cel mai împăciuitorist poate vedea că unele târguri au consecinţe atât de catastrofale, încât ele pur şi simplu nu se pot face. Teroriştii pot cere în definitiv orice. Ei sunt în afara oricărei legitimităţi şi a oricărui joc politic. Statele care cedează o dată vor ceda întotdeauna, ceea ce, într-o lume interconectată, în care pur şi simplu nu poţi fi neutru, e o catastrofă inacceptabilă. Discuţia legitimităţii prezenţei trupelor internaţionale în Irak e o cu totul altă problemă, care nu poate fi analizată cu sabia deasupra capului.

Cum să spui toate acestea părinţilor, soţilor şi prietenilor celor răpiţi e însă cu totul altceva. Cum să explici populaţiei, care reacţionează emoţional, că ai permis să fie omorâţi trei conaţionali – şi asta e cu totul altceva. Nu există ieşire, e o tragedie şi pentru ziarişti, şi pentru negociatori, şi pentru noi toţi, românii. Istoria e adesea „un coşmar din care nu mă pot trezi”, cum scria Joyce. Nu pot decât să sper din tot sufletul ca ziua de azi, la expirarea ultimatumului, să aducă nu jale, ci uşurare şi bucurie în inimile tuturor.

25 aprilie 2005

VIERII MINȚII

Lumea culturală românească e, azi, un loc trist. Nu prea mai produce cine știe ce capodopere și nici nu prea mai are intuiția propriului ei loc în lume. În schimb, e bântuită de tot felul de războaie ideologice, de scandaluri care nu se mai termină, de stafii interbelice, transoceanice, de dreapta, de stânga, de tot felul de gogorițe. Dacă te-ai lua după ce citești prin reviste, ai crede că spațiul nostru cultural mișună de fasciști sau de neocomuniști (de sorginte americană), „boieri”, respectiv „oieri” ai minții, când, de fapt, în afară de câțiva rătăciți – căci nu există codru fără uscături… – nu mișună decât de o mediocritate endemică, uniform răspândită, la fel de tristă în toate căsuțele și căsoaiele ideologice. Căci, pe când boierii și oierii își trag reciproc la fluierul piciorului spre bucuria galeriei, mazilindu-se și bălăcărindu-se de toată frumusețea, din pegră se întrupează, ca Electra din jale, o a treia categorie, care de fapt le-a precedat pe primele și va continua să existe și după ce bătăliile lor se vor stinge. Sunt nemuritorii vieri ai minții, grăsunii care pun slănina de-o palmă pe ei din lăturile mediocrității și-ale ticăloșiei generalizate. Ei sunt adevărații și eternii învingători ai culturii românești, ei, pe care nimeni nu se-ngrijește să-i combată, ei, cei fără ideologie, căci nu au idei, fără o etică, fiindcă nu au nimic sfânt, fără operă, căci numai la scris nu le stă mintea. Cei ce se cațără, discreți, până pe culmile nerușinării (ce coincid cu funcțiile înalte și bănoase), sprijinindu-se pe scriitorașii, pictorașii sau sculptorașii de doi bani care-i votează mereu disciplinat și democratic. Din umili sprijinitori de pereți îi vezi deodată cățărați în vârf pe la Televiziune, pe la Radio, prin Academie, pe la uniunile de creație. Apa trece, trec până și pietrele, dar ei rămân ca să ne aducă aminte în ce cultură și-n ce timpuri trăim.

De ce nu m-a mirat că Eugen Uricaru, președintele însuși al Uniunii Scriitorilor, s-a dovedit un informator al Securității, însărcinat cu urmărirea Doinei Cornea? Păi nu-l știam eu pe Uricaru? Nu m-am certat de-atâtea ori pentru el cu prieteni, scriitori adevărați, care lucrau cu el și-i luau apărarea? N-am fost cu toții martori la rotunjirea

sa excesivă o dată cu cocoțarea în înaltele funcții? N-am văzut toți, fără nici o reacție, cum acest învârtit de partid, stat și Securitate cumulează salarii exorbitante pe posturi decorative, la Televiziune, la Uniunea Scriitorilor, în Ministerul de Externe, încât puteai crede că are darul ubicuității? Cine ne-a pricopsit cu mediocritatea asta cumulardă? Ce caută el în elita culturii românești? Nu există cineva care să-i fi citit vreo carte. La Uniunea Scriitorilor a profitat de viciile fundamentale de gândire pe care se sprijină această instituție – stranie ca un triceratops în mijlocul unei artere de circulație – : populismul ei, moștenirea ei comunistă, incapacitatea de reformare, ca să-și construiască un fief de baron cultural pe care orice baron pesedist (dar pesedist e și Eugen al nostru, căci ce-ar putea fi altceva?) l-ar invidia. Oameni buni, stați strâmb și judecați drept: ce comunitate de scriitori din lumea largă – în afară, poate, de cei din Coreea de Nord – mai poate avea pretenția nu doar să-i adune, dar să-i și legitimeze pe toți scriitorii dintr-o țară? Și care-și mai trage sursele de venit dintr-un cazino (o afacere întotdeauna dubioasă)? Și cine mai dă pensii la mii de inși care nu le merită nici în vis, fiind scriitori doar cu carnetul de membru US, pensii care nu sunt altceva decât mită electorală? Am cerut și cer mai departe Ministerului Culturii și tuturor factorilor de decizie regândirea uniunilor de creație – mergând chiar și până la desființarea lor – pentru că ele se dovedesc tot mai mult medii populiste, care favorizează ascensiunea unor impostori în posturile de conducere.

La ultimele alegeri pentru funcția de președinte al Uniunii Scriitorilor, Eugen Uricaru l-a învins pe Nicolae Manolescu, fapt uluitor pentru oricine are un dram de bun-simț și cunoaște cât de cât situația culturii românești. Asta însă nu a părut să dea de gândit nimănui, pentru că, nu-i așa, Bogdan Lefter sau Patapievici erau inamicii publici. Cui să-i pese că un submediocru a pus mâna pe scriitorimea românească? Astăzi se arată fața hidoasă a întregii afaceri: spre rușinea lor, scriitorii români au fost conduși ani de zile de un informator al Securității, lucru știut probabil de mulți alții, care au tăcut, complici sau intimidați.

Ce spectacol trist! Zi de zi sunt împroșcați cu noroi puținii oameni valoroși rătăciți în lumea noastră care nu-i merită în nici un fel, iar în acest timp sunt lăsați să

prospere, să sugă tot ce se poate suge, chiar și din piatră seacă, chiar și din mocirlă și zoaie, inși care-ar trebui de fapt să îngâne, trași afară de lanț din vizuină, litania trădătorului dac: „În nemernicia mea…”

2 mai 2005

MARELE ȘLEM…

Așadar, vin până la urmă americanii. E drept, cu o mică întârziere de jumătate de secol, dar, vorba ceea, mai bine mai târziu decât niciodată… Vom avea baze pe teritoriu, trupe cantonate, îi vom vedea pe străzi pe pușcașii marini, ceea ce, din punctul de vedere al securității naționale, ar fi minunat, dacă războaiele actuale s-ar purta numai cu submarine, rachete, elicoptere și alte dispozitive *high-tech.* Din acest punct de vedere vom fi sub umbrelă. Efectul pervers va fi însă că, cu cât vom fi mai apărați într-un război convențional, cu atât vom deveni o țintă mai dezirabilă în noul tip de război, cel în care sofisticarea tehnologică extremă nu poate face față celei mai simple și mai primitive arme de care dispune omul: disprețul față de propria sa viață. Grupusculele de fanatici, insurgenți, teroriști, patrioți sau cum vrem – sau vor ei – să-i numim nu pot fi oprite de bazele militare, dimpotrivă, sunt atrase de ele ca muștele de miere. Nu ne vor invada ucrainenii, rușii sau turcii (chit că nu prea visau ei să ne invadeze, oricum), dar vom fi tot mai penetrați de comandouri înfuriate de colaborarea noastră cu Imperiul Satanei. În consecință, măsurile de securitate vor trebui enorm amplificate pe tot teritoriul țării. Și, oricât ar fi de întărite, nu vor putea împiedica producerea de atentate. Iată unul dintre riscurile amplasării bazelor americane pe teritoriul românesc.

Al doilea risc ține de orgoliile europene. Vestul Europei e în bună măsură, tradițional, antiamerican. Plictisit de încontrările cu francezii și cu germanii, Donald Rumsfeld a avut imprudența să împartă Europa în două zone opuse: „vechea Europă”, adică Occidentul împotmolit într-o gândire desuetă, și „noua Europă”, țările din Est, mai apropiate de o democrație în spirit american. Ferma opțiune proamericană a actualei puteri de la București nu e de natură să facă integrarea europeană mai ușoară. Dimpotrivă, produce iritare în Vest. Există un conflict de interese pe multiple planuri între opțiunea americană și cea europeană a României, un

joc extrem de îngust și de periculos, de care guvernanții actuali sunt, de altfel, cât se poate de conștienți.

Trivializez și nu prea discuția dacă mă refer și la un al treilea efect pervers pe care l-ar putea avea contactul nemijlocit al populației românești cu militarii americani. George Orwell scria că în timpul celui de-al doilea război mondial, când Londra era bombardată de rachetele teleghidate germane, populația britanică nu avea sentimente antigermane. Hitler era cel mult subiect de bancuri obscene. În schimb, englezii îi urau de moarte pe aliații lor, americanii, cantonați pe teritoriul britanic. Și era cumva de-nțeles. Un soldat american primea de cinci ori solda unuia britanic. Mai bine hrăniți, mai prosperi, pușcașii marini erau răsfățații femeilor londoneze, motiv de nenumărate conflicte locale. Toate acuzațiile pe care le auzim acum la adresa americanilor: că ar fi inculți, agresivi, lipsiți de tradiții, prizonieri ai unei culturi pop pe care o revarsă asupra întregii lumi, erau deja proferate de englezi în anii ’40. Românii, ca și ceilalți estici, au fost în general filo-americani. Pentru ei, America a fost în toată perioada comunistă, un mit, al libertății și democrației exemplare, „cea mai bună lume posibilă”. Dar când românii vor veni prima dată în contact direct și masiv cu fiii unchiului Sam, e greu de spus dacă naționalismul, invidia, suspiciunea, diferențele culturale nu-și vor spune cuvântul. Deja se conturează în lumea intelectuală românească un curent antiamerican. Puțin va lipsi ca el să nu penetreze în straturile adânci ale populației. Nu mă-ndoiesc că vom avea și noi demonstrații cu „Americans, go home!” și militanți pacifiști blocând convoaiele de camioane militare.

Toate aceste riscuri, și altele pe care, ca nespecialist, le ignor, și le asumă noua conducere de la București când permite amplasarea bazelor militare americane pe teritoriul României. O face cu un curaj și o hotărâre demne în sine de respect. Aş zice că la un astfel de joc politic trebuia să ne aşteptăm de la preşedintele Băsescu, politicianul care a preferat întotdeauna un stil agresiv, riscat până la absurd uneori, dar, până acum, câştigător de fiecare dată. El ar putea, prin acest gen de lovituri oportuniste, ajutate din plin de contextul internațional, să realizeze pentru România „marele Șlem” aproape imposibil de imaginat printr-o politică externă „rațională”: integrarea europeană și, în același timp,

solidaritatea fără obedienţă cu singura mare putere rămasă astăzi în lume, Statele Unite ale Americii.

9 mai 2005

UNIUNEA SCRIITORILOR LA RĂSCRUCE

Să mă ierte distinșii cititori dacă revin, după numai două editoriale, la o problematică pentru dumnealor, poate, anodină, pentru mine însă interesantă, pentru că privește propria mea „meserie”. E vorba de destinul și situația prezentă a Uniunii Scriitorilor din România. Încă mai fac parte din această organizație, deși de zeci de ori am vrut să-mi dau demisia în ultimii ani. Dacă nu mi-am dat-o până acum, a fost din sila de a o depune în mâinile președintelui Eugen Uricaru (în fine celebru azi sub numele de Udrea). Azi, dilema mea în privința demisiei pare a se rezolva de la sine: Uniunea Scriitorilor, în forma ei actuală, își trăiește ultimele zile.

Cu un președinte bănuit a fi fost turnător al Securității, cu una dintre principalele clădiri din patrimoniu – casa Monteoru – revendicată de foștii proprietari, cu o afacere extrem de încurcată ca mijloc de trai – cazinoul de la casa Vernescu –, cu o vilă de la Neptun în curs de vânzare, cu o situație financiară de o dezordine incredibilă, cu un hotel pe jumătate ridicat fără o situație clară a apartenenței lui, cu datoriile din trecut ale scriitorilor (milioane de euro în bani actuali) necontabilizate, Uniunea Scriitorilor trăiește azi scadența tuturor datoriilor neplătite la timp. Datorii morale, organizatorice, financiare. E de necrezut că o instituție a intelectualității noastre, a unora dintre cei mai civilizați membri ai societății românești, a refuzat, timp de cincisprezece ani, orice autoevaluare critică și orice încercare de reformă. Au fost oare scriitorii atât de obișnuiți cu statutul lor în comunism încât nu au mai observat, nici cei mai critici dintre ei, că trec într-o lume nouă cu o instituție flagrant învechită? S-au agățat atât de tare de privilegiile lor de altădată încât să nu mai observe că, vorba ardeleanului, „așa ceva nu poate să existe”? Repet în pustiu, de cincisprezece ani încoace: Uniunea Scriitorilor e o instituție de la început și fundamental nedemocratică. Gândită în trecut ca instrument politic, după model sovietic, o astfel de Uniune reunea toți scriitorii dintr-o țară „socialistă”, pentru a putea fi

controlați de partidul unic. Numai apartenența la ea îi valida pe scriitori ca scriitori. Caracterul monolit și exhaustiv al unui astfel de „sindicat” corporatist este cât se poate de tipic pentru o instituție a unui stat totalitar. După revoluție, noile statute au confirmat, în loc să reformeze, situația, care acum, din monstruoasă, devenea grotescă: nu te poți numi scriitor dacă nu ești membru al Uniunii. Nu poți lua un premiu al Uniunii dacă nu ești membru al ei. Nu poți face parte și din alte organizații asemănătoare. Pe de altă parte, nimeni nu a fost scos din rândurile Uniunii pentru colaborare cu vechiul regim sau pentru nulitate profesională. Aceste vicii esențiale, definitorii ale acestei organizații anacronice au generat, cum era de așteptat, corupție, arivism, lichelism la toate nivelele ei. După chipul și asemănarea președintelui recent demisionat, mai toți liderii locali s-au transformat în baroni atotputernici, tăind și spânzurând în filiale.

Oare de ce ne amintește acest sistem clientelar, endemic în Uniunea Scriitorilor? Oare e întâmplător faptul că ultimul festival de literatură de la Neptun s-a petrecut „sub înaltul patronaj al primului-ministru Adrian Năstase”? Oare nu cumva același prim-ministru pe atunci la putere a dat (din buzunarul propriu?) acum un an un miliard de lei pentru scriitori, dezgustătoare – și reușită – încercare de a le cumpăra conștiințele? Și nu cumva, în toate împrejurările, Eugen Uricaru s-a comportat ca un servil om al fostei puteri, care l-a recompensat cu înalte și bănoase posturi în Ministerul de Externe, la radio, în toate fiefurile PSD? Căci până la urmă firele duc tot aici, ca toate firele corupției românești din ultimul deceniu.

Poate că la conducerea Uniunii vor veni acum, în urma alegerilor, oameni noi, dornici de schimbare. Îi avertizez că nu vor putea face nimic până când nu vor asana complet putreziciunea financiară a acestei organizații și până nu vor găsi vinovații derutei morale a scriitorimii noastre. Până nu vor înțelege că a fi scriitor înseamnă a scrie literatură de calitate, atestată de experți și de public, și nu a avea două sau trei cărți publicate. Până nu vor accepta să fie doar o asociație profesională, în concurență liberă cu altele de același fel. Până nu vor înțelege că finanțarea nu ți-o dau „patrimoniul” sau mitele politice, ci concursurile de proiecte. Până nu vor învăța să gândească modern, european, și nu bizantin, ca până azi.

În ceea ce mă privește, nici măcar o Uniune reformată nu m-ar atrage. Am visat întotdeauna un club literar restrâns, în care douăzeci sau treizeci de scriitori să conviețuiască în respect reciproc, să-și citească textele la care lucrează, să se ajute în căutarea traducătorilor, editorilor, agenților literari. Fără statute, fără patrimoniu, fără președinți și vicepreședinți. Numai într-un astfel de grup informal m-aș simți bine printre colegi.

16 mai 2005

ELIBERAREA ADEVĂRULUI SECHESTRAT

Cei trei ziariști români și translatorul lor arab, răpit o dată cu ei, sunt, în fine, liberi. Cum, prin ce mijloace și cu ce preț – habar n-am, și nu mi-e rușine să spun asta. Pentru că bănuiesc că nu știe, de fapt, nimeni în afară de un foarte restrâns grup decizional. Nu știu dacă faimoasa celulă de criză a acționat corect, nu știu dacă obiectul negocierilor a fost politic sau financiar (sau ceva între ele), nu știu dacă cei patru au fost mereu în mâinile unui singur grup sau au trecut prin mai multe mâini, dacă jocul a fost grav sau doar o cacealma (sau, iarăși, ceva între ele), nu știu dacă Omar Hayssam a fost implicat sau nu, nu știu nimic, pentru că nimeni nu știe nimic. Dar cred că punctul cel mai dureros al ignoranței mele este faptul că nu știu nici măcar dacă a fost bine să nu știu. Adică: nu știu nici măcar dacă oficialitatea a avut dreptate să păstreze secretul operațiunilor de salvare față de opinia publică.

Nu sunt iresponsabil. Îmi dau seama de importanța secretului de serviciu, a secretului militar etc. În chestiuni care privesc siguranța națională. Nici un stat din lume, probabil, nu-și permite o transparență totală față de propriii cetățeni, deși teoretic ar trebui s-o aibă. Dar blocarea accesului la informație, în orice domeniu și la orice nivel, pe lângă evidente avantaje – s-a vorbit în cazul de față de protejarea operațiunilor de salvare și, prin asta, de mărirea șanselor de supraviețuire a ostaticilor – are întotdeauna și efecte perverse, greu de calculat în prealabil.

În principiu, orice secret oficial, de stat, militar, de afaceri etc. este nedemocratic și aruncă o mică sămânță de suspiciune: oare nu este începutul unei conspirații? A unei încercări de îngrădire a drepturilor cetățenești? Nu creează un precedent periculos? Nu lasă publicul neinformat și neputincios în chestiuni care-l privesc îndeaproape? De unde știm că factorii de decizie acționează corect la adăpostul secretului?

Personal, mă simt umilit, ca ziarist – fie și amator – de faptul că, la vreo două luni de la-nceputul crizei,

ostaticii au fost eliberați fără ca eu să am nici cea mai mică idee cum și în ce fel s-a petrecut totul, și-n general ce a fost toată afacerea asta. Nu cred că, în acest caz, secretul păstrat cu atâta strășnicie a servit la ceva. Faptul că ziariștii sunt vii și nevătămați nu e o dovadă că s-a acționat corect, atâta vreme cât nu am nici cea mai mică dovadă – și deocamdată nimeni nu are – că ei au fost vreodată în real pericol. Am auzit multe, mult prea multe. Cel mai grav efect al secretului total al operațiunii de salvare, mai grav poate decât aflarea pur și simplu a adevărului, a fost enormul nor al zvonisticii vânturate, val după val, de mediile de informare și-n primul rând de televiziuni. Am auzit, astfel, că totul ar fi fost pus la cale la București, cu asentimentul puterii și poate chiar cu asentimentul ziariștilor răpiți. Am auzit în mai multe rânduri că ostaticii ar fi fost eliberați. Mi s-au vânturat cifre concrete: așa-zisele pretenții financiare ale răpitorilor. Au fost scoși cu ocazia asta din subteranele lor toți mafioții arabi, de parcă pân-acum nu și-ar fi făcut afacerile braț la braț cu politicienii români. Ce să-nțeleg? Ce să cred? Cum aș fi putut să iau zvonurile acestea drept prostii atâta vreme cât la capitolul „informație oficială, verificată" am notat mereu zero? De ce să am mai multă încredere în celula de criză decât în fiecare dintre aceste zvonuri?

Zilele următoare vor aduce clarificări. Sau, dimpotrivă, tulburări ale apelor. În orice caz, aș vrea să amintesc tuturor cetățenilor că au dreptul la adevăr. La tot adevărul, chiar dacă el ne-ar pune într-o lumină cât se poate de proastă. De-a lungul ultimilor șaisprezece ani am fost prea mult manipulați ca să mai credem cu seninătate în prima versiune oficială. Afacerea aceasta a ziariștilor răpiți nu pare a fi una simplă. Trebuie să insistăm ca, măcar în ceasul al 13-lea (căci al 12-lea a trecut fără să risipească ceața), să ni se dezvăluie punct cu punct tot adevărul: a fost o răpire reală? Dacă nu (ceea ce ar fi un colosal dezastru pentru noi toți), cine a pus afacerea la cale? Apoi: cum s-au desfășurat, pas cu pas, negocierile? Au existat cu adevărat revendicări politice, sau a fost doar o forțare a mâinii pentru obținerea a cât mai mulți bani? S-au plătit bani? Câți? S-au făcut concesii politice? În ce constau ele? În urma aflării în detaliu a tot ce ne-a fost ascuns până azi, vom putea în

fine judeca responsabilități și, poate, vinovății. Sper din tot sufletul ca ele să-i privească doar pe răpitorii arabi.

E o mare ușurare pentru noi toți că-i avem din nou alături pe compatrioții noștri sechestrați de atâta vreme. Dar va fi la fel de bine să avem alături, din nou, și adevărul.

23 mai 2005

TRĂGÂND LINIE ȘI ADUNÂND

Situația actuală pe eșichierul politic românesc este cam următoarea: un președinte puternic și plin de personalitate, un guvern care pare pus pe treabă, un parlament abulic, visând deja la vacanța de vară și niște partide cu probleme, indiferent dacă sunt la putere sau în opoziție. Să le luăm la rând.

Președintele Băsescu, fost căpitan de navă, nu va fi niciodată, în nici o situație, vioara a doua. Cu cât a urcat mai sus, cu atât și-a pus mai mult în valoare calitățile: spiritul autoritar, neașteptata abilitate politică, ușurința comunicării cu oamenii, plăcerea riscului. Puteți să-l considerați un aventurier, dar acest aventurier a câștigat până acum toate bătăliile posibile cu adversarii „profesioniști”. Atipic din orice unghi l-ai privi, imprevizibil, derutant și, cu un singur cuvânt, redutabil. Nu-l elogiez scriind asta, căci în același timp îl privesc mai departe cu o anumită rezervă. Într-adevăr, aproape fiecare calitate pe care am amintit-o are reversul ei. Autoritar, foarte bine. De nimic nu avea mai multă nevoie România azi decât de un președinte hotărât, capabil să-și impună punctele de vedere în momente decisive. Așa cum anticipam, el n-a fost Emil Constantinescu, ci s-a dovedit capabil să stăpânească „structurile trecutului”, așa încât se pare că asistăm azi la o ofensivă veritabilă împotriva cancerului societății românești, corupția. Pe de altă parte însă autoritarismul său forțează uneori limitele jocului democratic, devenind despotic. Guvernul, de pildă, este evident incomodat de paternalismul acestui președinte ultraactiv. La fel se-ntâmplă cu altă calitate a lui Traian Băsescu, firea sa deschisă și comunicativă. Prin asta el și-a câștigat popularitatea care l-a făcut președinte. Dar de-aici până la populism nu e chiar foarte departe, mai ales într-o țară ca România, unde se votează nu ideile, ci zâmbetul, meșa, costumul sau Dumnezeu mai știe ce. În fine, faimosul său noroc de jucător la ruleta politică ar putea să se schimbe de la o zi la alta. Trăgând linie și adunând, eu îl susțin totuși mai departe pe Băsescu, nu doar pentru că nu am mari obiecții la

„prestația” sa de până acum, dar și fiindcă, să ne amintim, alternativa ar fi fost Năstase, adică inimaginabilul.

De asemenea, am deocamdată încredere în guvernul Tăriceanu, care nu strălucește, dar își urmărește agenda destul de curat. Spre deosebire de președinte, guvernul actual e unul normal. Tehnocrați, cei mai mulți competenți, pe termen lung miniștrii vor forma o echipă sudată și eficientă, dacă va fi lăsată să lucreze. Aici, în ciudata polemică Băsescu-Tăriceanu (care dă foarte rău în ochii electoratului), eu sunt de partea primului-ministru: cred că el merge pe o linie corectă, în ciuda marilor greutăți legate de moștenirea pesedistă.

Parlamentul e, tradițional, punctul slab al politicii românești. Firește, pentru că aici e piatra de încercare a democrației, iar noi n-am prea depășit, în această privință, stadiul „Țiganiadei”. Dacă alegerile anticipate ar fi fost declanșate la scurt timp după ultimele alegeri, configurația parlamentului s-ar fi schimbat dramatic. În acest moment însă, efectele n-ar mai fi așa de sigure. Oricum, nu mai e atât de urgentă nevoie ca PSD să fie decapitat, de vreme ce s-a decapitat singur. Nu știu dacă Ion Iliescu și-a încheiat definitiv cariera politică, dar sunt convins că nu mai crede așa de ferm că are 45 de ani, acum, când conspiratorii din PSD și din propriile sale artere i-au arătat adevărata vârstă. Eliminarea sa din viața politică rămâne cel mai puternic simbol al ultimilor ani, căci el reprezintă voința națională (pusă în practică de propriul său partid) de a se desprinde în sfârșit de trecut. Buni sau răi, corupți sau curați, deștepți sau proști, politicienii rămași sunt oameni ai prezentului. Iliescu, ghinionul României de cincisprezece ani încoace, a eșuat în sfârșit acolo unde i-a fost de la-nceput locul, în urna cu bile negre a istoriei. Am deci rețineri față de ideea alegerilor anticipate, acum.

Partidele nu sunt stabile astăzi în structura lor, există frământări și restructurări în fiecare dintre ele, dar asta nu e neapărat un lucru rău. Ele se îndreaptă, în sfârșit, către afirmarea unei identități ideologice. A trecut momentul partidului lui cutare sau al lui cutare. Vor fi de-acum mai puțini lideri și mai multe echipe la conducerea lor. Vom ști mai limpede care dintre ele ne reprezintă mai bine, conform cu poziția noastră socială și cu fluxul de interese în care ne aflăm. Nu-i vom mai vota pe Năstase, pe Boc sau pe Vadim, ci vom vota pentru liberalism, social-

democrație, democrație creștină etc. Este un pas spre normalitatea europeană din care vom face în curând efectiv parte.

Trăgând linie și adunând, cred că avem azi o șansă politică, internă și externă, pe care sper că de data asta n-o vom mai rata ca în 1989 sau în 1996. A doua etapă a revoluției române s-a încheiat.

30 mai 2005

SENTIMENTUL ROMÂNESC AL ISTERIEI

N-am crezut niciodată în specificul național, în „sentimentul românesc al ființei”, în tot ceea ce filozofii culturii și psihologii maselor ne-au atribuit ca să ne distingă de alte popoare. Nu cred că suntem mai ospitalieri decât alții, mai harnici sau mai hoți. Nu-mi pare nici bine, nici rău că sunt român. Uneori regret că nu m-am născut elvețian, dar imediat îmi aduc aminte că aș fi putut să mă nasc ugandez. Suntem și noi, românii, undeva „la mijloc de rău și bun”, cum scria Ion Barbu, un neam sub soare, nici prea-prea, nici foarte-foarte. Dacă n-am luat nici un premiu Nobel, în schimb am inventat stiloul. Dacă zidul ni s-a prăbușit peste noapte, ne-am apucat, cuminți, a doua zi să-l ridicăm la loc, și tot e ceva. Am fi putut, în definitiv, să-l lăsăm în plata Domnului de zid și să ne cărăm cu toții în altă parte…

Cu toate astea, există ceva specific românesc, ceva atât de adânc în firea noastră, a celor care trăim azi pe acest plai de dor, încât m-aș hazarda să spun că este însăși esența „românismului” în acest moment istoric. Este cercul vicios al isteriei provocate de stres și al stresului provocat de isterie. Dați-mi voie să fiu, în continuare, mai explicit.

Dacă trăiești numai în România, e posibil să nu-ți dai seama că e ceva în neregulă cu lumea din jur. Ai culoarea mediului și te miști odată cu el. Ești una cu toți ceilalți. Dar dacă te întorci, după o vreme îndelungată, în țară e cu neputință să nu fii izbit de cât de *anormală* e umanitatea de aici. De cât de chinuiți sunt oamenii, și de cât de răi devin din cauza asta. Nu se poate să nu fii uluit de faptul, de pildă, că una dintre cele mai răspândite strategii de supraviețuire e mitocănia agresivă. În orice țară civilizată oamenii încearcă să-și menajeze nervii cât se poate de mult. Sunt prevenitori unii față de alții în forme duse aproape până la caricatură. Și-au dezvoltat zâmbete sociale și ritualuri de contact care să elimine, practic, posibilitatea oricăror conflicte. Când cineva te contrazice, îi zâmbești și spui: „We agree to disagree” („am căzut de acord că nu suntem de acord”). Când

cineva te calcă pe picior te grăbești să-ți ceri tu scuze. O ipocrizie blândă și surâzătoare te întâmpină peste tot, ca un balsam care alină toate rănile și satisface toate susceptibilitățile. Această ipocrizie poartă numele de politețe și e esențială pentru fluidizarea substanței sociale.

Românul nu este așa pentru că nu poate fi, obiectiv, așa. Pentru că la noi, dacă ești bun, ești călcat în picioare. Să ne imaginăm o tânără care devine vânzătoare. Își iubește meseria și își propune să fie cât mai drăguță și mai serviabilă cu clienții. Zâmbetul profesional, acel zâmbet care vinde marfa, i se va șterge însă curând de pe față după ce vreo cinci-șase inși îi vor trânti câte-o bădărănie sau vor începe să urle la ea ca nebunii, chiar din prima zi de lucru. Sunt toate șansele ca după o lună de zile zâmbetul să-i dispară complet, iar după un an să avem vânzătoarea noastră standard, acră și scârbită, care te repede de nu te vezi. Bădăranii de care-am vorbit nu sunt nici ei bădărani din naștere. Și ei sunt bieți oameni la care s-a urlat și care-au fost umiliți de când se știu. Au devenit scârboși pentru că au simțit pe pielea lor că nu ține să fii drăguț cu ceilalți. Pentru că, la toate ghișeele, au rezolvat numai urlând. Pentru că doar fiind mitocani au avansat social, călcând peste cei blânzi. În armată soldații sunt extrem de chinuiți „în perioadă" de sergenții lor. Când ajung ei înșiși sergenți, îi chinuie pe noii recruți și mai abitir. Și tot așa, în toate straturile sociale și la toate nivelurile, românii își sunt propriii călăi și propriile victime într-o societate profund alienată psihic, o societate isterică.

Cred că asta ne distinge, ca români, în lume, la ora actuală: tensiunea continuă la nivelul vieții cotidiene. Starea continuă de explozie, care ne provoacă ulcere și atacuri cerebrale. Conflictul generalizat al fiecăruia cu fiecare. Nu vreau să spun prin asta că suntem fundamental răi. Firește, ne-a-mpins spre asta sărăcia și lipsa de orizont, carențele de educație, perplexitatea maselor țărănești dezrădăcinate și aduse în ghetourile marilor orașe. Pot fi și alte explicații obiective. Dar e încă ceva, mai subtil, mai întunecat în tot acest chimism social. Înrăiți de lumea în mijlocul căreia trăim, cu timpul începe să ne placă să fim răi. Sadismul nostru răbufnește atunci în insultă și obscenitate. Începem să ne mândrim cu grobianismul nostru și, exhibiționiști ai moralei, ne

dezbrăcăm voluptuos de caracter în aplauzele excitate ale publicului. Curând, devenim la fel de cinici, la fel de incapabili de a distinge binele de rău ca târfele, securiștii și noii îmbogățiți. Ascensiunea (sau doar supraviețuirea) noastră socială e marele premiu câștigat cu prețul mitocăniei noastre.

Iar cercul acestei nevroze naționale nu ar putea fi spart decât printr-o lungă terapie care, ca orice demers psihanalitic, ar fi lungă, scumpă și cu un rezultat incert. Nu cred că ne-o putem permite deocamdată.

6 iunie 2005

CEA MAI MARE IDEE A UMANITĂȚII…

Am avut odată un prieten bătrân și bolnav. Se-ntâmplă ca acest om să fi fost în anii ’50 un cinic critic proletcultist, transformat însă, ca fluturele din omidă, în anii ’70 într-un mare prozator, azi din păcate uitat. L-am cunoscut pe acest om uluitor de inteligent în cea mai neagră perioadă ceaușistă. Îl vizitam uneori pe seară și rămâneam la el până-n zori, ascultându-l cu gura căscată și-ncercând să nu pierd legăturile fulgerătoare pe care le făcea între cele mai diferite lucruri. Dar era imposibil. Fluxul lui verbal, o bârfă consistentă și atotcuprinzătoare, era ca o defilare de măști grotești, vopsite gros și strident, într-un carnaval ensorian. De cele mai multe ori, ca un abia intrat în lumea literară, nici n-aveam habar despre cine vorbea într-un moment sau altul, cine era Paler Cu Două Fețe, cine Platonică Pardon etc. Firește, de multe ori comentam „situația”, cum îi ziceam atunci cu toții. Dezastrul total al României acelor ani de mizerie, frig și foame. „Niciodată România n-a avut o administrație atât de proastă”, spunea amar și indignat prietenul meu. Dar când noi, invitații la cinele lui de taină, încercam să-i răspundem că nu *administrația* era problema, ci sistemul, comunismul însuși, care producea în mod *necesar* (ne era atât de limpede) catastrofe economice, sociale, morale etc., îl vedeam deodată pe bătrânul cumplit de dărâmat fizic îndreptându-și spinarea și privindu-ne cu ochi fanatici: „Comunismul rămâne totuși cea mai mare idee a umanității”, ne spunea într-o tăcere deodată de mormânt. „N-are importanță, la scara istoriei, ce se-ntâmplă acum. Ajunge să ai o idee mare și să aștepți o sută de ani: ea se va realiza în ciuda a orice”. Noi, cei doi-trei invitați, nu ne credeam urechilor. Cum, acest om pe care-l iubeam și-l admiram, unul dintre cei mai inteligenți scriitori din contemporaneitate, încă mai putea crede în comunism în ciuda a tot ce trăiam și știam deja de decenii, în ciuda criminalului regim stalinist, în ciuda Gulagului, în ciuda aservirii Europei de Est, în ciuda Cubei, a Kampuchiei și a Coreei de Nord? După zeci de ani de sclavie fără precedent istoric pentru sute de milioane de oameni?

După distrugerea României de către Ceaușescu, în care el nu vedea, orbire tragică, decât o „proastă administrație”? Plecam în zori, cu capul în jos, cu sentimentul terifiant că într-adevăr comunismul, în felul lui, e o idee nemuritoare… Cum nemuritor rămâne răul din om, în ciuda tuturor religiilor și a tuturor eforturilor de civilizare.

La Viena, anul acesta, s-a defilat de 1 Mai cu steaguri roșii și portrete ale lui Lenin. Ați înțeles bine, la Viena, nu la Moscova sau la Beijing. Și în campusul Universității din Viena (și nu al celei de la Pnom Pehn) nu poți întoarce ochii fără să dai de mari afișe electorale, înfățișându-l pe același Lenin – ca în banc: „cu fruntea lui înaltă, cu ochii lui albaștri ațintiți în zare…” – sub care scrie cu litere mari: „Votați comuniștii”… Și pe multe străzi din Viena, oraș habsburgic, simbol al unei burghezii așezate, birocratice și producătoare a unei mari culturi, dai de tarabe cu material de propagandă comunistă, în fața cărora băieți și fete în blugi, cu biluțe de metal în buze și părul coafat à la Bob Marley, beau Red Bull și împart fluturași trecătorilor. Bătrânului critic și prozator, Dumnezeu să-l ierte, i-ar fi tresăltat inima din piept să-i vadă. „Am avut sau n-am avut dreptate?” ar fi spus.

Ce să ne mai mire atunci, oameni buni, că un tânăr de 45 de ani ca Ion Iliescu încă apără cu ghearele și cu dinții cuceririle socialismului „științific”? Că în numele comunismului și cu metodele lui a nenorocit România mai rău încă decât a putut s-o facă înaintașul lui, Ceaușescu cel Bătrân? Că victimele sale – în sensul cel mai propriu al cuvântului: oameni omorâți, împușcați sau bătuți până la moarte în timpul revoluției și-al mineriadelor – sunt cu mult mai numeroase decât cele pentru care a fost judecat nea Ceașcă? Ce să mai spunem de faptul că în timpul domniei sale matusalemice țesătura socială a poporului nostru s-a sfâșiat până aproape de limita unui război civil? Băieții de la *Cațavencu* i-au zis Ghinion Iliescu și mare dreptate au avut: fără el și fără despoticul, coruptul, oportunistul său partid, azi n-am mai fi în situația să cerșim intrarea în Europa și să ne pomenim cu ușa trântită în nas. Nu, nu e de mirare că un pârlit de cominternist a-ncercat să ne readucă în raiul socialismului, ci că a fost urmat slugarnic de oameni cu studii și orizont, care știu cu ce cleștișor se sparge crusta

homarului, și care și-acum tremură-n fața bătrânelului pe care cu mari opinteli l-au dat jos. Nu doar primul revoluționar și miner al țării, ci și marii cinici de care-a fost mereu înconjurat ar trebui să fie judecați pentru ruinarea noastră morală, pentru erodarea credibilității noastre în lumea civilizată.

Până atunci, „cea mai mare idee a umanității”, deocamdată învinsă dar nu și înfrântă, pândește mai departe, răbdător, un moment oportun, o așezare favorabilă a astrelor pentru ca, prin sânge, minciună și înrobire, să fericească din nou omenirea.

14 iunie 2005

ILIUȚĂ

La 18 ani, pe când eram literalmente un copil, am fost luat în armată și, timp de nouă luni, am fost chinuit ca hoții de cai, alături de TR-iștii din plutonul meu. Am ieșit de-acolo alt om. Nu mi-a mai păsat niciodată de frig, foame, disconfort de orice fel. Dacă a fi matur înseamnă să ai dinții sparți de la biscuiții de război, mintea zdruncinată de la gărzile făcute pe un ger de -20 de grade și neputința organică de a mai suporta răcnetele de orice fel, pot spune atunci că am ieșit din armată maturizat.

Colegii mei de pluton formau o galerie care-ar face gloria unui romancier. Ce de ciudați, ce figuri, cât de diferite caractere… Aș putea povesti despre ei la nesfârșit… Am să mă opresc acum doar la dragul meu Iliuță, minerul din Valea Jiului nimerit printre noi. De-atâtea ori m-am gândit după aceea la el. Și la prima, și la a doua mineriadă l-am căutat temător cu privirea: nu cumva era și el pe-acolo? Nu se-nghesuia să tragă și el un bocanc vreunui ins căzut pe jos, care-și apăra fața cu mâinile? Nu tăbărâse și el cu bâta pe vreo fată ce avusese proasta inspirație să se-mbrace în ziua aceea elegant? Nu era el cel care tocmai cârpea o labă unui bărbos, de-i săreau ochelarii cât colo? Sau poate stătea și el pe jos, odată cu trei sute de ortaci, mâncând dintr-o hârtie la umbra Arcului de Triumf… Mai ales la a doua mineriadă, coborând pe Ana Ipătescu spre Guvern, în mirosul înțepător al lacrimogenelor, mă uitam atent la fețele sutelor de mineri care mărșăluiau tăcuți, ca atrași de-un magnet, spre palatul Victoria. Mergeam umăr la umăr cu ei, fără nici o teamă, poate tocmai pentru că îl știam pe Iliuță, singurul miner pe care l-am cunoscut în viața mea. Nu l-am văzut niciodată la București, nici n-aveam cum să-l văd între atâtea mii ca el. Nu pot să vă spun ce ușurat am fost, deși tare mi-ar fi plăcut, chiar și-n momentele alea teribile, să-l îmbrățișez ca pe un frate.

Acum trebuie să aibă vreo 56 de ani, s-o fi pensionat, minerii ies devreme la pensie. În armată era cel mai bătrân dintre noi. Avea 25 de ani și făcea mare caz de asta. „Bă, io-mi bag p… Să mai fug cu masca pe față *la vârsta mea*…” Iliuță-și băga aceea-n toate, în

marşuri, în gărzi, în trageri şi-n armată-n general cu o voce miorlăită, de un comic absolut. Era-n grupa mea, în coada grupei, fiind mai mic cu un cap până şi decât mine. Arăta ca un gnom, negricios de parcă tocmai ieşise din şut, cu o mutră de primitiv hirsut din desenele animate. Când era fericit – şi i se-ntâmpla des, căci îşi iubea prietenii şi se lumina de bucurie când îi vedea – rânjea cu gura până la urechi, plină de dinţi înnegriţi. De fapt, n-avea-n dotare decât aceste două expresii: plângăreaţă, cu „io-mi bag p…", şi fericită, cu cel mai naiv rânjet imaginabil. N-am întâlnit niciodată un om mai bun ca Iliuţă, dar nici unul mai rudimentar. Corespundea deplin teoriei „omului bun de la natură", a canibalului nobil. Dacă îi erai prieten, îţi dădea raţia lui de mâncare şi-ţi căra arma în marşuri. Te asculta orbeşte, convins că tu, la 18 ani, ai încă mintea limpede, pe când el, *la vârsta lui…* N-aveai decât să-i spui: „Iliuţă, îl vezi pe tipu-ăla? Ăla m-a bătut pe mine o dată. Du-te şi bate-l şi tu!", şi el deodată răcnea „Să-mi bag p…!", apoi zvâcnea de pe loc şi sărea la bătaie de abia-l puteai opri. N-avea nevoie de prea multe explicaţii. Ne jucam cu Iliuţă, noi, prietenii lui (clubul celor mici de statură din coada plutonului), cum ai mânui un ursuleţ stângaci şi copilăros: „Iliuţă, cutare m-a-njurat!" Şi minerul pigmeu tăbăra pe el. „Iliuţă, te cheamă tov. lent!" Şi el fugea la raport, îngheţând, apoi, singur pe platou, câte-o oră-ntreagă. Nu se supăra pentru farsele noastre. Rânjea cu dinţii lui de vampir şi cel mult se prefăcea ofensat: „Bă, şi voi… să-mi bag p…" Iar apoi, la cină, îşi împărţea iar mâncarea cu noi, plângându-se, la 25 de ani, de bătrâneţe.

Dacă nu l-aş fi cunoscut pe Iliuţă, m-am gândit de multe ori, aş fi urât acum minerii din toată inima. I-aş fi considerat nişte monştri ieşiţi din găurile lor ca să facă rău, orbiţi de soare şi întărâtaţi de aerul tare al lumii de la suprafaţă. Căci i-am văzut cu ochii mei bătând şi vandalizând pe străzile Bucureştiului. Acum ştiu că am mers cândva umăr la umăr, spre Guvern, pe Ana Ipătescu, cu câteva mii de Iliuţă cărora li s-au arătat partidele istorice, ziarele de opoziţie, intelectualii şi studenţii din Bucureşti şi li s-a spus „Uite, ăia ne-njură!" Şi miile de Iliuţă, prea îmbătrâniţi de munca în abataj ca să mai gândească cu mintea lor, au răcnit, toţi deodată, „Să-mi bag p…!" ş-au dat iureş spre cei vizaţi prin mirosul iute al lacrimogenelor.

Prostiți de Cozma, de Iliescu, de securiștii infiltrați printre ei și de oricine a mai vrut să-i prostească, minerii au suportat apoi blamul național fără să-nțeleagă cu ce sunt vinovați – și, în definitiv, fără să fie – cu același rânjet larg, naiv și nedumerit pentru care-l iubeam atât de mult pe colegul meu de armată, Iliuță.

22 iunie 2005

O AMINTIRE

Nu am cu mine jurnalele mele mai vechi ca să pot scoate din ele date precise, așa că s-ar putea să încurc, vorba cronicarului, niscai văleaturi. Dar cred că era pe undeva prin jurul lui 1985, când foamea, frigul și întunericul deja coborâseră peste România. Mergeam, scriitorimea română-n păr, a n-șpea oară, la o întrunire anuală, devenită tradițională, la Onești. Acolo se țineau „Zilele culturii călinesciene", dar nu despre ele e vorba aici. Scriitorii erau dornici de întruniri, și acestea mai aveau loc din când în când în diferite orașe de provincie cu veleități culturale.

Aveam 29 de ani pe atunci, dar vârsta mea mintală adevărată nu se ducea mai încolo de 19: un june poet plin de sine, fascinat de propria sa poezie și incapabil să trăiască, să simtă sau să mediteze la orice altceva. De câtva timp ne atașaserăm și noi, optzeciștii, în coada scriitorimii și eram luați de „mentorii" noștri la adunările oamenilor mari. Făceam și noi ce vedeam că fac ei, ne imaginam că așa trebuie să trăiască un scriitor. Nici prin minte nu ne trecea că un om întreg trebuie să se opună răului, că datoria noastră era să înțelegem răul și să-l combatem, sau măcar să ne delimităm de el. Autonomia esteticului era religia noastră și, dacă astfel am putut scrie pe-atunci lucruri care se pot citi și azi, în schimb nu avem deloc motive să ne prețuim ca oameni pentru felul cum am trăit și-am gândit în anii aceia îngrozitori.

Se înnoptase, autocarul cu scriitori ajunsese la destinație și ne pregăteam să coborâm și să mergem la hotelul unde eram cazați. Erau între noi toate vedetele lumii literare, toată floarea cea vestită: criticii cei mai reputați, poeții cei mai la modă, prozatorii grei și acoperiți de glorie. Am coborât sub stele și ne-am trezit în fața unei clădiri întunecate, cu un fel de cupolă deasupra, care-n nici un caz nu arăta a hotel. „Poftiți, poftiți", ne îmbie, cu un surâs misterios pe față, gazda, un ditamai prim-secretar de județ, altfel jovial și săltăreț ca un hopa-mitică. Nedumeriți, am intrat cu toții, cincizeci, șaizeci, câți eram, am străbătut un culoar slab luminat și ne-am găsit deodată, puțin neliniștiți, într-o încăpere întunecată

care, după ecoul murmurelor noastre, părea vastă ca un hangar. „Și acum, he-he-he, să fie lumină!”, strigă tovarășul, și lumină se făcu, orbitoare ca-n *întâlnire de gradul trei,* și noi clipeam din gene și nu ne venea să ne credem ochilor. Priveliștea era din *O mie și una de nopți* și din Márquez. Ne aflam, vedeam acum, pe marginea unei piscine olimpice, cu o apă albastră scânteietoare sub reflectoarele puternice din tavanul aflat la mare înălțime. Pe trei laturi ale bazinului se-ntindea cea mai luxoasă, cea mai nebunesc de încărcată masă de banchet pe care-o văzusem vreodată. Din loc în loc erau grămezi de portocale, struguri și banane. Pe farfurii erau aperitive cum de cinci ani nu mai văzusem decât în filme. Chelneri în alb, ireproșabili, așteptau în puncte strategice. „Ooooo!” strigarăm cu toții, aplaudându-l pe primul-secretar, care radia de fericire. „Surpriză, surpriză! Poftiți la masă, stimați oaspeți! Plăcerea e a noastră! Cine dorește, avem costume de baie, toate mărimile!” Și ne-am așezat la masă, și-au venit păstrăvi înfășurați în frunze proaspete, fripturi sardanapalice, vinuri grele și vinuri ușoare, deserturi acoperite de frișcă. Câțiva reputați critici, poeți și prozatori s-au dezbrăcat și s-au aruncat în piscină, bălăcindu-se, împrăștiind stropi strălucitori peste mese. Mai ieșeau, mai mâncau un mititel, mai schimbau o bârfă și săreau înapoi în apa cea fascinant de albastră. De-a lungul nopții, party-ul fellinian s-a prelungit cu imagini de *Satyricon:* poeta nimfomană ieșind cu apa șiroind pe ea din bazin și așezându-se cu fundul pe masă, în fața noastră, care-o sorbeam din ochi. Prozatorul tronând ca un zeu olimpian printre discipoli și începând fiecare frază cu „eu”. Universitarul rafinat privind cu dezgust destrăbălarea din jur și înșirând oasele de pește în figuri geometrice pe marginea farfuriei. Chelneri venind și aducând mereu alte și alte bunătăți. Petrecerea s-a terminat abia pe la trei noaptea, când luminile s-au stins în marea sală și imaginea de paradis mahomedan s-a dizolvat ca și când n-ar fi fost. Noi, scriitorii, ne-am îndreptat, bine dispuși, către autobuzul care a pornit pe sub stele și care în zece minute avea să oprească, în fine, în fața hotelului. Tovarășul prim ne strânse mâna fiecăruia în parte și ne ură noapte bună.

Mă trezesc uneori în toiul nopții, chinuit de amintirea asta, și mă-ntreb: Cum de n-am scuipat pe masa cu care, încă o dată, și încă în ce vremuri (orb să fi fost să

nu vezi dezastrul și mizeria din jur), am fost îmbrobodiți cu toții, buni și răi, cinstiți și venali, de o putere care, chipurile, „ne stima"? Cum n-am văzut în fandoselile și populismul primului-secretar un avatar grotesc al puterii ce ruina în acel moment România? Cât cinism a fost în noi, campionii „rezistenței prin cultură", ca să putem participa, senini, la imoralitatea tristă a acelei nopți?

Nu vreau să demonstrez nimic prin rândurile astea și nu fac nimănui vreun proces de conștiință. Vreau doar să spun că mie, când am înțeles, vai, abia într-un târziu, la ce mizerie am fost atunci părtaș, mi-a fost deodată foarte rușine.

28 iunie 2005

O VINĂ ISTORICĂ

Pe la 3–4 ani. Mama îmi spune o istorioară. Un evreu își trimite copilul la un cioban ca să-l învețe o limbă românească curată. După câteva luni, bate cineva la ușă: „Sunt eu, ciubanul, ți-am adus cupilul!” Râdeam de pronunția aceea ciudată. Dar ce era un evreu? Mama n-a știut să-mi explice.

După vreo cinci ani. Între nenumăratele lui bancuri porcoase, de care râdeam pentru că erau pline de cuvinte interzise, Jean de la etajul șapte ne-a spus și unul care ne-a nedumerit. La o școală vine inspecția, profesorul ține o lecție patriotică și un școlar, emoționat, începe să plângă. „Cum te cheamă, pui de dac?” îl întreabă inspectorul. La care copilul spune „Goldenberg!” N-am înțeles de ce trebuia să râdem: era un nume curios, e drept, dar nu cine știe ce amuzant. „Păi nu-nțelegeți? Era un evreu!” Ce era, totuși, un evreu? „E unul care se preface că e român, își ia câteodată și nume românesc ca să ne păcălească, dar el nu e român ca noi, e jidan și copiii lui sunt tot jidani”, s-a străduit să ne explice Jean.

Cincisprezece ani mai târziu, la restaurantul Uniunii Scriitorilor, un coleg de generație deschide *România literară:* „Ia numărați: uite, chiar pe pagina 2 semnează un evreu. Pagina 3: doi evrei! Pagina 5: încă doi! Pagina 8…” L-am întrebat ce vrea să spună cu asta. „Nu fi naiv”, mi-a răspuns. „Dacă tăcem ca niște lași, le facem jocul. Nu vezi că se-mping înainte unii pe alții? Nu vezi că nu mai ai loc de ei?” A urmat o discuție penibilă, în urma căreia m-am ridicat și am plecat de la masă.

Multă vreme am crezut în mitul poporului român, bun, înțelept și tolerant, neînclinat spre excese, spre soluții radicale. N-am dus războaie de cucerire, n-am făcut, de-a lungul istoriei, decât să ne apărăm „sărăcia și nevoile, și neamul”. Chiar am crezut că, până și în timpul dictaturilor de extremă dreaptă, noi am refuzat să trimitem evreii în lagărele de concentrare și i-am tratat mai bine decât alte popoare. Din păcate, și acest mit trebuie să cadă. În ultimul timp au apărut cărți care dezvăluie, spre frustrarea, nefericirea și jena noastră, dimensiunile nebănuite ale antisemitismului românesc. Fraza faimoasă a Hannei Arendt, din cartea despre procesul lui Eichmann, „românii au fost cel mai antisemit

popor din Europa”, afirmația ei că până și naziștii germani erau indignați de sălbăticia măsurilor luate de români împotriva evreilor, încep să nu ni se mai pară atât de nedrepte. Încetul cu încetul, ni se arată fapte pe care e groaznic să le privești în față: sutele de victime ale pogromului din Iași, alte sute de victime ale rebeliunii legionare (cu evrei agățați în cârligele măcelăriilor), mii sau zeci de mii de victime asfixiate în vagoane de transport. Întârzierea cu decenii a acordării cetățeniei evreilor, legi antievreiești mai dure ca oriunde, o mulțime de organizații antisemite, de guverne antisemite, de personalități antisemite. O anticipare cu câteva decenii a „soluției finale”, în scrierile unui doctrinar. Un poet național antisemit. Un guru universitar antisemit. Discipolii săi, deveniți mai târziu personalități mondiale – făcându-și din antisemitism o profesiune de credință. Și dacă putem să ne îndoim de datele și cifrele din studiile științifice – deși de cele mai multe ori n-avem motive s-o facem – e greu să te-ndoiești de mărturiile directe de felul *Jurnalului* lui Mihail Sebastian, în care asistăm la calvarul unui scriitor, din întâmplare de origine evreiască. În câțiva ani, acest om blând și copilăros, lucid și resemnat, se vede dat afară din slujbă, din casă, din Societatea Scriitorilor, părăsit de cei mai buni prieteni, deposedat prin urmare de umanitate, singura lui „vină” fiind una obiectivă, evreitatea lui. Oricât de amar ar fi paharul, trebuie să-l bem astăzi până la fund: avem datoria să ne recunoaștem vina istorică față de evreii din România. E primul pas spre recâștigarea onoarei noastre de popor civilizat, european.

Am crezut și mai multă vreme că generația mea și eu însumi am fost scutiți de antisemitism. În definitiv, n-am văzut prea mulți evrei la viața noastră. Dar miile de glume, bancuri și aluzii despre evrei cu care am fost bombardați toată adolescența au lăsat urme și în sufletele celor mai curați dintre noi. Au sădit o suspiciune difuză, o obișnuință de a-l privi pe evreul de lângă noi cu o altfel de privire, ca pe un animal ciudat și potențial periculos. Îi explicăm succesele prin conspirația semenilor lui. Îi reproșăm ca pe o trădare asumarea evreității și ca pe o viclenie asumarea românității. Trebuie să fie cumplit de greu să fii evreu, să simți clipă de clipă povara privirii suspicioase a celorlalți. Azi înțeleg bine că, decât să-mi fac iluzia că sunt total liber de antisemitism, e mult mai

bine să caut antisemitismul în cele mai ascunse zone ale minții mele, să-l localizez, să-l înțeleg și să-l izolez. Abia în acest fel voi fi liber de el.

Numiți acest lucru „corectitudine politică”. Eu îl numesc purtare firească față de o ființă umană sau față de un grup uman, oricare ar fi el. Nu idealizez pe nimeni: între evrei sunt genii și ticăloși, ca în orice eșantion uman. Andrei Pleșu a scris un articol excepțional despre asta. Cred doar că nu se poate trăi așteptându-te clipă de clipă să ți se reproșeze – chiar și din partea celui mai bun prieten – că tu personal l-ai răstignit pe Isus Cristos.

5 iulie 2005

M-am străduit să scriu articolele din *Jurnalul național* cuprinse în acest volum, pentru un public foarte larg, în așa fel încât părerile mele să fie nu doar înțelese, ci și, cumva, interiorizate de oamenii care le citesc. E ușor să fii lizibil, e mult mai greu să fii *credibil.* Dacă publicul acestui cotidian – ca și cel, mult mai divers, al acestei cărți – simte că, atunci când am dreptate și atunci când mă înșel, scriu cu aceeași bună-credință, având ca ghid doar bietul meu discernământ, înseamnă că nu-mi irosesc vremea degeaba cu niște rânduri sortite să trăiască o zi. Nu mă erijez, prin aceasta, nici în gazetar, nici în analist politic, nici în moralist. Ideologia (de orice fel) nu e partea mea tare. Veți găsi în paginile acestei cărți simple păreri ale unui om care scrie, de un sfert de veac, tot felul de lucruri, având clipă de clipă-n minte cuvintele lui Demetriu Ladima: „Eu sunt un om care scrie. Dacă nu scriu ce cred, la ce să mai scriu?”

MIRCEA CĂRTĂRESCU

M-am străduit să scriu articolele din *Jurnalul național* cuprinse în acest volum, pentru un public foarte larg, în așa fel încât părerile mele să fie nu doar înțelese, ci și, cumva, interiorizate de oamenii care le citesc. E ușor să fii lizibil, e mult mai greu să fii *credibil*. Dacă publicul acestui cotidian — ca și cel, mult mai divers, al acestei cărți — simte că, atunci când am dreptate și atunci când mă înșel, scriu cu aceeași bună-credință, având ca ghid doar bietul meu discernământ, înseamnă că nu-mi irosesc vremea degeaba cu niște rânduri sortite să trăiască o zi. Nu mă erijez, prin aceasta, nici în gazetar, nici în analist politic, nici în moralist. Ideologia (de orice fel) nu e partea mea tare. Veți găsi în paginile acestei cărți simple păreri ale unui om care scrie, de un sfert de veac, tot felul de lucruri, având clipă de clipă-n minte cuvintele lui Demetriu Ladima: „Eu sunt un om care scrie. Dacă nu scriu ce cred, la ce să mai scriu?"

MIRCEA CĂRTĂRESCU

Table of Contents

Table of Contents